

శ్రీ ఆత్మార్థ పరిబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మత్పరమేశ్వర నిర్మిత శర్వజగన్నిత
సర్వజన స్వస్వధర్మానుష్ఠాన హేతవే.

శ్రీ మత్సనాతన బ్రహ్మ వివిరచిత
సనాతనధర్మసంహితావ్యోయః

గ్రంథః

శ్రీ మద్భువనామలైర వా నమః

బ్రహ్మణే కాల్దాతాత్మజానాన్తాత్మజానాన్తా

కర్మకాండమునందు

పండితానుమతాన్తా పరచితముగా శ్రీ సుమిత్రామూర్తి

ఉద్ధృతాన్తామహాకవిచేతః

పండితానుమతాన్తా

శ్రీ మత్సనాతన

శ్రీ మత్సనాతనానుమతాన్తా

శ్రీ మత్సనాతనానుమతాన్తా

శ్రీ మత్సనాతన

శ్రీ మత్సనాతనానుమతాన్తా

శ్రీ విశ్వేశ్వర వరప్రసాదము. P. 100011A
 శ్రీ మత్పరమేశ్వర నిర్మిత సర్వజగత్సత్
 సర్వజనస్వస్వగ్రాంతానామహతవే.
 శ్రీ మత్సనాతన బ్రహ్మణి విరచిత
 సనాతనధర్మసంహితాప్రాయం
 గ్రంథః

శ్రీ మద్భగవాంసుర వాస్తవ్య
 బ్రహ్మణి జ్ఞాని లక్ష్మణాచార్య శ్రీకృష్ణ తేజ
 శంకటంతాచార్యపాధ్యాయేన
 పండితానుమత్యా విరచితయా తాత్పర్య దీపికాఖ్యయా
 ఆంధ్రవాఙ్మయాయా సహితః.

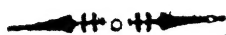
పండిత పరమహంసశ్రీ

త మ కు .

శ్రీ మత్సేదామినీముద్రాయంతే
 ముద్రాపితః ప్రకటికృతః.

1913

విషయసూచిక.

సంఖ్య.	విషయములు.	పుట.
1	ధర్మోత్పదేశము.	1
2	బ్రహ్మస్వరూప నిర్ణయము.	5
3	ఉపాసనాక్రమము.	9
4	బ్రహ్మాంశోత్పత్తి.	14
5	వర్ణాశ్రమ ధర్మ నిరూపణము.	18
6	బ్రహ్మచర్యాశ్రమవిధి.	24
7	గృహస్థాశ్రమవిధి.	28
8	వానప్రస్థాశ్రమవిధి.	34
9	సన్యాసాశ్రమవిధి. అవధూతాశ్రమవిధి.	37
10	సదాచారోపదేశక్రమము.	44
11	బ్రాహ్మణవంశానుక్రమము.	60
12	పాపకర్మ విచారఫలము.	72
13	ప్రాయశ్చిత్తవిధి.	78
14	శిల్పశాస్త్రమహిమ.	85
15	వాస్తుపురుష మాహాత్మ్యము.	89
16	దానవిధి.	93
17	పతివ్రతాధర్మ నిరూపణము.	96
18	బ్రాహ్మణమహిమానువర్తనము.	107
19	ఆశ్రమనిర్ణయము.	131
20	మోక్షధర్మము.	165

٤٥٨

మీదనరులారా!

బమను. యోగగ్రంథము పూర్తిగావించి ప్రకటననిమిత్త మేమిడు చూచుచుండ బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులున్నా, పద్ధతానుష్ఠాన వర్తనులున్నా, సత్వస్త్రియులున్నా, విశ్వకర్తమహావ్రతమచ్చించి ప్రకటించిన సాహసధురీణులున్నా, ఆశ్రయదాతలునగు మూర్తి రాజశేఖరాచార్యులవారెంతయు సహాయులైనందున ఏతత్కార్య సాఫల్యమునకు ప్రథమమార్గమాయెను. యిట్టి యుదారసాహసము గల పురుషునియందు దయామయుడగు పరమేశ్వరుండు వారలకు పుత్రపౌత్రాది సంపదల నొసంగుగాక యని పరమేశ్వరున కనేక వందన సహస్రంబు లర్పించుచుంటిని. అంతట బ్రహ్మశ్రీ వెల్లటూరి రామయ్యగారి పుత్రులున్నా నిరంతర గురుశుశ్రూషా సక్తులును అసక్తద్విద్యాధ్యాయునగు బ్రహ్మయ్యాచార్యులుగా రెంతయు బహువిధంబుల తోడ్పడినందునశీఘ్రకాలంబుననే ముద్రాణాకార్యము పూర్తికాబడెను. అట్టివిద్యార్థులకు విద్యా వినయసంపన్నత్వాది సమస్త సుగుణముల నభివృద్ధిచేయుగాక యని పరమేశ్వరున కనేక పజ్జామంబు లర్పించుచుంటిని. చదువరు లీగ్రంథము నందలి ప్రమాద దోషంబులను మన్నించి గుణగ్రహణ ధురీణులగు దురుగాక యని కోరుచున్నాడను.

ఇట్లు

సుజనవిధేయుడు,

జిజ్ఞాసి వెంకటరత్నాచార్యులు.

గుంటూరు, లేక, కృష్ణాజిల్లా, ఆచంట.

తప్పిపులపట్టి.

శ్రేణి	పత్రిక	తప్పు	ఒప్పు	తే	పం	త	ఒ
1	18	మా	మగ్న	85	18	ప్రక్ష	ప్రక్ష
3	15	నపా	నపా	,,	20	(కా	భా)
5	11	దభా	దభా	,,	,,	శదః	శదః
6	14	శివురహా	శివుహా	89	18	చ్చాది	చ్చాదించది
15	14	శ్చాపి	శ్చాపి	40	4	శిరిం	శిరిం
16	18	య్యగ్ని	య్యగ్ని	,,	11	అగ్ని	అగ్ని
,,	24	చౌరం	చౌరం	,,	12	నేప	నేప
18	24	తేనె	తేనె	,,	19	పరమహం	పరమం
19	20	సర్వజ్ఞ	సర్వజ్ఞ	,,	22	చరుత్	చరుత్
20	12	పతి	పతి	42	2	తరః	తరః
,,	19	తం	తు	,,	11	మృతి	మృతి
21	28	కర్మ	కర్మ	44	11	మమ	మమ
22	10	స్మర్యదా	స్మర్యదా	,,	28	తేన	తేన
26	25	తాంబూలం	తాంబూలం	45	9	తాంబూలం	తాంబూలం
27	13	ద్యయిక్య	ద్యయిక్య	46	11	దభోభో	దభుభో
28	2	తానము	తానము	,,	17	స్వేతి	స్వేతి
,,	6	ఏప	ఏప	47	4	దన్ శ్యాం	దన్ శ్యాం
,,	,,	స్తస్య	స్తస్య	49	1	పాదం	పాదంచ
,,	,,	జాయత్	జాయత్	,,	2	దధాం	దధాం
29	10	నసం	నసం	,,	4	మూర్ధ్వరి	మూర్ధ్వరి
31	11	గృహీ	గృహీ	,,	6	వాచా	వాచా
32	19	త్వస్యా	త్వస్యా	,,	18	దోఽస్తు	దోఽస్తు
33	17	క్షే	క్షే	,,	21	ప్రేణా	ప్రేణా
,,	20	విరక్త	విరక్త	,,	,,	స్వాహా	స్వాహా
34	4	గృహీ	గృహీ	,,	22	ఓష్ఠా	ఓష్ఠా
35	5	కంపి	కంపి	,,	,,	తిద్య	తిద్య

సం.	పం.	త.	ఓ.
49	22	స్పటిక్	స్పటిక్
50	16	త్యాముఖ	త్యాభిముఖ
"	"	రూఢి	రూఢి
51	5	కర్ప	కర్ప
"	"	ద్యమ	ద్యమ
"	14	ల్యూమా	ల్యూమా
"	16	కాకి	కాకి
"	23	శిష్ట	శిష్ట
52	10	సస్మి	సస్మి
"	11	త్వన	త్వన
"	17	తోప	తోప
"	20	ఋక్య	ఋక్య
"	"	వదాన	వదాన
"	21	త్వేనం	త్వేనం
53	7	నసి	నసి
"	13	చిప్తి	చిప్తి
"	14	అకృత్య	అకృత్య
"	18	మాద్రం	మాద్రం
"	24	యథాన	యథాన
54	9	మత్యాన	మత్యాన
"	10	సమద	సమద
"	14	శ్చేమ	శ్చేమ
55	1	భుక్తి	భుక్తి
"	4	ప్రాప్తి	ప్రాప్తి
"	17	త్వ	త్వ
"	22	స్మృతి	స్మృతి
56	6	దాత్రి	దాత్రి
"	8	అభ్యం	అభ్యం
"	9	చమ్య	చమ్య
"	11	గ్నో	గ్నో

సం.	పం.	త.	ఓ.
56	12	స్థి	స్థి
"	16	సారకాయ	సారకాయ
58	3	శ్చేమ	శ్చేమ
"	5	నూత	నూత
59	16	రాతిమ	రాతిమ
61	10	తత్వాన	తత్వాన
97	24	శ్చేమ	శ్చేమ
112	10	నెద	నెద
128	7	కత్తె	కత్తె
151	23	దేవతలు	దేవతలు
183	10	మాద	మాద
135	13	చేయ	చేయ
186	17	భూతి	భూతి
188	7	సంజ్ఞ	సంజ్ఞ
141	17	త్వచం	త్వచం
142	8	అభ్యం	అభ్యం
144	11	శ్చేమ	శ్చేమ
"	22	సంజయ	సంజయ
147	6	సచే	సచే
148	6	శ్చేమ	శ్చేమ
152	4	ప్రకాశ	ప్రకాశ
156	3	పరిదేవనం	పరిదేవనం
"	18	శ్చేమ	శ్చేమ
161	24	శ్చేమ	శ్చేమ
162	18	శ్చేమ	శ్చేమ
163	12	పాద	పాద
"	17	పాద	పాద
"	19	మత్రకం	మత్రకం
"	24	శ్చేమ	శ్చేమ
166	14	పాద	పాద

శ్రీవిశ్వకర్మపరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమత్సనాతన బ్రహ్మర్షయే నమః.

స నా త న ధ ర్మ స ం హి త

ధ ర్మో ఽప యో జ్ఞః.

శ్లో॥ శ్రీమందం నిర్గుణం శాంతం । లోకాతీతం నిరంజనం
సగుణం పంచవక్త్రం శ్రీ । విశ్వకర్మా ముఖేయే. 1

తా॥ మోక్షలక్ష్మితోకామకొని, సకలగుణరహితమై, సమస్తలోకాతీతమై, చూచుచుండు రహితమై, గుణసహితమై, పంచవక్త్రములుగలిగినటువంటి నిర్గుణసగుణస్వరూపమైన విశ్వకర్తను సేవింతును.

శ్లో॥ పురా కృతయశో దేవా । స్వస్థానాన్విభాసితః
జిజ్ఞాసవో మహాభాగాః । క్షీరాబ్ధిం ప్రాప్తు రంజసా. 2

తా॥ పూర్వకాలంబున కృతయుగిందు సమస్తదేవతలు సర్వధర్మములున్న యథావిధిగా తెలుసుకొననిశ్చయించినవారై శీఘ్రముగా క్షీరసముద్రమును బొందరి.

శ్లో॥ తత్ర శ్వేతే మహాద్వీపే । కల్పస్పృశ సమాన్వితే
దివ్యాసనే సమాసీసం । శాంతం సదృషీ సేవితం. 3

బ్రహ్మచరందనుభాంబోధి । మగ్నిమాంసస మవ్యయం
చిన్మద్రాంకితహస్తం చ । శంఖచక్రిగదాధరం. 4

పరాశక్త్యా సేవ్యమానం । భక్తాభీష్టఫలప్రదం
సనాతనం బ్రహ్మణి । సాష్టాంగం ప్రణివృత్య తే. 5

తదాత్మ నూ సమాసీనాః । పప్రిచ్ఛ స్తం మహాసురాః
సావ్యుః సస్వర్షణ నోబూగ్రహి । సర్వాధరాత్రునన్తమాన్.

తా॥ అచ్చట కల్పవృక్షాలంకృతమైన శ్వేతదీప్యమనునందు
మహాక్షులచే సేవించబడుచున్నవాడై దివ్యసింహాసనంబున గూర్చు
న్నటువంటిన్నివరబ్రహ్మానందామృతసాగరమగ్నమానవసన్ముడై
నిశ్చుడై చిన్మూర్త్యచే అలంకృతమైన హస్తములుగలవాడై శంఖ
చక్రగదాదులను ధరించినట్టిన్నీ పరాశక్తిచే సేవింపబడుచున్నటు
వంటిన్నీ భక్తుల కభీష్టము నిచ్చుచున్నట్టి సనాతనబ్రహ్మాన్నిగూర్చి
ఆదేవతలు స్వాస్థాంగనమస్కారంబు లొనర్చి వారి గూర్జరచే కూర్చు
న్నవారలై దేవతలారాధగవంతుని గూర్చి యొక ప్రశ్నవేళిరి. సర్వజ్ఞం
డవైన ఓభగవంతుడా ! శ్రేష్ఠమైన సర్వధర్మములనున్నా మాకు
చెప్పుమని కోరిరి.

శ్లో॥ యై ర్నరా పూతసామాక్రో । ముక్తిం నిందేయ రుత్తమాం
ఇ శృత్యాపదక్తేమాం । సర్వభో జగతీపతిః.

వక్తుమారభ తేహస్విం । ధర్మసాగరం తపోనిధిః

దా॥ యేధర్మములచేత మనుష్యులు గతికిల్బింపుతై సర్వో
త్తమమైన మోక్షమును బొందుదురో ఆవిధులను జెప్పుమని కోరిన
వారిప్రశ్నలను భగవంతుండు విని ఆతపోనిధి సమస్తధర్మములను
చెప్పదొడంగెను.

ఇతి భగవాన్.

శ్లో॥ యూయం దేవా స్మితాద్ధాన్త్యయ ద్వోధరాత్ర సన్తమాన్.
శ్రోతు మిచ్ఛా భవ త్తస్మాత్ । ముక్తిభాజ స్తు నే తరాః

తా॥ భగవంతుండు చెప్పుచున్నాడు. ఓదేవతలారా! మీ
రలుసమస్తధర్మములను విననిశ్చయించినవారుగాన ధన్యులు. మీరే
ముక్తిబొందుట కర్హులు. అన్యులుగారు.

శ్లో॥ తస్మాద్వక్ష్యామి వో ధర్మాత్మేదవేదాంతస్య తాత్

ఏషా మాచరణాత్పుంసో । బ్రహ్మభూయస్వేమ ॥ ౧౩౫ ॥

తా॥ యేభరక్తములనాచరించుపంక్షినులకు బ్రహ్మాస్త్రినిగ
లుగునో ఆపనోష్ఠి మభరక్తములను మోకు చెప్పెదనునిధగ నెంతెందు
చెప్పచున్నాడు.

శ్లో॥ ధరేత్తా నాంకా సిన్ధుంతి । ధరేత్తబ్రహ్మత్రయీష్టినః ।

ధర్మప్రభావకా వేదాః । ధర్మో నేప స్స నాచనః. 10

తా॥ ధర్మముచేత లోకములు నివించియున్నవి, ధర్మమునం
దు బ్రహ్మసృష్టియించబడియున్నాడు, వేదములు ధర్మములను దెలు
పును, గానధర్మమే భగవత్స్వరూపము.

శ్లో అహింసా సమతా స్థైర్యం । బ్రహ్మచర్యం తపోవ్రతం

యోగభ్యాస శ్చ స్వాధ్యాయః । యజ్ఞోదాసశ్చ మోదకః ।

తుష్టిః పుష్టిశ్చ సంతోషః । దేవతాగ్రాధనం వహాత్

విక్రమసింహాచార్యులు । వేదముగ్రానువరి సమయము. 12

ముతం నత్తం తథాశ్చైతన్మ । జప మూలం దయా తథా

గురుదేవతభక్తి శాస్త్రము | మూలము చ నిర్దిష్టము. 13

ఏతాని ధర్మకర్మాణి । పశ్యిష్యదంతి వశిష్ఠిణః. 14

తా॥ అహింసయు, సహృదయము, శ్రద్ధయు, బ్రహ్మచర్యము, తపస్సు, వ్రతము, యోగభ్యాసము, వేదపాఠము, యజ్ఞము, దానము, శమము, దమము, సంతృప్తి, పుష్టి, సంతోషము, దేవతారాధనము, వర్ణాశ్రమాచారము, వేదమూర్త్యావలంబనము, ఋషిము, సత్యము, శ్రీధర్మ, జపము, మోక్షము, దయ, గురుదైవములయందాభక్తి, ఆత్మచింతనము, వీట్లను ధర్మస్వరూపము లని ఆర్యులు నుడివెదరు.

390॥ తసాత్పద్యరాత్పరం నాస్తి । ఇహాముత్ర సుఖాయచ

ధర్మేశ్వర మానసస్య । పురుషస్య విజ్ఞితః. 15

సర్వభూతాని సర్వమాంతే । తత్త్వం మోదమాత్రితాః
తస్మాద్ధర్మ చూఢమాన్ । ఇహలోకే తు శాశ్వతాన్.
కామాన్ భువ్యో పరబ్రహ్మ । చాధగచ్ఛతి నాన్యథా. 16

తా॥ అందుచే నిహంకరముఖములనిచ్చుటకు ధర్మముకంటె మిక్కిలి శ్రేష్ఠమును లేదు. ధర్మానుష్ఠితై సమృద్ధిమంది సర్వభూతములు స్వాధీనముగును, గినుక పురుషుడు. ధర్మమునాచరించి ఇహలోకసౌఖ్యములనుభవించి శాశ్వతపరబ్రహ్మమును పొందును.

శ్లో॥ తస్మాద్ ద్యాయంమహాదేవాః । యాన్యాధర్మాత్సనాతినాన్.

శ్లో॥ తుం సమాగతా స్తాన్తస్య । పశ్యంతి శ్రేణు తాదరాత్.

తా॥ గనుక ఓ దేవతాగణా! మారు యేసనాతనధర్మములను వివరించినచ్చితిలో ఆధర్మములును, నేను విచించెదను. మారలు నా వధాన మనన్యులై వినెదరుగాక.

శ్లో॥ శ్లోత్వా నేవా స్మ సంతోషాన్ దృఢాత్మైర్వాక్యముత్తమం
సప్రీఢుః సర్వసర్మాదైవైః । శ్లో॥ తుం సమ్యక్సిమాగతాః.

ఇతి సనాతనధర్మహితాయాం ధర్మప్రశ్నోనామప్రథ
మోఽధ్యాయః.

తా॥ యాచికారము భగవంతునివాక్యములు దేవతలు విని సంతసించి సమస్త ధర్మములను వినసిశ్చించినవారై, ఆయాధర్మములను భగవంతునిసూక్ష్మ ప్రశ్నచేసినవారైరి. ఇది సనాతనధర్మప్రశ్నహితయందలి ప్రథమోధ్యాయతత్పర్యసంగ్రహము.

అథ నిర్వహణాదుఃఖాదుః.

బ్రహ్మస్వరూపనిర్ణయః.

దేవా డించుః. శ్లో॥ సనాతనబ్రహ్మయైషే । సర్వజ్ఞానవిశారిద !

పరబ్రహ్మస్వరూపంనో! యద కానిశ్చాసాగరః

తా॥ దేవతలమగుచున్నాడు. సనాతనబ్రహ్మస్వరూపుడనై, కరుణాశముద్రించినై, స, ఓసనాతనమహాత్మ! నూకు పరబ్రహ్మస్వరూపమును బోధించి మముక్తుతాత్ఫలంకియు మనిష్యాన్ధించిన బ్రహ్మగి చెప్పదొడంగె.

శ్రీసనాతనబ్రహ్మః.

శ్లో॥ పరబ్రహ్మస్వరూపం నో । వక్ష్యామి శృణుతాదరాత్
యత్తజ్ఞాత్వా నో హభూయోన్య । ద్భూతవ్య మవశిష్యతే. 2

తా॥ ఓబ్రహ్మయైషలారా! దేవ! బ్రహ్మస్వరూపమును దెలిసి నవారికిదెలియందగినది యితరీష్టునవస్థుల వేరే! ఆబ్రహ్మస్వరూపమును మీకుఁజెప్పెదను. నానభానమనస్సు బులు పినుండు.

శ్లో॥ బ్రహ్మస్వరూపం ద్విషిణం । నిర్గుణం సగుణం మహాత్
నిర్గుణం న నిరాలంబ । మవాకాక్ర మనోదరమ్. 3

సత్యజ్ఞాన మఖండం చ । శాశ్వతం శివ మవ్యయం
చిదాకాశం నిత్యశుద్ధం । బుద్ధిమవ్యక్త మేవ తత్ 4

సర్వవ్యాపి సర్వరూపం । వ్యమాతీతం నిరంజనమ్
ప్రతిత్వక్త్వా దభిన్నం శు । తదఖండం పరంభృవమ్. 5

ఓంచకోశాత తాకూపం । సంచభూతిపివర్జితం
అథా పంచగుణాతీతం । సంచేంద్రియపరం బృహత్. 6

సర్వావస్థాతీతరూపం । సర్వవ్య హృది సంస్థితం
పరిలికాదిబ్రహ్మాతీత । మనస్సాక్షి పరంపదమ్. 7

తా॥ బ్రహ్మస్వరూపము రెండువిధములు, అది నిర్గుణము సగుణము. ప్రథమతః నిర్గుణస్వరూపమును జెప్పెదను. ఆనిర్గుణస్వరూపము నిరాలంబము, మనోవాచామనోచరము, సత్యస్వరూపము, జ్ఞానస్వరూపము, అఖండస్వరూపము, శాశ్వతమైనది, పరమమంగళస్వరూపమైనది, అన్యాయము, సుప్రకాశాకాశమైనది. నిత్యపరిశుద్ధము బుద్ధము, అవ్యక్తము, సర్వవ్యాపకము, సర్వస్వరూపము, అకాశాతీతము, నిరంజనము ప్రత్యేకాత్మకంబై భిన్నముగానిది. అఖండస్వరూపము. పరంజ్యోతి, శృణుము అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ జ్ఞానమయ ఆనందమయములుకంటె అతీతము. పంచభూతరహితము పంచగుణములకతీతమున్నూ పంచేంద్రియరహితము. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి తునీయ తుర్యాతీతావస్థలకునతీతము హృత్కమలమంచునివశించునది. సర్వజంతమనస్సాక్షి. ఇదినిర్గుణపరబ్రహ్మస్వరూపము.

శ్లో॥ సగుణం శబలం బ్రహ్మ । ఈశ్వరాభ్యో ఖలాత్మకః

సహస్రశీపురః సో దేవో స । హస్తాక్షి స్సహస్రపాత్ . 8

స సద్విలోకాత్ సంవ్యాప్య । అత్యత్తిష్ఠ ద్దశాంగుళం
కోటిసూర్యప్రీతికాశో । కోటిచంద్రసుశీతలః . 9

విశ్వకర్తా స్వయంజ్యోతి । జ్ఞానాటకసూత్రశృత్
సర్వజ్ఞస్సచ్చిదానంద । స్సర్వకర్తా స్వయంప్రభుః . 10

సృష్టి స్థితి ప్రళాశాంశ్చ । తిరోధానం చ నిర్మృతం
సమ్యక్కరోతి లీలాద్ధం । విరాఘోపస్వకారణః . 11

తా॥ మూ గూఢబలిత్తున పరబ్రహ్మ సగుణుడనిపించుకొనును. ఆయన ఈశ్వరుడు. సర్వస్వరూపుడు సహస్రశిరస్సులు గలవాడు సహస్రనేత్రములున్నూ సహస్రపాదములున్నూ గలవాడు సమస్తలోకములను వ్యాపించి పదియంగుళములు మిగిలినవాడు ఆయన కోటిసూర్యప్రీతికాశి కోటిచంద్రశీతలుడు విశ్వకర్త స్వయం

ప్రకాశము జన్మనాదుకనుకాత్రధారి సర్వజ్ఞుడు సచ్చిదానందుడు. సర్వ కర్త స్వయంప్రభువు. సృష్టి స్థితి నాశము తిరోధానము అన్తఃకాహము అను కీర్తనచే నాచరించును.

శ్లో॥ త స్యాప స్వంచవక్త్రాణి । సర్వేశస్య వహాత్మనః

సద్యోజాతం ఘోర్యముఖం । కోటిసూర్యసమప్రభమ్. 12

దక్షిణం వామచేవంచ । కాలాగ్నిసమసన్నిభం

అఘోరం పశ్చిమం పోక్తిమ్ । చంద్రకోటిసమప్రభమ్. 13

తత్పురుషం చోత్తరం తు । స్వప్రకాశ మనామయం

ఊర్ధ్వ మిశానవచన । మఖండిజ్యోతిరూపకమ్. 14

తా॥ ఆయనకు సద్యోజాతాది అయిదు ముఖములు గలవు.

వారిసద్యోజాతసంజ్ఞ గలఘోర్యముఖము కోటిసూర్యసమానకాంతిగ లది. వామచేసంజ్ఞ గల దక్షిణముఖము ప్రభయకాలాగ్నితో సమానకాంతిగలది అఘోరిసంజ్ఞ గలపశ్చిమముఖము కోటిచంద్రులసమానకాంతిగలది. తత్పురుషసంజ్ఞ గల ఉత్తరముఖము నిరుపాధిక్మైస స్వప్రకాశముగలది. ఈశానసంజ్ఞ గల ఊర్ధ్వముఖము అఖండిసచ్చిదానందపరంజ్యోతి స్వరూపమైనది.

శ్లో॥ త త్తేజసా ప్రకాశ్యంతే । సోమ సూర్యానలాదయః

శివం ప్రశాంతం సర్వజ్ఞం । లోకాతీతం నిరంజనమ్. 15

ఏవం పంచముఖో బ్రహ్మ । సేవ్య స్సద్భి ర్విముక్తయే

తథ్యానేన విసకన్యంతి । సర్వకర్తాణి కృత్స్నశిః. 16

తా॥ యావరమేశ్వరునియొక్క స్వప్రకాశముచే సూర్యా

దిసమస్తగోళములు ప్రకాశించును. ఆపరశివతత్త్వము శాంతము సర్వజ్ఞము సర్వలోకాతీతము నిరంజనము యిటువంటి పంచముఖములు గల పరబ్రహ్మమే మోక్షముకొరకు సత్పురుషులచే సేవించదగిన వాడు! ఆపరమాత్రయొక్క ధ్యాసయోగముచేపుణ్యపాపాతక్రములైన సర్వకర్మలు నశించును.

శ్లో॥ తదుపాసనయా జంతు । రుద్రవృత్తే భవబంధనాత్
స లోకానాం పతి స్సాక్షీ । పిశ్వకరాక్షసభుః పృథుః. 17
కర్తా కారయితా భోక్తా । ధర్తా ధారయితా తథా
సర్వబ్రహ్మోడభాండానాం । మూలాధారో మహేశ్వరః 18

తా॥ ఆయనయొక్క ఉపాసనముచేత భవబంధములు వ
దలును. ఆయనే లోకాధిపతి సర్వసాక్షి విశ్వేశ్వర పిథుడు సవర్ధుడు
ఆయనే చేయువాడు చేయించువాడు అనుభవించువాడును ఫరించు
వాడును. ఫరించేయువాడును సర్వబ్రహ్మోడభాండుములకు ఆధార
భూతును నిరూపకుడు.

శ్లో॥ సర్వాత్సర్వగుణాధ్యక్షి । సర్వవిష్ణుప్రకాశకః
తత్సంకల్పద్విజాయకః । సర్వబ్రహ్మోడకోటయః, 19
తస్మహిమ్నాస్థితాస్సర్వ । నీయం శేఖైః సేవితే.

తా॥ ఆమహిమాత్మ స్వాధికారియు సర్వగుణాధిపుడు సమ
స్తవస్తువులను ప్రకాశింపజేయువాడు ఆయనసంకల్పమాత్రముచే
సనేకకోటిబ్రహ్మోడుములు సృష్టించున్నవి. ఆయనమహిమచే నిలచి
యున్నవి. ఆయనయందు కలియుచున్నవి.

శ్లో॥ తిరోక్షిణ్యే స యే నై తాం । సర్వానుగ్రహకారకః. 20

ఏనం విభనుహాశక్తిః । పురుషహృత్ ప్రకీర్తితః

ఏనం విదిత్వా హే నేనా । సుఖం ప్రాప్యక సర్వదా. 21

ఇతి సనాతనసభ్యులహితాయాం బ్రహ్మవ్యూహనిర్మయో నామ
ద్వితీయోఽధ్యాయః,

తా॥ యాబ్రహ్మోడములను తనయందు దాచును. ఈ
యనే సర్వానుగ్రహకర్త. యిట్టిమహామహిమగలవర్స బ్రహ్మ సగు
ణుడని చెప్పబడును. గనుక ఓదేవతులారా! యీతిత్వమును తెలుసు
కొని మారలుమోక్షసుఖమును బొందుదురుగాక. ఇదిసనాతనసభ్యు
లసంహితయందలి ద్వితీయోధ్యాయతత్పర్య సంగ్రహము.

అథ త్మితీయోఽధ్యాయః.

ఉపాసనాశ్రిమః.

దేవాః.

శ్లో॥ సనాతనస్తే! స్వస్త్వ! । బ్రహ్మోత్తమాపదాంవర!

పరబ్రహ్మోత్తమాసనం నో । వన ముక్తి ర్భవే ద్యతః. 1

దేవత లడుగుదున్నారు.

తా॥ పరబ్రహ్మ తత్త్వజ్ఞుడవైన ఓననాతన బ్రహ్మ! మాకు బ్రహ్మోత్తమాసనకర్మ ముపదేశింపుడిని కోరితి.

బ్రహ్మః

శ్లో॥ శృణుశ్చ దేవతా! స్మరేవ । బ్రహ్మోత్తమాసన ముత్తమం

యస్యాఽభ్యసనమాశ్రిణా । ముక్తి ర్భవత్త్వగ తా శనేతే. 2

బ్రహ్మః పలుకుచున్నాడు.

తా॥ ఓదేవతలారా! దేవబ్రహ్మోత్తమాసనవలన మోక్షము హస్తగతమగునో ఆయుషాసనాక్రమమును శ్రిష్ఠతో వినెదరుగాక.

శ్లో॥ తపసా క్షీణసాపస్య । శాంతి దాంత యుతస్య చ

బ్రహ్మచర్యాపరస్యాఽపి । తథా భూతదయావతః. 3

క్షైర్యస్థైర్యయుతస్యాఽపి । సర్వభోగవిరాగిణః

వక్తవ్యా బ్రహ్మవిద్యాసా । నేతరాయ కదాచన. 4

తా॥ తపస్సుచే క్షీణసాఫుడయి శమ దమాదులతో కూడుకొని బ్రహ్మచర్యవతస్థుడై భూతదయగలిగి క్షైర్యస్థైర్యములుగలిగి సమస్తభోగనిరాశుడయినశిష్యునకు యీసర్వోత్తమమైన బ్రహ్మవిద్య జెప్పవలయును. అన్యులకు చెప్పరాదు.

శ్లో॥ ఏకాంత సేవీ లభూఽనీ । యత వాక్కాయ మానసః

ధ్యాన యోగవరో నిత్యం । వైరాగ్యం చ సమాశ్రితః. 5

కావత్తోధాదిగహితం । పుదా వైవైకిమాననః
మమముక్షయా సుసంపన్న । శ్రీధృతాభక్తిసమన్వితః. 6

గురుం శుశ్రూషయా ప్రాజ్ఞ । స్తోమయే దుపచారకైః
తే నోపదిష్టమాగ్నేణ । బ్రహ్మోపాసన మాచరేత్. 7

తా॥ నిర్జనస్థలమును నేవించువాడును మితాహారుడును, వి
యతమై సమనోవాక్కాయములు గలవాడును నిత్యధ్యాసయోగాసక్తు
డును విరాగియు అరిష్టహితమును యెల్లప్పుడు నేకచిత్తిమీగి
వాడును మోక్షేచ్ఛకలవాడును శ్రీధృతాభక్తిసంపన్నుడున్నాయిలు
వంటిసాధకుడు శుశ్రూషచే గురువును సంతసించేయవలయును, ఆ
గురూపదేశమార్గముచే పరబ్రహ్మ నుపాసించవలయును.

శ్లో॥ విజనే పుణ్యదేశే తు । నిర్మలే నిర్భయే సమే
యోగాభ్యాసనిమిత్తం వై । వేదికాం వదికల్పయేత్. 8

తా॥ విజయము పవిత్రము నిర్మలము వ్యాఖ్యాదిభయర
హితము సమముః స్థులమందు యోగాభ్యాసముకొరకు అరుగును
వేయవలయును.

శ్లో॥ తస్యా ముపరి వాసోభిః । కంబుకై స్స కుశోత్పలైః
ఆసనం తు ప్రకల్ప్యత । విధిజ్ఞో యోగసిద్ధయే, 9

తా॥ ఆవేదికపై స వస్త్ర చిత్రాసన దర్భాసనములచేయొ
గసిద్ధికొరకు విధిజ్ఞు డాసనమేర్పరచవలయును.

శ్లో॥ తస్యోపరి సమాసీనః । ఋజుకాయశిరోధరః
నాసికాగ్రిం సమీక్ష్యత । సవ్యగ్నక్ష్యకసిద్ధయే. 10

అఙ్గోన్మిత్రితనేత్ర స్ప । న్నంతర్లక్ష్యసమన్వితః
ధ్యాయే త్తం ప్రత్యగాత్మానం । సర్వసాక్షిణ మవ్యయం. 11

తా॥ దానియందు గూర్చుని సమశరీరకంతముగలవాడై
లక్ష్యసిద్ధికొరకు నాసాగ్రిమును చూడవలయును అరకన్నముని

అంతర్లక్ష్యముగలవాడై మనస్సాక్షియైనవ్యక్తిగానైన భావము చేయవలయును.

శ్లో॥ పంచకోశాతీతరూపం । శరీరత్రయవర్జితం
అవస్థాత్రయనిరుక్తమ్ । సత్యాదిగుణవర్జితమ్. 12

ఓంకారగమ్యం సర్వత్ర । సర్వరూప మనామయం
సచ్చిదానందరూపం తు । సర్వాభిప్రాయ మవ్యయమ్. 13

శాశ్వతం పరమం నిత్యమ్ । నిర్గుణం తమసఃపరిం
స్వహృదజ్జే నిరీక్ష్యేతి । హనస్సాక్షితయా బుధః. 14

తా॥ ఆపరబ్రహ్మము పంచకోశములకు అతిరిక్తము స్థూల సూక్ష్మకారణ దేహములు లేనిది బాగ్యత్వస్వప్నసూషుప్తులనంటనిది పంచగుణరహితమైనది ఓంకారధ్యానముచే పొందదగినది అంతటా స్వస్వరూపమై నిండియున్నది. సచ్చిదానందరూపమై సర్వాభారమై నది అవ్యయము శాశ్వతము పరిమితినియునిర్గుణముఅజ్ఞానాతీతము ఇట్టిశరబ్రహ్మను తనహృదయకమలమందు మనస్సాక్షిగా భావించి చూడవలయును.

శ్లో॥ నేతి నేతీతి వాక్యైశ్చ । నిరస్య సకలం జగత్
యచ్చిప్యతే సరంజ్యోతి । స్వదేవ సరమంపదమ్. 15

చిదానందవశం కృత్వా । మన స్త్వనిరీక్షణాత్
స్వప్నం విదాం తథా జాగ్రీ । నిరస్య బ్రహ్మభావనాత్. 16

జ్ఞానానందస్వరూపేణ । తిష్ఠే ద్యోగీ సదాశుచిః
తస్య సస్యంతి కర్మాణి । పుణ్యపాపాభిధాని చ. 17

తా॥ సర్వదృశ్యము ననాత్మయని తోసివేయగా యేదృశ క్కు మిగులునో అదియే పరబ్రహ్మము. మనస్సను బ్రహ్మనందా భీనముచేసి పరబ్రహ్మభావనవలన అవస్థాత్రయము నణది పరమానంద

దస్వరూపముచే యోగ నిష్ఠుడు పరబ్రహ్మస్వరూపుడై యుండవలయును. అతనికి సమస్తకర్మమున్నూ నశించును.

శ్లో॥ నిరత్రలో రాసతే విద్వాన్ । బ్రహ్మహవాఽతినిర్భయః
జవనుక్తక్తి మనాప్యంతే । పరబ్రహ్మణి లీయతే. 18

తా॥ తదనంతరమందు పండితుడు సంసారభయరహితుడై బ్రహ్మస్వరూపుడై వెలుంగును-జవనుక్తుండై దేహంతమందు పరబ్రహ్మయందు కలియును.

శ్లో॥ ఉభవా సగుణం బ్రహ్మ । సృష్టిస్థిత్యాదికారణమ్,
సర్వజ్ఞం సర్వగం శాంతం । సర్వలోక మసేశ్వరం. 19

పంచపక్త్రం త మిశాసం । విశ్వకర్మా మవ్యయమ్
కోటిసూర్యప్రసీకాశం । భక్తానుగ్రహకారికమ్. 20

తా॥ అటుగాక నిర్గుణబ్రహ్మ పాపనాశికారరహితుడు పంచకర్తయు సర్వజ్ఞుడు అన్నిటియందున్నవాడు శాంతుడు సర్వలోకాధిపతి పంచమఖుడున్నూ ఈశ్వరుడున్నూ విశ్వకర్తయు అవ్యయ డుకోటిసూర్యకాంతిగలవాడు భక్తులయందు దయగలవాడు.

శ్లో॥ హృత్స్వరత్తమధ్యే సేవేతి । యత వాక్యా-యమానసః
సుఖాననే సమాసీన । ఏక చిత్త స్పదాశుచిః. 21

అష్టాక్షరేణ మంత్రేణ । జపయజ్ఞవిధానతః
భక్తి భావపరో భూత్వా । యశ్చేత్తం పరమేశ్వరమ్. 22

తా॥ అయిసెట్టిసగుణబ్రహ్మను త్రికరణశుద్ధిగా స్వహృదయకమలమందు సేవించవలయును సుఖాననమున గూర్చున్నవాడై! ఏకచిత్తుడు పరిశుద్ధుడునయి జపయజ్ఞవిధిచే "ఓం నమః పరబ్రహ్మణే" అను అష్టాక్షరిని యథాశక్తి జపముచేయవలయును భక్తి భావనచే భగవంతుని సేవించవలయును.

శ్లో॥ హృత్పదత్రయధ్యే స్వావర్ణ్యే । మానసం తు ప్రకల్పయేత్
తస్యేపరి త మితానాంభావయేత్తిత మవ్యయన్. 23

తస్య పూజాతుకర్తవ్యా ! మానసీభక్తిపూర్వకా
హృదజ్ఞే సంఘతస్యాస్య । ధ్యానమావాహనంతథా. 24

తా॥ హృదయకమలమందు రత్నఖచితసింహాసన మేర్పర
చిదానియందు ఖరబ్రహ్మగు భావించవలయును. భక్తిపూర్వకము
గా మానసిక పూజచేయవలయును పృథ్వీస్థమందున్న పంచము
ఖరబ్రహ్మగు ధ్యానావాహనాది యోగశోభచారపూజలయధావిధిగా
మనస్సుతో కల్పించవలయును.

శ్లో॥ సింహాసనం తథాసాద్య । మధ్యస్థుంచమనీయకం
మధుపర్కం తథాస్నానం । పశ్చిమం యజ్ఞోపవీతికమ్. 25

గంధపుష్పం తథాపూజా ! పిఠిధౌః పుష్పసంచయైః
తులసీచిల్వపత్రైశ్చ । మనస్తాప ప్రకల్పయేత్. 26

ధూపం కీపం చ వైతేర్య । మన్మథాపకరలక్ష్మణం
తాంబూలం చైవ మనసా । దేవదేవస్య కల్పయేత్. 27

నీరాజనం మంత్రపుష్పం । ధ్యానం వేదోక్తిమంత్రాక్షైః
ప్రసక్తిగానమస్కారాత్ । మర్చనైవ ప్రకల్పయేత్. 28

ఏవం పూజాం తు నిర్వర్త్య । మనసాబ్రహ్మధారయేత్
తస్య సత్సంతి రాపాని । బ్రహ్మానందం తు వర్థతే. 29

తా॥ యాప్రకారము యోగశోభచారపూజ లొసర్చి మన
స్సునం దాపరబ్రహ్మను నిలుపును తన సంకల్పమందుపరాభ్యుతయిం
దు లీనమగుపురుషునికి సమస్త సౌఖములు సజించును. బ్రహ్మానంద
ములభించును.

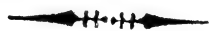
శ్లో॥ భక్తియోగేన యుక్తస్య । సర్వత్ర ఏవయో భవేత్.
తస్మాద్ధ్యాయం సదా దేవాః । భక్తియోగపురస్కరం. 30

జయధ్వం సర్వగండేవం । పంచవక్త్రం స్వయం విభుమ్
 యుష్మాక్రం వరదో భూత్వా । సర్వలోకమహేశ్వరః. 31
 సర్వకామప్రదో నిత్యం । భవిష్యతి న సంశయః
 ఇతి సనాతనధర్మసంహితాయాం బ్రహ్మోత్పాసనవిధిర్నామ
 తృతీయాధ్యాయః.

తా॥ భక్తియోగపరునకు ఇహపరములయందు జయముగ
 లుగునుగాన ఓ దేవతలారా! మీరు భక్తిసరులయి అభగవంతుని సే
 వించినచో సర్వలోకములయందు జయము గలుగ జేయును. సంశ
 యములేదు.

ఇది సనాతనధర్మసంహితయందలి తృతీయాధ్యాయ
 తాత్పర్యసంగ్రహము.

అథ చతుర్థోఽధ్యాయః.

బ్రహ్మాండోత్పత్తిః.

దేవాః శ్లో॥ స్వామిన్! సర్వార్థతత్వజ్ఞ! । దేవాసాంహితకారక!

బ్రహ్మండస్పష్టేనోబ్రూహి! యస్మాజ్జాతమిదం జగత్

తా॥ దేవతలడుగుచున్నారు,, దేవతలకు యోగక్షేమపాల
 కుండయినటువంటి బ్రహ్మక్షీ! యీ బ్రహ్మండమే ప్రకార ముత్పన్న
 మాయెనో ఆయుత్పత్తిక్రమమునుమాకు తెలవిమ్రనికోరిన బ్రహ్మ
 డ్ని చెప్పచున్నాడు,

శ్లో॥ శృణుధ్వం దేవతా సుర్వే । సావధానదియో ముదా

యస్మాజ్జాత మిదం సర్వం । బ్రహ్మండం నచరాచరం.. 2

తా॥ ఓ దేవతలారా! యేవగ్రబ్రహ్మవలన చరాచరాత్రక్
 మైన బ్రహ్మండము గలిగెనో తత్కృమమును చెప్పెద సావధాన
 మనస్కులై వినుండు.

శ్లో॥ సృష్టిః పూర్వం బుధం నామనీ । ద్రవ్యహాత్రాదం సచనాచరం
ఏకసన స్థితో దేవ । ససత్వజ్ఞానాదిలక్షణః । 3

తస్మిన్ స్థితా మహాశక్తి । ద్రవ్యహాత్రైత్యస్వరూపిణీ
సూక్ష్మే యథాఽప్రభా చంద్రోజ్యోత్యాఽగ్నోచయభోష్టతా

తా । సృష్టికి పూర్వము సచనరాత్రైక్యమైన బ్రహ్మాండములేదు. సృష్ట్యానాత్మకమిదియని వక్రబ్రహ్మమే యుండెను అబ్రహ్మమునందు నరభిన్నస్వరూపమైన యొక మహాశక్తి గలదు. ఆశక్తి సూక్ష్మవియుగునాకంపింపెను. చంద్రునియందు వెన్నెలవలెను అగ్నియందు మల్లమిలెను నేకమై యుండెను.

శ్లో॥ తదభిన్నం మహాశక్తిం । స్వస్థితన్నేన సముద్భితాం
నద్యేవ మహాదేవ । సృష్టిచ్ఛానప్రహరీతా । 5

తస్మాద్దవ్యక్తం ముత్పన్నం । సర్వభోక్తృక కారణం
తస్మాద్వికారాత్తత్త్వ మభూ । తస్మిన్భూతైక కారణం । 6

తస్మాద్విహంకృతి శ్చాపి । తస్మాద్వానుగుణవత్త్వే
అహంకారాచ్చ భూతానాం । తస్మాత్ప్రాణి పుజ్జితే । 7

తా । తనయందు నిలిచి తనకంటె భిన్నముగానియామహాశక్తిని ఆపరబ్రహ్మము సృష్టిచ్చచే చూచెను. అనంతరము సర్వలోకకారణమైన ఆవ్యక్తతత్త్వము గలిగెను. దానివలన పంచభూతకారణమైన మహత్తత్త్వము గలిగెను. ఆమహత్తువలన సర్వగుణాత్మకమయిన అహంకారము గలిగెను. అహంకారమువలన, శబ్దస్పర్శరూప రస గంధాత్మకములైన పంచభూతతనాత్మత్రయము గలిగెను

శ్లో॥ ఆకాశా ద్వాయు రుత్పన్నో । తస్మాద్గ్ని స్థితో జలం
తస్మాద్చ పృథివీ జాతా । తతఃపథయోఽథవత్ । 8

ఓషధీభ్యోఽన్న మథవ । దన్నా ద్భూతాని జజ్జితే
తస్మాత్పురుషయేవాపా । జాత స్థూలశరీరకః । 9

తా॥ ఆకాశమువలన వాయువు వాయువువలన అగ్నియు
అగ్నివలన జలము జలమువలన పృథివీయు నగుచుగా గలిగెను. ఆ
పృథివీవలన ఓషధులు గలిగెను. ఓషధులవలన అన్న ముత్పన్న
మాయెను. ఆఅన్నమువలన జంతువులు గలిగెను అందు కవులు
మూలశక్తిరముగలవాడాయెను.

శ్లో॥ సరబ్రహ్మస్యజీవన్ముక్తిః । పరీకృతౌచాప్యనిశ్చితే
తదగ్రహ మగ్రవద్ధయిమాం । లోకాధారం సుభాస్విరమ్. 10
నక్షత్రేతే చ మహాలోకాః । లోకరాజాన్యవర్తన్తః ।

తస్మిన్మోక్షస్థితానమ్య । గ్రియవాఽజ్ఞానశ్చైవ ॥ 11

తా॥ ఆసరబ్రహ్మమూ తనయంతను పరీకృతయిందుంచెను
అయంతమే స్వర్గమయమై పరీకృతమైన బ్రహ్మాండస్వరూపమగామా
రెను. ఆబ్రహ్మాండమనందు పదిలోకములు లోకపాలకులు గలిగిరి.
యాలోకపాలకులు భగవదాజ్ఞకు లోబడి బ్రహ్మాండమందు వివరిం
చిరి.

శ్లో॥ కాలకిరక్రగుణోనేతా । జనాన్తద్వైవర్ధినః ।
ప్రజాయంతే విలీయంతే । కర్త్రోగ్నేతతస్మిరాః. 12

సర్వేశ్వరాజ్జనూ వాయు । రాష్ట్రీ సూర్యో తపత్యసా
మేఘో వర్షతి దేవేశో ॥ యగ్నిః స్వలితి తద్భయాత్. 13

తా॥ కాలకిరక్రమన గ్రహలైవ అనంతజీవులు భగవదాజ్ఞ
వశపర్వులు. కర్త్రోగాన సారముగా నీబ్రహ్మాండమునందే పుట్టించు
చచ్చుచు వివశులై సంసారచక్రమునందు తిరుగుదురు. వాయుదేవుడు
భగవదాజ్ఞచే నీచును. సూర్యుడు తిరిగివచ్చేయును వర్షస్యడు వర్షిం
చును అగ్ని యతనిధయముచే మండును.

శ్లో॥ అదాజ్ఞనూ భయాచ్ఛైయివ । మృత్యు ధావతి పంచమః ।
అండస్యాంతస్త్విమే లోకాః । పంచపంచపరీక్షితాః. 14

సదాజ్ఞయా ప్రపంచంతే । తస్మిన్నేవ పరేవిశ్వా
బ్రహ్మాండం తచ్చక్రీడం స్యా । తస్మాత్కర్తువత్కహేతత్ ॥ 15

తా॥ ఆధగవదాజ్ఞచే భయంజీ వృత్తువు పాఠాలును
సంహరించును. యీపరిలోకములు బ్రహ్మాండధారముచేతనే యు
న్నవి యీలోకములు ఆయనయందే పుట్టి ఆయనయందే లీనమ
గును బ్రహ్మాండమే ఆ నిరాట్టుకుశక్తిరము.

శ్లో॥ అత్రలం పాదచేత స్యాత్ । నిత్యం బాహునేతకం
సుతలం ముఖదేవ స్యాత్ । రసాతలకాంతి స్తథా ॥ 16
పాతాళం లింగచేత స్యా । స్పర్శదేవతా పహతీనః
భూలోకో నాభిదేవతా । ద్భూమిస్తు హృదయ స్మృతిం ॥ 17
సువర్లోక స్తథా కంఠః । రక్తహర్లోకో ముఖం విభోః
జనోలోక స్పర్శదేవతా । విరాడ్రాపస్య తస్య తు ॥ 18
ఏనం బ్రహ్మాండరూపం । పరబ్రహ్మస్వయం విభుః
సస్మిన్నేవ స్వత స్స్థుప్త్యా । పరీక్ష్య చ తదంతరే ॥ 19
కీడనం కురుతే దేవ । స్వతంత్రీవరమేతద్వ ॥

తా॥ అతలలోకము భగవంతునికి పాదస్థానము. వితలము
మోకాలు సుతలము తొడ రసాతలము మొగుకట్ట పాతాళము గు
హ్యము ఆపరమాత్మకు భూలోకము నాభి భువర్లోకము వక్షస్థల
ము సువర్లోకము కంఠము మహర్లోకము లలాటము జనలోకము శి
రస్సు యీప్రకారము విరాట్స్వరూపముయొక్క బ్రహ్మాండశక్తిర
ము. యీస్వయంభువయిన పరబ్రహ్మబ్రహ్మాండస్వరూపుడయి తన
యందుతనను స్పృష్టిచేసుకుని ఆబ్రహ్మాండమందు ప్రవేశించి ఆస్వ
తంత్రుడయిన పరమాత్మకీడించును.

శ్లో॥ విరాడ్జీరణ్యరూపశ్చ । హ్యవ్యాకృత ఇ తీరితః ॥ 20
తురీయః పరమాత్మతీ । పంచధా పర్తతే పరః ॥

తదాజ్ఞయా బ్రహ్మంతే । సదా బ్రహ్మాండకోటయః. 21

తస్మిన్మూలకృతా లోకా । లీయంతే నన్నిమిలన్.

తా॥ యీబ్రహ్మయే విరాట్ అనిన్నీహిరణ్యగర్భః
నిన్నీ అవ్యాకృతుడనిన్నీ తురీయుడనిన్నీ పరమాత్మయనిన్నీ పెద్దల
చేసయిదునిభములయి యున్నట్లు తలంచబడును. ఆయన యొక్క
అజ్ఞచే అనేకకోటిమండలములు ప్రవర్తించును, ఆయనకన్నతెరచు
టవలన గలిగినలోకములు ఆయనకన్నమూయుటచే ఆయనయందే
లయించును.

శ్లో॥ ఏవం బ్రహ్మాండరూపస్యన్ । ఏహరత్వజ ఈశ్వరః. 22

తస్మాద్దేవాః జగత్సర్వం । యాతవ్యం తస్మిన్విరూపకమ్.

బ్రహ్మాండస్వప్తిః కథితా । యుష్మాక్సంధర్మవర్తినాం. 23

తస్మాద్దేవద్విదితైవ్విసం । సంశయం వో విముంచత

ఇతి సనాతనధర్మసంహితాయాం బ్రహ్మాహోత్పత్తిర్నామచతుర్థో
ధ్యాయః.

తా॥ యీప్రకారము బ్రహ్మాండరూపుడయి భగవంతుడు
విహరించును. గనుక దేవతలారా! యీజగత్తును బ్రహ్మముగానే
తెలుసుకొనవలయును. గనుక బ్రహ్మాహోత్పత్తిని తెలుసుకుని
దేహరహితులయి మీరుబ్రహ్మస్వరూపులయి వెర్రింతురుగాక.

ఇది సనాతనధర్మసంహితాయందు చతుర్థధ్యాయ

తాత్పర్య సంగ్రహము.

అథపంచమోఽధ్యాయః.

వన్ధాశ్రమధర్మనిరూపణమ్.

శ్లో॥ దేవా స్సర్వే సమస్కృత్య । భగవంతం సనాతనమ్
వన్ధాశ్రమవిధిం తే వై । పపృచ్ఛ ర్విసయాన్వితాః.

బ్రహ్మస్థానమనువాచేదం । వృద్ధాశ్రమసులక్షణం

దేవా నుద్దిశ్య సంతృప్త । స్తద్భక్త్యై చ సుదావ్యతః. 2

తా॥ సనుష్టదేవతలు సనాతనబ్రహ్మస్థాని గూర్చి సమ
స్కరించి భక్తియుక్తులయి వృద్ధాశ్రమవిధుల నడిగినవారయిరి. అనం
తరమాదేవతలయొక్క భక్తివిషయములకు సంతసించి ఆ బ్రహ్మస్థి
వృద్ధాశ్రమవిధిని చెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ శృణుశ్రవం దేవతా । స్మరేత్ గరిత్ర వృద్ధాశ్రమస్స తు
పూర్వం మంచముఖో బ్రహ్మ । విశ్వాత్మా చ చ భూషహః. 3

శర్య సంచముఖేభ్య శ్చ । జాతాః పంచర్షయ శ్శుభాః
నానగ శ్చాపి బ్రహ్మస్థి । స్సనాతనఋషి స్తథా. 4

అహభూనాభ్యో మహాశ్చ । ప్రశ్నస్థి శ్చ తిథాపరః
సువృద్ధాఖ్య శ్చ బ్రహ్మస్థి । భాతా స్సశ్వోపధానకాః. 5

తా॥ ఓ దేవతలారా! వృద్ధాశ్రమవిధిని వినుడి పూర్వము స
ర్వాత్మకుండలిన పంచముఖబ్రహ్మ యుండెను. ఆయనయొక్క పం
చముఖములవలన అయిదుగురు బ్రహ్మఋషులు పుట్టిరి. సత్యప్ర
ధానులయిన నానగ సనాతన అహభూన ప్రశ్న సువర్ణ అనులయి
దుగురు ఋషులు గలిసిరి.

శ్లో॥ తి ఏవ పంచకర్తార । స్వప్నోకస్య కీర్తితాః
మను ర్త్రయ స్తథా త్వష్టా । శిల్పీ దైవజ్ఞనామకః. 6

తే యక్తాః పంచశక్తిభి । రాప్రిహ్మణా నస్వజా శ్శుభాః.

తా॥ వారే సర్వలోకములకు సృష్టి స్థితి లయ తిరోధానా
నుగ్రహ కర్తలు యీ పంచకర్తలనామములు మను మయ త్వష్ట
శిల్పి విశ్వజ్ఞులని చెప్పబడును. యీ పంచకర్తలు పంచశక్తులవలన
లోకహితార్థులై స బ్రాహ్మణులను సృజించిరి.

శ్లో॥ తద్బాహుభ్యాం క్షత్రియా శ్చ । బాతా లోకైకనాయకాః ।
తదూరుభ్యాం విశో బాతాః । లోకవర్తనహేతవః

పద్భ్యాం శూద్రా లజాయంత । క్రోధాచ్చుండాలజాతయః ।

తా॥ ఆవిరాట్టుయొక్క బాహువువలన క్షత్రియులు ప్రభు
వులు పుట్టిరి ఆయనయొక్క ఊరువులవలన లోకప్రవర్తకులైన
వైశ్యులు గలిగిరి ఆధగవంతులిపాదములవలన శూద్రులు గలిగిరి.
తామసమువలన చండాలులు గలిగిరి.

శ్లో॥ సత్వప్రధానం బ్రాహ్మణ్యం । యోత్యం రాజస ముచ్చతే
వైశ్యం రజస్తమామిశ్రం । తామసం శౌర ముచ్చతే
ఛండాళం నూరిభిః ప్రోక్తం । మహా తామససం భువి
తస్మాత్స్వంచవిధం జ్ఞేయం । మాన్యుమాణాం కులం బుధైః ।

తా॥ బ్రాహ్మణసంశయము సాత్వికప్రధానమైనది క్షత్రి
యవంశము రజోగుణప్రధానమైనది వైశ్యవంశము రజస్తమా
గుణమిశ్రమైనది శూద్రచుంశము తామసగుణప్రధానమైనది
ఛండాళకులము మహాతామసగుణప్రధానమైనది ఆకారణమువలన
పండితులచే మనుష్యులకు కులములై హింసములుగా నియమింపబడె
నని తెలుసుకొనవలయును.

శ్లో॥ సత్వం రజస్తమామిశ్రం । తామసం గాఢతామసం
వర్ణానాం తం గుణాజ్ఞేయాః । ప్రభావా ద్విశ్వకర్మణాః ।

తా॥ సత్వము రాజసము మిశ్రము అనగా రాజసతామస
మిశ్రము తామసము గాఢతామసము ఈలయిదుగుణములు విదు
వర్ణములకు స్వభావములుగా విశ్వకర్మయొక్క ప్రభావమువలన గలి
గెనని తెలియవలయును.

శ్లో॥ తస్మాత్తాంతి ర్థయా శౌచం । మౌన మిందిరియనిగ్రహః ।
నిద్యాభ్యాసో యుజ్యోగచ । సదా సత్వోబ్రహ్మణస్యే । 10

సంతుష్టి స్సనుతాచేతే । బ్రాహ్మం కర్తృస్వభావజం

తా॥ తపస్సు ఓర్పు దయ శుచిత్వము మానము ఇందియ
నిగ్రహము వేదపాఠము అణగువ సత్యసంభాషణ సంతోషము సమ
భావము బ్రాహ్మజులకు స్వభావకర్తృములు.

శ్లో॥ తేజో ధ్యాన్యంచ శౌర్యంచ । దాన మిన్ద్రియైశ్చ తథా. 11

యుద్ధోత్సాహ స్స విదవత్త్వం । ధైర్యం దాక్షిణ్యమేవచ

విషయే షష్టస పక్షీత్వం । యుద్ధే చా ప్యపలాయనమ్ 12

ధగ్మాకాం రక్షణం చేతి । త్వాత్రిం కిరక్తస్వభావజం

తా॥ తేజస్సు శృష్టత్వము శౌర్యము దానము అధికార
త్వము యుద్ధముందు వెనుకదీయకుండుట వక్తాశ్రీమధర్మసంరక్షణ
ము ఇన్నిత్రియులకు స్వభావకర్తృము.

శ్లో॥ అద్రోహే శ్చైవ వాశిష్ట్యం । ధనవృద్ధి స్తథా ధృతిః 13

దైవబ్రాహ్మభక్తి స్స । గవాంపాలసమేవచ

ఈశ్వరోపాసనం చేతి । నైశ్యం కర్తృస్వభావజమ్. 14

తా॥ మోసముచేయకు విత్తిముచేయుట వక్తివ్యాపారము
ధయిర్యము దేవబ్రాహ్మవిశ్వాసము గోసంరక్షణము భగవచ్ఛేవ
యు నైశ్యకులమునకు సహజకర్తృము.

శ్లో॥ దానత్వం దైవభక్తి స్స । బ్రాహ్మణ్యోపాసనం తథా

హింసాచౌర్యవిహీనత్వం । శౌచగ్రంథకర్తృస్వభావజమ్. 15

తా॥ బ్రాహ్మణాదిసేవ బ్రాహ్మజుల సుపాసించుట హిం
సాచౌర్యము లేక యుండుట శూచ్యకులమునకు సహజకర్తృము.

శ్లో॥ తేషాం నైతిం ప్రసక్త్యామ్ । పద్మినాం నీపహేతుకాం

యాజనం చతిథావిద్యా । ధ్యాపకశ్రవణగ్రహం. 16

పంచకృత్యేషు నైపుణ్యం । కల్పశాస్త్రాన్యభిజ్ఞతా

వాస్తవశాస్త్రాభిజ్ఞతా చ । ధాతువాదస్తధైవచ. 17

జీవికాభి రనేకాభి । హింసాచౌర్యాదికం వినా

బ్రాహ్మణో జీవనం కుర్యా । తస్మాదా సంతృప్తమానసః. 18

తా॥ అవశ్యస్థులకు జీవనోపాధిని జెప్పుచున్నాను. యజ్ఞము చేయుచుట విద్యచేయుట దాసముపుచ్చుకొనుట, శిల్పశాస్త్రమునుగురైటిగి అయోదారు తామ్ర శిల సువర్ణ కర్మలయందుపాండిత్యము వాస్తవశాస్త్రవిజ్ఞత్వము ధాతువాద మివగా సయి న్న అటువంటి హింసాచౌర్యరహితములయిన అనేక సద్వృత్తులచే యదృచ్ఛాలాభసంతృప్తిగలిగి బ్రాహ్మణులు జీవించవలయును.

స్తో॥ యుక్తే శత్రుశ్చరణాశ్చ । ధర్మాత్మజ్జనపరి శ్శుచిః

ప్రజానాం రక్షణం కుర్య । స్పర్శదా విశతేంద్రియః. 19

స్వభృత్యానాం రక్షణంతు । కుర్వీత్ రాజాశ్వతంద్రితః

దండనీత్యాదివిద్యభి । నిత్యతో నుభి శ్శుభం. 20

ధర్మాజ్ఞసంహో నిత్యం । ధర్మశాస్త్రవిధానతః

కౌరిసానినపస్యేత । స్వరాజ్యస్థా స్పదా ప్రిజ్ఞః. 21

ఏవం ధర్మరతో భూత్వా । క్షత్రిజీవేత నాన్యథా

స్వపాశ్యాత్ క్షత్రియో రాజా । స్వకులోచితకర్మభిః. 22

వర్తయే జ్జీవికాదానాత్ । స్వజనపస్య చ రక్షకః

తా॥ ధర్మయుగ్ధమందు శత్రుల నోడించి పరిశుద్ధచిత్తము చేద్రవ్యమాజ్ఞించి నియతమనస్కుండయి ప్రజాసంరక్షణచేయుచు, స్వభృతులనుప్రమాదములేక రక్షించుచుగురువులచే శిక్షించబడి దండనీత్యాదివిద్యలచే నిత్యము ద్రవ్యాజ్ఞసంపండుకయి తనరాజ్యమందలి ప్రజలను తనపుత్రులవలెభావించవలయును. యాధర్మములచేక్షత్రియుడు జీవించవలయును. యితరవృత్తులయందు చేరరాదు. క్షత్రియుడయినప్రభువు స్వవంశజులను హింసవృత్తియందు చేరనీయక స్వకులోచిత వ్యాపారములచే రక్షించవలయును.

శ్రీ: క్రయవికరయణం మర్యాదా నర్రోహణ తథా కృషిం. 22

పశూనాం పాలనం కుర్వీక్ ! ధైర్యవాక్ష్మయ్యైర్వాక్శుచిః

ధర్మాత్మనం ప్రకృత్యై । ముక్త్యా శాస్త్ర విధానతః. 23

విశ్వస్థానాన్నవందీయా । దైవశ్యా స్వప్నేషి ధాత్రిః ।

గవాం సంరక్షణం కుర్యా | ద్వయాదాక్షిణ్యశిష్యరః. 24

ఏనం విధవతీ భూత్వా । వైశ్యో జీవేత నాన్యథా.

తా॥ మోసము లేనివ్యాపారముచేయుచున్నవాడయి వ్యవసాయముచేయుచు గోసంరక్షణచేయుచు ధైర్యస్థయిర్యమున శుద్ధులుగలవాడయి స్వయమునపట్టించే నివహించువలయును గృహతత్వముననైశ్శుభం స్వస్థుడై నను విజ్ఞానభూతి చేయరాదు. అమితదయచే గోసంరక్షణ చేయవలయును యీలాటివ్రతస్థుఁడై శుభం జరిపించవలయును.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణాన పృథ్వీనిత । పరిమార్చయిష్యమిః

మోక్షానందనిరర్హికుర్యాత్ | ద్వయవత్ పాపనంతథా. 28.

హింసా చోర్యాది రహిత । శూద్రో జీవేత నాన్యథా

హింసా చౌర్యాది వహిత : శృంధాల శ్శ్రేష్ఠ శేషయా. 29

జీవిత చాన్స్ ధాకుర్వ్ । కారవం సరకంప్రజ్జేత్

ఏవం చ: కథితోధన్యః । వర్జనాం నేపతా శ్శుభాః

విదిష్టేనం వర స్వస్య । గిహముత్య సుఖం ప్రియేన్. 50

ఇతి సనాతనధర్మప్రసాహితాయాం వర్ణధోక్తగామ పంచమోఽధ్యాయః.

తా|| హోద్యం జహపనాధనముకొరకు మహాశుక్రును.
సేవించవలయును ధనార్జనకొరకు వాజసేవచేయవలయును పరిశుద్ధు.
డయి ధనార్జనకొరకు వైశ్యులనుకూడా సేవించవలయును. గోసం
రక్షణ అశ్వరక్షణ గజరక్షణ కోటలుమున్నగునవి కాపాడుట ఇవి

ధనాశ్చ సకౌరకు చేయవలయును బ్రహ్మవేత్తలైన బ్రాహ్మణులను శుద్ధమనస్కుడయి మోక్షార్థియై సేవించవలయును. అటువలెనే భగవంతుని సేవించవలయును. హింసయు చోరతము లేనివాడయి శూద్రుడు సేవించవలయును. ఛండాలులు హింసా దొంగతనములు లేక పై నాలుగువర్ణములను సేవించి భవముచేరేది లేనియడల సరకమును చెందును. ఓదేవతలారా! పర్వతాని చెప్పబడెను. యీ ధర్మములను తెలుసుకున్న పునః జడిహరితులు ములను సేందును.

ఇది సనాతనశాస్త్రసంహితయందలి పంచసూక్త్యాయ
తాత్పర్యసంగ్రహము.

అథ పుస్తకం ధ్యాయః.

బ్రాహ్మణ్యవ్యవహారః.

బ్రాహ్మణ్య గువాచి.

శ్లో॥ ఆశ్రమసూచాం విధిం విశ్లేష్య । దేవతాశ్చ బ్రాహ్మణాత్
యస్య విజ్ఞానమాత్రేణ । ముక్తిభాజ్ఞో భవంతిహి. 1

తా॥ బ్రాహ్మణ్యచెప్పగున్నాడు. దేవతలారా! యే ఆశ్రమవిధులను గుర్తించినవాడు ముక్తినిజ గున్నాడు. ఆపిరిని చెప్పెద ననుచి.

శ్లో॥ ఉపనీతో వటుశ్వేదా । సధీయాత సమాహితః

దండంయజ్ఞోపవీతంచ । మేఖలాం చతుధయవ చ 2
చిత్రాసనం చ కాషాయం । శుక్లం వా వస్త్ర ముత్తమం
ధారయే సక్రంత్రతో విద్వాన్స్వసూతోక్తయిక్తమార్గతః.

తా॥ వటువు ఉపనీతుడయి శర్మతో వేదములను జదువ వలయును దండము యజ్ఞోపవీతము మేఖలము అవగాదర్శత్రాడు చి

చిత్రాచలము కావనిగానిశుభ్రమైనదిగానివస్తువునూర్విత్రాత ప
కారము ధరించవలయును

శ్లో॥ భిక్షాహారో యథాకామం గురునూర్విత్రాతః ।

భారయే చ్చ స్వశాఖోక్తం । దండం కేశాంతికం వటుః ॥ 4

అశ్వశోనా ఋణం సౌమ్యమవగ్రాణం తస్మిన్ శాపితం
సాయంప్రాతః కుసావీత సంధ్యాంబ్రాహత్య స్సమాహితః ।

తా॥ తనవచ్చుకొలది మధుకరాన్నము భక్షించి గురుని
శూచిచేయును తనప్రమాణముగలస్వశాఖోక్తదండమును ధరిం
చవలయును. స్వశాఖదండముదొరుకనిచో పుష్పిలేనిచర్మముగల
అశ్వశవండునుధరించేది సాయంప్రాతఃకాలములయందు సంధ్యావం
దసమాచరించవలయును.

శ్లో॥ కామంత్రోధంతథాలోధం । మోహంబై వవివృత్యేత్

అగ్నికార్యం తథా కుర్యా ! త్సాయంప్రాత స్వసూత్రితః ॥

దేవాః ఋషీః పితౄణాం స్నాత్వా తర్పయేద్బ్రాహ్మణోత్తమః ।

సమిధాగ్నిసముద్ధేన । విరజానలజేన చ ॥ 6

అగ్నిహోత్రసముద్ధేన । భస్మనాస్పదలేన తు

అగ్నిరిత్యాదిభి ర్మూత్రై । ర్పంచాజ్యహుతిపూర్వకమ్ ॥ 7

తా॥ కామక్రోధాదులను విడువవలయును. స్వసూత్రప్ర
కారము సాయంప్రాతఃకాలములయందగ్నికార్యము చేయవలయును.
స్నానమాచరించి దేవస్మితృణములను చేయవలయును. ఇలము
తోసహా అగ్నిరిత్యాదిమంత్రములచే అగ్నికార్య భస్మమును ధ
రించేది.

శ్లో॥ విమృశ్యాంగాని నద్వారే । నమాధూర్య తతఃపరమ్

తిర్యక్తిపుండ్ర మురసా । లలాటేన కరాదిభిః ।

గ్రీవయా చ శుచి ర్భుత్వా । బ్రహ్మధ్యానపరాయణః
సన్యసాత్మాదిభి ర్మతైః । ధారయేద్బ్రహ్మణాన్మదా. 9

త్రీమూయుపం సాసగేతి । సర్వమంత్రై శ్చ । బ్రహ్మణః
పర బహోద్ధృతం కుర్యా । త్పుష్పాద్యా పత్రితో న్యతిః. 10
తా॥ ముందు వట్టిధర్మము శరీరమున పూసి అనంతరం శి

రోలలాట భుజ వక్ష హస్తములయందుంచుకునేది. శుచిర్భుత్వండు
పరబ్రహ్మధ్యానించవలయును సన్యసాత్మాది మంత్రములచేసిను
న్నాత్మాయుజపంఅనుమంత్రముచేతనన్నా ధరించవలయును. పు
ష్పములచేగాని పత్రములచేగాని పరమాత్మకు పూజించవలయును.

శ్లో॥ మాతరం పితరం జ్యేష్ఠం । తథా వృక్షం న్వకం గురుం
అధ్యాత్మజ్ఞానిసం నిత్యం । శ్రద్ధయై వాభివాదయేత్. 11

ఆసావహంభోనానూసిక్తి । పిన్దుక్ష్పిణతిపూర్వకమ్
ఆయుషాత్కృషసామ్యేతి । వాచ్యో బ్రహ్మభివాదయే. 12

అకార శ్చాఽస్యనామోఽయతే । వాచ్యః పూర్వాక్షరప్లుతః
న్యత్యస్త పాశినా కార్య । ముషసంగ్రిహణం గురోః. 13

తా॥ తల్లిని తండ్రిని అన్నను పెద్దలను స్వగురువును వేదాం
తని ,,అహంభోఅభివాదయే,, అని శ్రద్ధతో నిత్యమున మస్కరించ
వలయును. చేతులును కుడియెడనులుమాన్సి గురువుకు సమస్క-
రించేది.

శ్లో॥ సవ్యేన సవ్యస్సస్థవ్యో । దక్షిణేనతు దక్షిణః
తాకకం వైదికించారి । తథాధ్యాత్మిక మేవ హి. 14

ఆదధీత యతో జ్ఞానం । తం పూర్వమభివాదయేత్
మాతాః త్రోస్తు పంశ్యాశ్చ । గురుపంశ్యా న్నగాధికాః. 15

అనువగ్నేతి మనసా । వాచాకాయేన సర్వదా
గురుం ద్విష్టానముత్తమే । న్నమస్కృత్వా కృతాంలిజ. 16

తా॥ యెడమచేలిచే నెడమకాలున్నా కుచేచేచే కుడికాలున్నా తాకించి గురువుకు నమస్కరించేది తాకికవయిదికవిద్యలను నేగురువుచెప్పిలో నాకిక గురువునమస్కరించేది మనోవాక్యాయ కర్మలచేత తెల్లినందుకొనంశాలను న్నా గురుసంశయాలనున్నా అనుచరించవలయును. గురువునచ్చిసంప్రదించి నమస్కరించి వినయ ముగూర్చించవలయును.

శ్లో॥ తేనై వాభిమానం పశ్యం । శ్వమానీనో న్యథావతః ।
సత్యమేవ వదేన్నీత్య । మధీతం చ నశెన్మరేత్ । 17
నిత్యైవ మర్హి కం కర్తృ । మోక్షకావనముఽగవా
విద్యుక్తి మతి బుధ్యావా । శాంతో భూత్వా సమాచరేత్ ।
భిక్షా మాహ్నీత్య నియత్రో । గృహేభ్యో బహుశ్రద్ధానామ్
నివేద్య గురనేక్ష్యమా । ద్భృచ్చారి దిశేదన్ । 19
భవద్వార్యం చరేన్మయత్ర్య । మనోతో వటు స్తథా
భవన్మత్రస్యం తు రాజద్యృ । వైస్య స్తు భవద్వార్యం । 20
అభిశస్తేషు సర్వేషు । భిక్షాం నిత్యంవివర్జయేత్ ।

తా॥ ఆయనయాజ్ఞవలన కూర్చుండవలయును. నిత్యము న్నూ సత్యముసంభాసించవలయును. చదివినదివరువరాదు. నిత్యనయిమర్తికకర్మలు శాంతుడయి వినియనిగాని మోక్షమునకుగాని చేయవలయును. బ్రాహ్మగృహములవల్లనంచి వాఘనరాన్నముసంపాదించి, గురువుకుచూపి వానియాజ్ఞవలన భక్షించేది బ్రాహ్మణుడు “భవాభిక్షాందేహి” యనిన్నీ క్రిత్యుడు “భిక్షాంభవాదేహి” యనిన్నీ వయిశ్యుడు “భిక్షాందేహిభవా” అనిన్నీ బహుచర్యమందుభిక్షాన్నమును సంపాదించవలయును.

శ్లో॥ పౌజుక్తోఽన్నాని భుంజీత । సూర్యాభిముఖ ఏవవా. 21
పౌక్త్యాశ్వ చరణౌ హస్తౌ । ద్వీరాచమ్యుఽన్నభుగ్భవేత్ ।

ప్రాణామౌత్యాదిభిర్వృత్తైః । స్థూత్వా పృథాహుతీ బుద్ధిభః ।

తా॥ పాదప్రక్షాళనము చేసి రెండుసార్లు ఆచమనంచేసి తూర్పుముఖముగా గాని సూర్యాభిముఖుడుగాగానీలయి భుజించవలయును లేకువాత ప్రాణాహుతిపూర్వకముగాభుజించవలయును.

శ్లో॥ వేదాభ్యాసైశ్చ నిష్ఠశ్చైవ । నాభ్యనుంతరతో భవేత్తే.

ఏవమభ్యాసత స్తస్య । వైరాగ్యంబాధ్యత్ యది, 23

ప్రవృత్తే త్వరమే హంసే । మోక్షకామసయాద్బుధః ।

వైష్ణవోవా గృహీవాపి । భవేత్కామీయధారచి. 24

ఇతి సనాతనధర్మసంహితాయాం బ్రహ్మచర్యాశ్రమ విధిర్నామషష్ఠోఽధ్యాయః.

తా॥ వేదాభ్యాసముచేయుచు ఇతిరమంత్రాదులనభ్యసించరాదు. ఈప్రకారమువిరాగియైతే విసిపూర్వకముగా సన్యసించవలయును. సకామియైతే స్నానోకుడుగాని గృహస్థుడుగాని కావలయును ఇది సనాతనధర్మసంహితయందలి షష్ఠోఽధ్యాయతాత్పర్య సంగ్రహము

అథ సప్తమోఽధ్యాయః.

గృహస్థాశ్రమవిధిః.

బ్రహ్మిణః.

శ్లో॥ అథాత స్సంప్రవక్ష్యామి । గార్హస్థ్యంసంగ్రహేణతు

అధీత్య వేదా నివసేవ । తుప్రోవక్షేనైవ వర్తనా. 1

ఆచార్యానుష్ఠాయా యుక్త । స్నాత్వా గార్హస్థ్యమాచరేత్

అథానుకూలే గోత్రే చ । ప్రవరాదివివర్జితే. 2

స్వసూత్రేచైవ మార్గేణ । వరయేత్కులజాం స్త్రీయం

సన్వలక్షణసంపన్నాం సాధ్వీ మన్యాంవివర్జయేత్. 3

తా॥ ఓ దేవతలారా! సంగ్రహముగా గృహస్థాశ్రమవిధిని చెప్పెదవినుచు బ్రహ్మచారి పూర్వోక్తవిధిగా నమస్తవేదములను చదివి గురువాజ్ఞచే న్నాతకుడియి గృహస్థాశ్రమమును పొందవలయును. ప్రతగసాంకర్యము లేని అనుకూలమయిన గోత్రమునందు తగుకన్యకను ద్వపూత్రోక్తివిధిచే వరించవలయును సకలగుణసంపన్నురాలగుకన్యను వరించవలెనుగాని లక్షణహీనురాలిని వరించకూడదు.

శ్లో॥ పృథ్విసంజ్ఞాం వదీసంజ్ఞాం । ఋక్షసంజ్ఞాం చ వర్జయేత్
సాయా భరిత్ర తతేర్షిశ్య । మాసావసపురస్సరః 4
బౌసావసవిహించన్తు । ఋత్యేవ స శిశిరయః
ఋతుకాలేఽంగనా సీవాం । సుర్యాత్పృజ్ఞ స్సహంతికం 5

తా॥ ఆశ్రీకిపృథ్విము పేరుగాని వదీపేరుగాని సక్షత్రము పేరుగా లిసినచోదానిని వరించరాదు. ఆభరత్రుత్తీతో బౌసావసవైశ్య దేవాది సమస్తభక్తములు సమస్తవలయును యేగృహస్థుఁడేవావస చేయకో విధు వితితునిగుఱు. పృజ్ఞము ఋతుకాలవందా సమంతరికముగా శ్రీని పొందవలయును.

శ్లో॥ దేవాద్యశిశిర్యాధ్యం । ఋతే నైవాఽత్రాకారణాత్
ఆతాత్త్యం యః పచేదన్నం । సరకాన్ధంపశివతి. 6
భరాత్తర్ధశివసం యేమాం । సంతానాన్ధంచ ముఖ్యం
తే ముద్యంతే హి సంసారా । న్నాస్యే నాశకిన స్తథా. 7

తా॥ పంచయజ్ఞమునిమిత్యమయి పాకముచేయవలయును. శ్వేదరపోషణమాత్రముకు చేయరాదు ఉదరపోషణకే పాకముచేయువారు పాపులగుదురు యేమహాత్ములకుఁబనిము ధర్మార్థమో శ్రీ సాంగశ్యము సంతానముకొరకో వారుముక్తులగుదురు తదితిరులు పాపులగుదురు.

శ్లో॥ యాజ్ఞనాఽధ్యాపనాభ్యాం చ । విశుద్ధేభ్యః ప్రతిగ్రహేత్
 యాత్రాగ్ర మాభ్యయే దధం । యాగాగ్రం చ బుధోన్మిమాః
 తా॥ యజ్ఞముచేయించుట వేదముచెప్పుట ధర్మ నిష్ఠవలన
 ప్రతిగ్రహించుటయజ్ఞార్థమున్నూ యాగాగ్రమున్నూ వీటివలన ధనము
 సంపాదించవలయును.

శ్లో॥ నిర్జనే నిర్భయే దేవే । విహితాగ్రాది నిష్పన్నయేత్
 ప్రక్షాలయే ద్ధనం శిశ్నం । పారస్వందం కరిష్యయం. 9
 వృష్టలాభ్యాం యథాశక్తి । గంధలేపవిష్పత్తియే
 యావనాత్రా సక్రతుద్ధి । స్థావచ్చౌచం విధీయతే. 10
 తా॥ నిర్జనము నిర్భయమునగుప్రశేషముందు మలమూత్ర
 విసర్జన చేయవలయును. అయినవయవములను విశేషముగా శుద్ధి
 చేయవలయును గోహ్యుచివృత్తికొరకు వృద్ధికాశౌచము చేయవల
 యును మనశ్శుద్ధిగురువుకు నీప్రకారముశుద్ధిచేయవలయును.

శ్లో॥ పశ్చాదాచమనం కుర్యా । గంధికాప్తం సమాచరేత్
 ద్విరాచమ్య పునస్సాన్నత్వా । కృత్యశేషం సమాపయేత్.
 ప్రాణాయామత్రీయం కుర్యా । ద్ధాయతీం చ జపేన్నరః
 ఉపస్థానం తతః కుర్యా । ద్వేరపారాయణం తతః. 12

తా॥ అనంతరము ఆచమనముచేసి గంధికాప్తము సంపా
 దించవలయును. దంధావనానంతరమందు రెండుసార్లు ఆచమనం
 చేసి సానముచేయవలయును అనంతరం సంధ్యను ఉపాసించవల
 యును మూడుప్రాణాయామములుచేసి అనంతరమందు గాయత్రీ
 జపంచేయవలయును తదుపరి సూర్యనుపాసించి వేదపారాయణము
 చేయవలయును.

శ్లో॥ బ్రహ్మయజ్ఞం తతఃకుర్యా । సక్రధ్యాహ్నవ సమాచరేత్
 అన్యాని యాశి కర్మాణి । తాని నిత్యం సమాచరేత్. 13

అగ్నికార్యం తతిశుర్యా । దృశికత్తాకిం తథా
నిత్యశ్శాన్తం తథాదాన । మశికత్తానాం చ గమ్యమాన్ ॥ 14

దయాం సర్వేషు భూతేషు కుర్యా ద్దాహ్నస్య మాన్యోః
యతిసంరక్షణం కుర్యా । దన్నపానాదిభిన్నదా ॥ 15

తా॥ అనంతరిము బ్రహ్మయజ్ఞము చేరువలయును, మధ్యాహ్నముకూడా యిదేప్రకారము చరించి నైశ్చిజేవముచేసి భూతములకు బల్యన్నము పెట్టవలయును నిత్యపితృతర్పణమున్నూ కొంచెముగాదానమున్నూ అనాధరక్షణయన్నూ సర్వభూతిదయయు గృహస్థుడైనచింతవలయును. అన్నపానాదులచే యతిని పూరించవలయును.

శ్లో॥ ఏకవారం గృహ్నినిత్య । మశ్నీయా ద్దాహ్నం హరిమ్
ద్వివారం వాసమశ్నీయా । ద్వాత్రిశతక్రాంత ముద్వహేత్.
జంబీరశలతుల్యేన । స హృద్రా సః పాదవాన్
హోమే జలే చ భుక్తా చ । సురువృద్ధాద్యుపాసనే ॥ 17

తా॥ గృహస్థు దినమునకు ఒకసారిగాని రెండుసార్లుగాని ముప్పది రెండుకబళములు భుజించేది నిమిత్తమండలి । పమాణముగా అతిసంతోషముగాని అతిదుఃఖముగాని లేనివాడయి గ్రాసమును భక్షించవలయును. హోమజేవప్రాజాదులు సయజ్ఞానీతుండయి చేయవలయును.

శ్లో॥ తదైవాచమనే యజ్ఞే । పవీతి స్సాన్నవాన్యథా
వైణవీం ధారయేద్యజ్ఞిం । సోదకం చ కమండలం ॥ 18
ఉద్ధాళనం సకృత్కుర్యా । తస్యైవాచోక్తవర్తనా
త్రైయంబకేన మంత్రేణ । సతారేణశిలేనచ ॥ 19

తా॥ ఉదకముతోకూడిన పాత్రయన్నూ వెదురు కట్టయు ధరించవలయును. ముందు త్రియంబక మంత్రముచే భసక్రము పూసు

కొని ఉదకమిశ్రిమముచే త్రిపుండ్రభారణము చేయవలయును. ఇది పంచాక్షరీమంత్రముతో ధరించవలయును.

|| శ్లో || త్రిపుండ్రం ధారయేన్నీత్యం । గృహస్థాశ్రమమశ్రితః
తేనాధీతింశ్రుతంతేన । తేనసర్వవఃకుస్థితం 20

యత్పండితేన శిరసి । త్రిపుండ్రం భస్మనా ధృతమ్
త్రిపుండ్రం ధారయే ద్భక్త్యా । మనసాఽపి సలంఘయేత్ . 21

శ్వత్వా విశేయశ్చ యసాత్ । త్థత్వాగ్ని పతితో భవేత్
గుదాత్రిం ధారయేన్నీత్యం । దేవదేవం మహేశ్వరమ్ . 22

అగ్నే నానాయ విసేన । తస్యైవ్యర్థజ్ఞ మనంతరం
యజ్ఞా తస్మాద్వాశే నాపాతి । సస్యం తీహ స సంశయః . 23

తా|| ఏకంశిశుః భస్మముచే త్రిపుండ్రమును శిరస్సుయం దుధరించునోవాడు సమస్తధర్మనిష్ఠులతో తుల్యుడు భస్మభారణము వేనోక్తి ముగాధరించనివాడు హాహుళి నిత్యముద్రాక్షులను ధరించవలయును ప్రథమము ఆధారముచేసి అనంతరము సర్వయజ్ఞములు చే ముమారును అనుచు సహస్రపాపములు సరించును.

|| శ్లో || పక్షిణాశేషహసస్య । శుద్ధాంతఃకరణస్య తు
దేవదేనసత్త్వానే । వాంఛా జాయేత సత్సత్తాః . 24

స్వర్గకామో యది ప్విగ్గం । యాతి యోగ్యం సుఖోత్తమాః
పుత్రేముత్పాదయే తస్వినాస్యాం । పక్షిణా వ్యాకాంతయే

తా|| యీస్రకారము నిమిపుత్రైసనారికి, తత్వజ్ఞానమునందు కోరికకలుగును, యజ్ఞము సకాముడై చేయుటచే స్వర్గఫలము గలుగును, పితృకులవిముక్తికొరకు తనభార్యయందు పుత్రుని గనవలయును.

|| శ్లో || సత్యం బ్రూయాద్వియబ్రూమా । తస్సర్వభూతేషు సర్వదా
ఏవం సమాచరేద్భాహోత్ర్య । విరక్తశ్చేద్గృహశ్రమాత్ .

సస్యసేత్సర్వక రాత్రాః । వేదాంతాభ్యాసయత్స చాన్

వేదాంతశ్రవణాభావే । పతితోఽయం భవే ధృష్టమ్ 27

తా॥ నిత్యము సత్యప్రియములను వదించవలయును, బ్రావృత్తు
దీప్రకారముచేసి విరక్తుడైనయెడల వేదాంతాభ్యాసముచే కర్త
సన్యాసికావలయును సస్యసించివేదాంతవిచారణలేనియెడలపతితుడ
గును.

శ్లో॥ విరక్తోఽప్యముమత్సుశ్చే । ధ్వంసోవా సస్యసే ద్ధృహే

బహూదకోవా శక్త శ్చే । స్యసేద్బ్రాహ్మ్యః కుటీచకః. 28

అవిరక్తో గృహే చాంతే । నానప్రస్థం సమాశ్రయేత్

అథవా యావదాయవ్యం । గాన్ధార్వం సవ్యగాచరేత్. 29

తా॥ ఆసన్యాసమునందు తనయధికారముకుతగినటుల కు
టీచక బహూదక హాస పరమహంసలలో నొకడు కావలయును నై
రాగ్యముచాలనిచో గృహస్థాశ్రమమునుండి వానప్రస్థమునీకరించ
వలయును. నైరాగ్యములేనిచో అంతకాలమువరకు గృహస్థుగానే
యుండవలయును.

శ్లో॥ గృహస్థాదాశ్రమాత్సర్వే । సముత్పన్నా స్సురక్షితాః

తస్మాద్ధృహక్ష్పవస్యా । దవిరక్తోబుధ స్తథా. 30

ఇతి సనాతన ధర్మసంహితాయాం గృహస్థాశ్రమ విధిర్నామస్త
మోఽధ్యాయః.

తా॥ విరక్తస్థలేనిపండితుడు గృహస్థుడేకావలయును. యేల
యనగా గృహస్థునివలసనితరులు రక్షించబడుదురు. గాన గృహస్థా
శ్రమము శ్రేష్ఠతరము.

ఇదిసనాతనధర్మసంహితయందలి సప్తమాధ్యాయ

తాత్పర్యసంగ్రహము.

అథ అష్టమోఽధ్యాయః.

వాసప్రస్థాశ్రమవిధిః.

శ్లో॥ అథాఽతస్సంప్రసవత్యుమి । వాసప్రస్థాశ్రమం సుతాః
పుత్రే భార్యాం వినిష్ఠిష్య గృహేత్వావా సమాహితః । 1
శుక్లపక్షే శుభే వారే । శుభసక్షత్రసంయుతే
సుముహూర్తే వసం గచ్ఛే । స్పృహస్థశ్చైత్రయజే. 2

తా॥ ఓదేవతలారా! వాసప్రస్థాశ్రమమును చెప్పెద
వినుడు వాసప్రస్థాశ్రమము పొందనిశ్చయించిన పురుషుడు తనభా
ర్యను పుత్రులయధీనముచేసిగాని పెంటబెట్టుకొనిగాని ఉత్తరాయణ
మందు శుక్లపక్షమందు శుభములయిన తిథి వార సక్షత్రశుభలగ్న
ములయందు అరణ్యమును ప్రవేశించవలయును.

శ్లో॥ యమాదినహిత శుద్ధ । స్తవఃకుగ్యా తస్మాహితః
శాకమూలఫలాశీ న్యా । త్రై నేశం పూజయే ద్భుభః । 3
గ్రామా దానీయవాఽన్నీయా ద్రాసా న్నోడశ బుద్ధిమాన్
జటాంచ విభవ్యూత్తద్య । సఖిరోమా శిరోస్పృజేత్. 4

తా॥ యమనియనూదులతోకూడుకొని శుద్ధమనస్కుడై
అరణ్యమందు శాకాదులను భక్షించి సావధానుడయి భగవంతుని
ధ్యానించవలయును. అరణ్యమందు దొరకనిచో ఫలాదులనుగ్రా
మాదులనుండి తెచ్చుకొనిపదునారుక బళములను భక్షించవలయును
బడలనుధరించి ఊరవృత్తుడయి గోశ్వను పెంచవలయును.

శ్లో॥ వేదాభ్యాసం సదాకుర్యా । ద్భాగ్యతస్సుసమాహితః
అగ్నిహోత్రం చ జపయా । తస్మంచయజ్ఞం సమాచరేత్.

తా॥ శుద్ధమనస్కుడయి చరివిన వేదమును పారాయణము చేయవలయును. అగ్నియందు హోమముచేసి దేవయాజ్ఞ బ్రహ్మ యజ్ఞ పితృయజ్ఞ మనుష్యయజ్ఞములను చేయవలయును.

శ్లో॥ చీరవాసా భవే త్కుర్యా । త్సానం త్రిషవణం బుధః ।
సర్వభూతానుకంపే న్యా । త్వత్ప్రతిగ్రహవివర్జితః. 6

ఏకవారం సమశ్నీయా । దాత్రై ధ్యానపరో భవేత్

తా॥ నారచీరలు ధరియించి త్రికాలములయందు సానం చేయవలయును దానముతీసుకొనుట విడిచి సర్వభూతదయాపరుడై నిత్యము నొకసారిభుజించి రాత్రియందు పరమాత్మధ్యానము చేయవలయును.

శ్లో॥ జితేంద్రియో జితకోరో । భవే దధ్యాత్మచింతకః. 7

భూమా శయిత గాయత్రీం । సతతంచ జపే ద్భుజః

ఫరబ్రహ్మోక్తస్తోత్రం తు । మంత్రం ధ్యాయిత శుద్ధకీ. 8

తా॥ యింద్రియములను జయించి కామ కోపాదులను వర్జించి బ్రహ్మోక్తను జెందవలయును భూమియందు పరుండవలెను. నిత్యము గాయత్రీయు విశ్వక రాత్రోక్తరీమంత్రమున్నూ జపముచేయవలయును.

శ్లో॥ కోధ పైశున్య నిద్రాది । దూరతః పరివర్జయేత్

కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణం కుర్యా । నాశ్రసి మాసి ననే శ్శీత. 9

గీప్యేపంచతపాశ్చ న్యా । ద్వైత్వాస్వధావకాశదః

ఆర్ద్రవాసాస్తు హయిమంతే । క్రవశో వధయే త్తపః. 10

తా॥ కోధ దుష్టబుద్ధి నిద్రాదులను దూరముగావిడుపించవలయును. ప్రతిమాసమందు కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాది వ్రతములాచరించవలయును గీప్యబుతువునందు పంచాగ్ని మధ్యస్థుడయిన్నీ వర్షబుతువునందు ఆవరణము లేనివాడయిన్నీ హేమంత బుతువునందు

తడివస్త్రముతోగాని జలమందు కూర్చునిగానికృమముగా తపస్సును వృద్ధిపరచవలయును.

శ్లో॥ ఉపస్పృశ్య త్రివణం । పితృదేవాం శ్చ తర్పయేత్
ఏకపాదేన సంత్రిష్ఠే । ద్వాయుభయో జితేంద్రియః. 11

పదుః పితృచ్ఛక్లపక్షే । కృష్ణపక్షే చ భస్మనామ్
శీర్ణపక్షాశ నో వాస్యా । త్కృచ్ఛం వా వర్తయేత్సదా. 12
తా॥ మూడుకాలములయందు ఆచమానము చేయవలయును పితృదేవతాతర్పణము నిత్యముచేయవలయును ఒకపాదము మీద నిలచి జపముచేసి జితేంద్రియుడయి వాయువును భక్షించవలయును శుక్లపక్షమందుదకపానమున్నూ కృష్ణపక్షమందు భస్మముగాని రాలినఆకులుగాని భక్షించవలయును. పృచ్ఛవ్రతమునాచరించవలయును.

శ్లో॥ యోగాభ్యాసపరోభూత్వా । భ్యాయే ద్భ్రూతా సనాతనమ్
చిత్రాసనీ సత్తరయో । శుక్లయజ్ఞోపవీతవాః. 13

అథవా ౭గ్నిం సమారోప్య । స్వాత్మనిభ్యాసతిత్పరః
అసగ్ని రనికేతస్యా । మృతిరోక్తిషరో భవేత్. 14

తా॥ నిత్యము చిత్రాసనమునందుకూర్చుని ఉత్తరీయమున్నూ యజ్ఞోపవీతమున్నూ ధరించి మనస్సుసంతుష్టపరిబ్రహ్మాసనచేయవలయును. అటుగానిచో అగ్నులనాత్మారోపణచేసుకుని అగ్నిహోత్రమున్నూ పర్వశాలయు లేనివాడయిననిత్యముసమాధిచేయవలయును.

శ్లో॥ సదోపనిషదభ్యాసే । యత్నవాన్ స్యాత్పనుహితః
త్రిపుండ్రోద్ధూళనం కుర్యా । ద్రుహస్థస్యోక్తమంత్రీతః. 15

యదా వైరాగ్య ముత్పన్నం తదైవప్రవృజ్జేద్యసీ
బహువ్రతోవా హంసో వా । ముముక్షుః పరహంసకః. 16

సర్వసంగగ్రహణాదుః । సన్యాసుక్తం మమూసురాః ।

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన । శ్రద్ధయా విధి స్మృతతాః. 17

ఇతీ సనాతనధర్మసంహితాయాం వాసవీష్ఠాశ్రమవిధిర్నా

మల్యమోఽధ్యాయః.

తా! నిత్యము శుద్ధమనస్కుడయి వేదాంతముల సభ్య శించవలయును. గృహస్తునివలెనే భస్మధారణము చేయవలయును విరక్తి అధికమైనప్పుడు సన్యాసించవలయును. అందు బహూదకుడు గాని కుటీచకుడుగాని హంసగాని పరమహంసగాని కావలయును. ఓడేవతలారా! సంగ్రహరూపముగా నాచే చెప్పబడిననిధర్మములను శ్రద్ధతోగ్రహింతురుగాక.

ఇది సనాతనధర్మసంహితయందలి అష్టమాధ్యాయ

తాత్పర్యసంగ్రహము.

అథ సవమోఽధ్యాయః.

సన్యాసాశ్రమవిధి.

బ్రహ్మణః.

శ్లో॥ అథాత ససంప్రసక్త్యామి । సన్యాసాశ్రమ ముత్తమమ్
పంచవిధాస్తవిజ్ఞానా । భిక్షం వో వృత్తిభేదతః. 1

కుటీచకో సురశ్రేష్ఠా । స్తద్ధృవచ బహూదకః
హంసః పరమహంసశ్చ । త్రేషాం వృత్తిం నదామి వః. 2

తా॥ బ్రహ్మణ్ని చెప్పచున్నాడు. ఓడేవతలారా! అనంతర మందు సన్యాసాశ్రమము చెప్పెద వినుండు. సన్యాసులు కుటీచకులనిన్నీ బహూదకులనిన్నీ అయిదువిధములు వారియొక్కవృత్తిని దెప్పెదవినుండు.

శ్లో॥ కుటీచకశ్చ సన్యాసీ । స్వే స్వేవర్తంత్రని నిత్యతః

భిక్షా మాదాయ భుంజిత । స్వబంధూనాం గృహేగృహే. 3

భిక్షా యజ్ఞోపవీతీస్యా । త్రిదండీ సకమండలుః

నపవిత్రశ్చ కామాయీ । గాయత్రీం చ జపే త్సదా. 4

తా॥ కుటీచకసన్యాసి స్వకులగృహములయందు భిక్షుసంపాదించవలయును. ఈయన కమండలమును త్రిదండమును భిక్షాయజ్ఞోపవీతములున్నూ పవిత్రమున్నూ కామాయవస్త్రమున్నూ ధరించి గాయత్రీవిజపించవలయును.

శ్లో॥ సర్వాంగోద్ధూళనం కుర్యా । త్రిపుండ్రం చ త్రిసంధిషు

పరబ్రహ్మోత్తర్చనం కుర్యా । చ్ఛ్చ్రీర్థయైవ దినేదినే. 5

బహూరకశ్చ సన్యాసీ । బంధుపుత్రీవివర్జితః

పంచాగారం చ రేద్యయిష్య । మేకాన్నం పరివర్జయేత్. 6

తా॥ సర్వావయవములయందు భస్మముధరించవలయును, ప్రతిదినమున్నూ పరబ్రహ్మను పూజించవలయును, బహూరకసన్యాసి బంధుపుత్రాదులను విడవవలయును. అయిదుగృహములయందు భిక్షుచేయవలయును. ఒకయింట భిక్షుచేయరాదు.

శ్లో॥ దర్భస్తంభేన సన్నద్ధం । త్రిదండం చ మనోరమం

పాత్రం జలపవిత్రం చ । కాపీనంచ కమండలుమ్. 7

ఆచ్ఛాదనం తథా కంఠాం । పాదుకాం ఛత్రీ మద్భుతం

యోగదండం బహిర్వస్త్రం । మృణ్మిత్రం కృపాణికాం 8

సర్వాంగోద్ధూళనం తద్వ । త్రిపుండ్రం చైవ ధారయేత్.

తా॥ దర్భస్తంభముతోకట్టినత్రిదండమున్నూ జలముచే పవిత్రమైనకమండలమున్నూ కాపీనమున్నూ గొడుగు పాదుకలు పంచాంగయు యోగదండమున్నూ పయివస్త్రము త్రీవుట్టకు గొడ్డా

లికము సూరికన్యాయు సర్వావయవములయందు భస్మముపూసి
(తివుండు)మున్ను ధరించవలయును.

శ్లో॥ శిఖాం యజ్ఞోపవీతంచ । దేవతారాధనే రతః ।

స్వాధ్యాయే నిర్వదా వాచ । ముతస్సుజే ధ్యానతత్పరః । 10

సంధ్యాకాలే చ సావిత్రీం । జపస్కర్మ సమాచరేత్

హంః కమందులుం శిక్ష్యా । భిక్షౌపాత్రం తథాపిచ । 11

కంఠాం కౌటిల మాచ్ఛాద్యాః । పూగవస్త్రం బహిఃపటం

ఏకం తు వై గవం దండం । ధారయేన్నిత్య మాదరాత్ । 12

తా॥ శిఖాయజ్ఞోపవీతధారియై దేవపూజచేయవలయును.

వేదమును పఠించును భగవద్ధ్యానముచేయుచు లోకవార్తను పలు
కరాదు. సంధ్యాకాలములయందు గాయత్రిని జపించవలయును. పర
మహంసకమండలమును భిక్షౌపాత్రమును బొంతను దండమాను ఆ
చ్ఛాది అంగవస్త్రమును బహిర్వస్త్రమును ఒక వెదురుకర్రను నిత్యము
ధరింపవలయును.

శ్లో॥ త్రివింశోద్ధానం కుర్యా । త్వంచవక్త్రంప్రభూజయేత్,

అష్టి గ్రాసాం తస్య నిత్య । మన్నీయా తస్యశిఖం నవేత్.

సంధ్యాకాలే తు సావిత్రీ । జప వాధ్యాత్మచింతనం

మానసేవాం తథాకృచ్చం । తథాచాంద్రాయణాదికమ్ । 14

కుర్యా ద్రామైకరాత్రేణ । న్యాయేనైవ సమాచరేత్.

తా॥ పూర్వవతుగా భస్మధారియై పంచముఖబ్రహ్మను

పూజించవలయును శిఖాయజ్ఞోపవీతములు తీసి వేయవలయును యె
నిమిదిముద్దలు అన్నమును భక్షించవలయును. సంధ్యాకాలములయం
దుగాయత్రిని జపించి వేదాంతవిచారణ చేయవలయును. మానము
గానుండవలయును. కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణముచరించవలయును. నిత్య
మొకగ్రామము తిరిగి న్యాయవర్తన చేయవలయును.

శ్లో॥ పరమహంసస్థిరమందం చ । నల్ల దక్షిణ సర్వత్రం. 15

శిశ్యం జలపవిత్రం చ । పవిత్రం చ కమండలుమ్

శిఖాయజ్ఞోపవీతం చ । నిత్యకర్తృ పాత్యజేత్. 16

కౌపీనాచ్ఛాదనం వస్త్రం । కంఠం శీతం వారికామ్.

తా॥ పరమహంస త్రిగండమున్న, దర్భత్రాడున్న, చిక్కమున్న జలపవిత్రమున కమండలమున్న ధరించవలయును శిఖాయజ్ఞోపవీతములున్న నిత్యకర్తృలున్న పాత్యవలయును గోదియు, గంఠము ధరించేది

శ్లో॥ యోగవృత్తం బహిర్వస్త్రం । వాచుకాం ఛత్రి నుద్యతం. 17

అగ్నిమాంలాం చ గృహ్యే గూ । ద్వైవిణ్యం దండ మవగిమ్

“అగ్ని” ఇత్యాదిభి ర్గర్హితైకుర్యా గుర్ధహశం ముదా. 18

“ఓ” మిశ్యేన తతః ప్రోచ్య । గహంసేప త్రిపుండ్రకమ్

తా॥ యోగవృత్తమున్న వస్త్రమున్న వాచుకలుగోడుగు రుద్రాస్త్రమాలిక పుష్పలేపవేసుకట్ట కట్టుచుండి “అగ్ని” ఇత్యాదిమంత్రిములచే భస్మరూపూయవలయును పరిగవముచే త్రిపుండ్రము ధరించవలయును.

శ్లో॥ నృత్యస్థితిం కాంస్యపాత్రం వా । దాచుపాత్రం చ వైణవమ్.

పాత్రపాత్రం చ గృహ్యే గూ । దాచ మ్యైవ తిథోదనం

మధూకరం తద్దైవాత్మనం । పరమహంసం తథాచరేత్. 20

నాత్యశ్చ త స్థ యోగోస్తి । నచై కాంత మనశ్చతః

తస్మా ద్యోగానుగుశ్యేన । భంజిత పరహంసకః. 21

అభిశస్తం సముత్సృజ్య । సార్వవర్జిక మాచరుత్

తా॥ మట్టిపాత్రగాని కంచుదిగాని కొయ్యదిగాని వెదురుదిగాని పాత్రను ధరించవలయును. లేకుంటే హస్తమే పాత్రగా నుపయోగించేది మధుక రాన్నము భక్షించవలయును మిక్కిలి భక్షించు

వానికిన్న ఉపవాసముంబునానికిన్న యోగముకుడుగడుగాసమితా హారముచేయవలయును. బొట్టుండినమనిషిగల యిట్లువిడిచి సర్వస్వములయందు భక్తిగలవలయును.

శ్లో॥ ఉత్తరీర్తరలాభే శివ । పూర్వపుర్యం పరిత్యజేత్ . 22

గురుశుశ్రూషయీ నిత్య । మాత్రజ్ఞానం సమభ్యసేత్

స్నానం శౌచ మభిధ్యానం । సత్యాన్యశవివర్జితం . 23

లోభమోహమతిత్యాగం । దంభచర్వాదివర్జనం

తా॥ యెక్కువయోగము దొరకుకొలది తక్కువదానిని విడిచి గురుశుశ్రూషచే జ్ఞానాభ్యాసము చేయవలయును స్నానము శౌచము ధ్యానము సత్యాన్యశములేకుండుట లోభము మోహము దంభము గర్వాదులు యిది లేక యుండవలయును.

శ్లో॥ చాతురాత్ర్యం చ సర్వేషాం । వదంతి బ్రహ్మచారిణః . 24

కుటీచకశ్య హంసశ్చ । లగ్నే వచబహూదకః

నావితీ మాత్రసంన్మగ్న । భశేయ రీత్యకారణాత్ . 25

ప్రవాద్యాః పంచవేదాః । పృణప్తే పరవస్థితాః

తిసాత్రప్రీణావ మేక్షేకం । పరహంస స్వదా జపేత్ . 26

సంధ్యాకాలే చ శుద్ధాత్మా । ప్రిణవేన సమాహితః

షట్పాఠాని నూమకంకుర్యా । జ్ఞపే దప్రసక్త రంశతమ్ . 27

తా॥ వేత్తలు సర్వవిధ సన్యాసులకు చాతురాత్రసదీక్ష ముఖ్యమని చెప్పుదురు సర్వవిధసన్యాసులుబ్రహ్మచారినిజపించ వలయును. పరమహంస ప్రవానమునే జపించేది సమస్త వేదములుప్రణవమునందే యిమిడియున్నవి. సంధ్యాకాలమునందుపరమహంసశుద్ధ చిత్తుడై ప్రణవముచే నారుపాఠాని నూమములు చేసిదాసి నూట యెనిమిదిసార్లు జపించవలయును.

శ్లో॥ వివిక్తదేశ మాశ్రిత్య । సుఖాసీన సమాహితః

యథాశక్తి సమాధిస్తో । భవే తస్మాన్యాసినాంతరః. 28

కృపాద్యా క్రమతో విద్వా । నుత్తమాం వృత్తి మాశ్రితః

ఉత్తమాం వృత్తి మాపన్నో । సనీచాం వృత్తి మాశ్రయేత్.

ఉత్తమాం వృత్తి మాశ్రిత్య । నీచవృత్తిం సమాశ్రితః

ఆరూఢపతితో జ్ఞేయ । స్సర్వకరత్రిహిష్కృతః, 30

తా॥ యేకాంతమందు కూర్చుని సమచిత్తుడై యథాశక్తి

గా సమాధినిష్ఠుడు కావలయును. ఉత్తముడై ససన్యాసి నీచవృత్తికి

దిగరాదు దిగెనేని పతితుడగునని చెప్పబడును

శ్లో॥ ప్రప్రజంతం ఋషిం దృష్త్వా । స్థానా చ్చలతి భాస్కరః

ఏష మే మండలం భిత్వా । బ్రహ్మలోకం గమిష్యతి. 31

రూపం తు ద్వివిధం ప్రోక్తం । చరంచాచరమేవ చ

చరు సన్యాసినా రూప । మచరం వృత్తానూదికమ్. 32

యస్యాశ్రియ్యతో నిత్యం । వర్తతే ఋషిసత్తమః

సతస్య దుర్లభం కీచి । త్రైపు లోకేషు విద్యతే. 33

తా॥ సన్యసింఁచ బ్రాహ్మణునిచూచి. ఇతడు నామండల

ముచు భేదించి బ్రహ్మచరుపాంతునని సూర్యుడుబెదరును. భగవంతు

నికి రెండురూపములు ఒకరూపము సన్యాసి, రెండవది విగ్రహము,

యెవరునియత్తుడై ససన్యాసియో ఆయనకు సమస్తలోకములయందు

దుర్లభమయినదితమ.

శ్లో॥ బ్రహ్మచర్యాశ్రమస్థానాం । బ్రహ్మదేవః ప్రకీర్తితః

గృహస్థానాం తథా విష్ణుః । ర్యతీనాం చ మహేశ్వరః. 34

వాసప్రస్తాశ్రిమస్తానా । మాదిత్యో దేవతా మతా

దర్శనా తస్మిన్మనా తస్య । సర్వం సన్యతి పాతకం. 35

తస్మా తస్మిన్మనా కాలేషు । పూజ్య స్సన్యాసమాశ్రితః.

తా॥ బ్రహ్మచారికి బ్రహ్మయు గృహస్థునకు విష్ణువు వా నచ్యుతమునకు శివుడు సన్యాసికి నూర్వుడు అనిదేవతలు. సంస్కారముల యొక్క దర్శనస్వగ్మనామలవల్ల సమస్త సాపములు నశించును. సన్యాసి నిత్యము పూజ్యుడు.

శ్లో॥ సిద్ధింగతస్య హంసస్య । పరహంసస్య నా తథా. 36

ఆశౌచం నైవకుర్వీత । శుద్ధభూమౌ యథావిధి

తౌషాణీయత్వా తక్తే శే । బిల్వవృక్షం ప్రహోషయేత్. 37

యేత త్కరోతి యస్సమ్య । గర్వమేషభుంభుభేత్.

తా॥ సిద్ధింగతుడైన పరమహంసలయొక్క ఆశౌచము జ్ఞాతులకు లేదు. నీలవిపరిశుద్ధభూమియందు నిశ్చేషము చేసి అష్టలములయందు బిల్వవృక్షమును స్థాపించినలయును. యీ ప్రకార మొర్చినవారి శ్విమేధఫలమును పొందుదురు.

శ్లో॥ అవధూత స్తు సన్యాసీ । పంచమశ్చ ప్రక్షీర్తితః. 38

తనవత్క్త శ్చ విజేషయః । వర్ణాశ్రమవివర్జితః

సర్వ దర్శనమాత్రేణ । పాపా నస్యంతి సర్వశః. 39

తనవత్క్త్రయం వర్ణయితం ! బ్రహ్మహోష సుదుర్లభమ్.

ఇతి సనాతనధర్మరహితాయాం సన్యాసాశ్రమవిధిర్నామ సవమోఽధ్యాయః.

తా॥ అవధూత అయిదవసన్యాసి రుని చెప్పబడును. ఆయనకు వర్ణాశ్రమములు లేవు. బ్రతికియుండియే ముక్తుడు ఆయనదర్శనమాత్రముచే సర్వజనులకు సమస్త సాపములు నశించును. ఆయన మాహాత్మ్యము చెప్పబడు భగవంతునిక శక్యము.

ఇది సనాతనధర్మసంహితయందలి నవమాధ్యాయ

తాత్పర్యసంగ్రహము.

అథ దశమోఽధ్యాయః.

సదాచారస్థిరదేశకర్మము.

శ్లో॥ దేవా! శృణుత వత్సామి । సదాచారస్థిరక్షణమ్
సదాచారవతా పుంసా । జితౌ లోకా పుథా వః. 1

బ్రాహ్మ ముహూర్తే వోద్ధాయాభరత మ్భంచ చింతయేత్
కాయక్లేశం తనుద్భూతం । ధ్యాయూత మసా చింత. 2

తా॥ బ్రహ్మర్షిచక్రమన్నాను. ఓ దేవతలాగా! యేనదా
చారముచే నిహపరసిద్ధిగలుగుచో దానిని చెప్పినవినుచు పురుషుడు
తెల్లనారుచును లేచి ధర్మాత్థములను యోచించవలయును.
అందువల్లనైన శరీరకష్టములును యోచించవలయును.

శ్లో॥ నైఋత్యా మషుషిణ్యేవ । మతీత్యాఽభ్యసేసిం భువి
దూరాదావసతాం మూర్తిం । పురీషం చ విసర్జయేత్. 3

దివా సంధ్యాను కర్తవ్య । బ్రాహ్మసూత్ర ఉపబాష్పః
అంత్యాయ తృణం భూషా । శిః ప్రావృత్య వాససా. 4

వాచం నియమ్య యత్నేన । నిష్ఠీవోచ్ఛ్వాసవజ్జితః
తిష్ఠం న్నాశించిరం తత్ర । పురీషం నావలోకయేత్. 5

తా॥ గ్రామమునకు నైరుతిభాగముగా గాణవిక్షేపమా
త్ర దూరమువెళ్ళి మలమూత్రవిసర్జన చేయవలయును రాత్రికలు
జందెమును చెవికి చుట్టుకొని ఉత్తరముఖముగా కూర్చుండవలయును.
భూమియందు యెండుగడ్డివేసి నైతికి గుడ్డచుట్టి ఉచ్ఛ్వాసమున్నూ
ఉమ్మత్తనీవదలక మాట్లాడక బహుకాలముకూర్చుండక విసర్జించవల
యును పురీషమును చూడకూడదు.

శ్లో॥ శౌచం కుర్యా త్నయత్నేన । గంధలేపాపనుత్తయే
ఉద్ధృతాశ్చి రత్రుద్ధి రద్ధి । ర్యధాసంఖ్యం సమాచరేత్. 6

శుద్ధవృద్ధేశమందు మోకాలుకులోగా చేయివేసికూర్చుండవలయును
బ్రహ్మతీర్థముచే ఆచమనంచేయవలయును.

శ్లో॥ పూర్వం గంధూషయేత్పశ్చా । దాచమే చ్చవిధానతః
సపవిత్రేణ హస్తేన ॥ కుర్యా దాచమనక్రియామ్. 13

నోచ్ఛిష్ఠతత్సన్నితం తు । భుక్తోచ్ఛిష్టం తు వర్జయేత్
ఉద్ధాయ నేత్రే పృథ్వాశ్య । దంతకాష్టం సమాచరేత్. 14

“ఆయు ర్బలంయశో వర్చః । పృజాః పశువహూనిచ
బ్రహ్మప్రజ్ఞాం చ మేధాం చ । త్వన్నో దేహీ నచస్సత్తే.”
ఇతి మంత్రీం సముచ్చార్య । పశ్చా దాచమనం చరేత్.

ఆచమ్యైవం తతః పశ్చా । ద్వంతథావస మాచరేత్. 16

ఉపవిశ్య శుచౌ దేవే । పౌరుషాశ్రోదభోక్త్రోక్షై వా
దంతకాష్టం శాస్త్రుసిద్ధం । గృహీత్వా మంత్రపూర్వకమ్. 17
“అప్యాయ” స్మృతిమంత్రేణ । ఆచరే ద్వంతథావసం.

తా॥ ముందుపుక్కిలించి తరువాత పవిత్రమును ధరించి
ఆచమానము చేశేది ఉచ్ఛిష్టపవిత్రమును విడువవలయును. కల్లుకడిగి
లేచి దంతకాష్టముసంపాదించవలయును. “ఆయుఃప్రజా” అనుమంత్ర
ముచే శాస్త్రుసిద్ధమైనదంతకాష్టమును గ్రహించి “అప్యాయ” స్మృతి
మంత్రముచే దంతథావసచేయవలయును.

శ్లో॥ అష్టమ్యాం చ నవమ్యాం చ । పంచదశ్యాం చ జన్మని. 18
తైలంక్షారం వ్యవాయం చ । దంతకాష్టం చ వర్జయేత్
ద్వాదశ్యాం వ్రతీపత్ పహ్యే । రాత్రతాపతో రత్రుతేహని.
దంతకాష్టం చ తైలం చ । వర్జయేన్తైత్త్రుసక్రియామ్

తా॥ అష్టమి నవమి అమావాస్య పౌర్ణమీలు జన్మనక్ష
త్రము, ఈతిథులయందు అభ్యంగనము షారము మైథునము దంత

కాష్టమును విచవవలయును. ద్వాదశి పాద్యమి పక్షి ఆర్థికములు వీ
ట్లయిదు పైన చెప్పినవి విచవవలయును.

శ్లో॥ ఋతుస్నాతాం సగచ్ఛేత । మాతాపితౌ రత్రుతేహని
ద్వాదశ్యాం చ చతుర్దశ్యాం । ఋతుగామీ స దోషభాక
శుచి ద్వాదశ గండూషే । గ్నిషిద్ధదివసేషు చ.

తా॥ ఆర్థికములయందు ఋతుమతియైన భార్యను పొందరాదు.
ద్వాదశి చతుర్దశిలయందు ఋతుగామికి దోషములేదు. దంతిభా
వన చెయ్యరానిదివససుందు పండ్రెండుసార్లుపుక్కిలించేది.

శ్లో॥ తృణపన్నైస్తథాకుర్యా । దోభజనే భక్ష్యభక్షణే
ఆచమ్య ప్రిమత స్సమ్య । క్షాతస్నానం సమాచరేత్ 22
పవమానానునాకేన । తథాచ ద్విదాదివ

అన్వై రస్తింగమం శ్రేష్ఠ । పోక్ష్యస్నాయాద' నంతరం. 23

తా॥ ఆకులచేత గడ్డిచేత శుద్ధిచేయువలయును. ఆచమానం
చేసినియతుడై ప్రితస్నానముచేయవలయును. పవమానాదిమంత్ర
ములచే మార్జన చేసిస్నానమునర్జవలయును.

శ్లో॥ స్నాత్వా తీరం సమాసాద్య । స్థిత్యాచమ్య విధానతః

స్థిత్యా పునః పూర్వముఖ । ముత్తరస్సౌధవా బుధః. 24

పాదా ద్వా యుగ్మతః కృత్వా । పూరయే దుదకాంజలిమ్
ప్రమాణమాత్రీ ముద్ధృత్య । జలమధ్యే జలం క్షిపేత్. 25

తా॥ తిరువాత తీరమునకువచ్చి భూర్బుగాగాని ఉత్తరము
గాగాని కూర్బుని కాళ్ళునగ్గిరచేర్చి దోశిటజలముతీనుకునిప్రమాణ
మాత్రీమెత్తి జలమధ్యమం దర్భమును విచవవలయును.

శ్లో॥ యేన తీర్థేన గృహ్ణాయా । తేన తీర్థేన తర్పయేత్

దేవతీర్థేన వై దేవాకా । ఋషితీర్థేన వై ఋషీకా. 26

పితృంశ్చ పితృతీర్థేన । స్నానాంతే తర్పయేత్క్రమాత్

తా॥ స్నానానంతరమందు దేవశిష్యములు లక ఆయాతీర్థములలో తర్పణమువిడువవలయును.

శ్లో॥ ఉద్ధాయ వాససీ శుక్లే శుభే తు పరిధాయత
ఉత్త గ్రియం సదా ధార్మ్యం । బ్రాహ్మణైః సదా శుచిః. 29
శిఖాం బధాన్వ తతిఃపశ్చా । త్వత్కాశ్యాఽర్చ్య రక్త్రదాసహ
ఆచమ్య ప్రాయతే భూత్వా హ్యార్యపుండ్రం చ ధారయేత్
భస్మితేన త్రిపుండ్రం చ । గోపీచందనమృత్తికా
ఉద్భవం స కారమే ద్యుత్య । మృదాతిర్యక్ష్వధారయేత్. 30
భసితేనోద్భవుండ్రం చ । సదా తిర్యక్చయో బుధః
ధారయేత్సరకే ఘోరే । వసే దాకల్పసంక్షయేత్. 31

తా॥ శుద్ధవస్త్రములు ధరించి జట్టుముడివేలేడి ఉడకనృత్తుకలతో పానపాస్తీములను కడిగి ఆచమానంచేసి ఉద్భవుండ్రము ధరించవలయును. భస్మముచే త్రిపుండ్రమున్నూ గోపచందనము మృత్తికయు భస్మముతో ఉద్భవుండ్రమున్నూ మృత్తుకతో అడ్డముగానున్నూ పెట్టరాదు, అట్లు పెట్టినచో బహుకాలము నరకమును భవించెనరు.

శ్లో॥ ఉద్భవుండ్రం త్రిపుండ్రం వా । పూర్వాచరిత మోచయేత్
మంత్రసత్పాఠానామయమ్య । పంచవ్యాహుతిపూర్వకమ్. 32
తద్దీపమగ్యమాఽస్మస్త్యా । నాసికాపానం చయవః
అమంత్రిక మసల్లాపం । పాణానూమం పరిత్యజేత్. 33
పాణానేపం సమాయమ్య । సంస్కారాంతం సమాచరేత్

తా॥ పూర్వవత్తుగా పుండ్రములను ధరించి సమంత్రికముగా పంచవ్యాహుతిపూర్వకముగా ప్రాణాయామముచేసి తద్దీపవధ్యమములను తగులకుండగా హృదిముచెప్పుచు మాట్లాడక ప్రాణాయామముచేయవలయును. అనంతరము సంధ్యావందన మొనర్చవలయును.

“అపోహిష్ఠేతి తిస్త్వభిః । పాదం పాదం మృద్ధయేత్
 పూర్వం సప్రణవైః పాదైః । పశ్చాద్ధాంతత స్తథా. 34
 తత సప్రణవై ఋష్భి । స్పర్శాభి శ్చ తతఃపరమ్
 భువి మూర్ధ్న తథాఽకాశే । మూర్ధ్నఽకాశే తథా భువి.
 ఆకాశే భువి మూర్ధ్ని స్యా । మృద్ధయేచ్ఛకుశోదక్తైః
 పరిషిచ్యైర్భి గాతాత్రనం । వాధాపలుతీభి స్తథాఽచషేత్.
 తా॥ “అపోహిష్ఠేతి యనుతోమిత్రివాక్యములచేతను. మొ
 దటి భూమియందు అసంకరము శిరస్సు తరువాత ఆకాశముశిరస్సు
 ఆకాశము భూమి ఆకాశము భువి శిరస్సు యీనరుసగాకుశోదకము
 లచే మార్జనము చేయవలయును ఉగ్రకనుచేత చుట్టును త్రిప్పివ్యా
 పకుతులచే ఆనమూసంచేయవలయును.

శ్లో॥ అపోహిష్ఠేతి తిస్త్వాణాం । శృష్ట్యబ్రిహత్ ఋషి సస్త్రితః
 ఛందోఽష్టవ దేవతా శ్చ । అపో నై పరిక్షితాః. 36
 ఆతాత్రనం ప్రోక్ష్యశేషున్ధే । వినియోగ ఉదాహృతః
 ఏవం సంమృశ్య బ్రహ్మాద్యై త్రోమంత్రోపదాచషేత్.
 ఋగ్యజుస్సామవేదాం శ్చ । అధర్వప్రణవౌతథా.

తా॥ “అపోహిష్ఠేతి యనుమూడుచుంత్రములకు శృష్ట
 బ్రహ్మ ఋషి అనుష్టప్తఛందస్సు ఉగ్రకములు దేవతలు శక్తిరప్రో
 క్షణవినియోగము యీవిధముగా ఆచమానం చేసెనచో పంచవేద
 ములను తృప్తిపరచును.

శ్లో॥ నేర్ణాతు సౌహేతుచ్ఛార్వ । త్రివిధతావై పడవస్సృశేత్
 అంగుష్ఠమూలదేశేన ఓష్ఠ తిద్య జ్జీరుష్యచేత్. 39
 అధర్వబ్రాహ్మణసత్ప్రశ్య । సత్ప్రవైవ శాగ్రిహ్మణాని చ
 పాదా హస్తా చ సంప్రోక్ష్య । త్వస్యాగ్యసముపసత్ప్రశేత్
 సంహితాభి స్త్రీభిః పూర్వ । మంగుళీభి ర్భృగోక్తముః.

తా॥ “వీరీణాత స్వహా”యని ముమ్మారాచమనం చేయవలయును. బాటస వేలితో పెదవులను తుడువవలయును. యిట్లుచేసి స అధర్మవేద బాహ్యములను తృప్తి చెందించును పాదపాస్తములను పోక్షించి తరువాత “వీరీణముడిచి శిరస్సు చక్షుస్సు నాసికము చెవులు హృదయములను స్పృశించవలయును. యీప్రకారము సత్ప్రత్యాచమనం చేయవలయును.

శ్లో॥ “సూర్యశ్చేతిమంత్రేణ । మంత్రితం ప్రాశయోద్భవః
“దధికావణమంత్రేణ” । “ఆపహిష్టాధిభిః” క్రిమాత్. 41
“హిరణ్యవర్ణేతిమంత్రైః । స్త్రీసంధ్యం మాన్దేయోద్భవః
“దృవదా”దితిమంత్రేణ । పాపపూర్ణం విసర్జయేత్. 42

తా॥ “సూర్యశ్చ” యనుమంత్రముచే ఉదకము మంత్రించి పానముచేయవలయును. తిరిగి ఆచమానంచేసి “దధికావ”ణ్ణాది మంత్రములచే పాపపురుషవిసర్జన చేయవలయును.

శ్లో॥ క రాభ్యాంతోయనూదాయః । గాయత్యాచాభిమంత్రితమ్
ఆదిత్యాముఖ ఫిష్టక్ । త్రిభి రూర్ధ్వ మధః క్షిపేత్. 43
పూర్వాం సంధ్యాం సప్తక్షితా । ముపాసీతయథావిధి
గాయత్రీ మధ్యసే త్తావ । ద్యావ దాదిత్యదర్శనం. 44
మంత్రై స్సవిశ్వైస్తేనైత్యై । రుపథాయ కృతాంజలిః
ప్రాతస్సంధ్యాం చ గాయత్రీం । సావిత్రీం చ సరస్వతీమ్.
కామీమన్యువకాన్వీత్ । సర్వాభ్యా దేవతాభ్యచ.

తా॥ దోసిలితో ఉదకముతీసుకుని గాయత్రిచే మంత్రించి సూర్యాభిముఖుడై మూర్ధ్వములు విడువవలయును. సక్షత్రములుండగానే ప్రాతస్సంధ్యను యథావిధిగా అనుష్ఠించి సూర్యుడుదయించువరకు జపించవలయును. తరువాత సూర్యుని “మిత్రీస్వా” 2.ది

మంత్రములుచే స్తోత్రముచేసి యథావిధిసంభ్యను పూర్తిచేయవలయును.

శ్లో॥ య శ్చిసంధ్యా ముపాసీత । శ్చిన్ధూ రభివన్నరః
కోటిధానశ్యావరాహేన । న యాతి పరిమాం గతిం. 46
సంధ్యాకర్పణపసానే తు । హోమం కుర్యా ద్యయవిధి
దిసూచ్యం సంశ్చిత । యత్కించి ద్దానవాన్ భవేత్. 47
బ్రహ్మనుజ్ఞాతతః కుర్యా । నేదాభ్యయనంతతః పరం. 48
తా॥ శ్చిన్ధుచే నెవమూర్వరపడక సంధ్యానాదసమాచరిం
తురో వారు బ్రహ్మలోకమును పొందుదు. అనంతరము యథావిధి
గా జపానాదచేయవలయును. దినశూన్యముకాకుండగా కొంచెము
దానముచేయవలయును. అనంతరము బ్రహ్మనుజ్ఞాపమయి వేద
పారాయణ చేయవలయును.

శ్లో॥ సమిత్పుష్ప కుశాతీంశ్వ । సంభారా నాహారే ద్భుజః
త్పతీయేఽపి పునర్భాగే । ల్యా మూర్త్యక్కించి దాహారేత్.
అగ్నేశేక శరీరస్య । యద్యచ్ఛాలాభమాహారేత్
తాకికాని ప్రపక్వీత । పంచక రాత్రేణాత్రితః. 50
తా॥ అనంతరము దేవపూజకయి పుష్పాదులను సంహ
రించి దినముయొక్క మూడవభాగమందు ధర్మార్జన కొంచెముచే
యవలయును ఫర్తిష్ఠుడు అయోదారాద్వి పంచకరత్రును శరీరము
ను కష్టపెట్టక భగవంతుని కృపచే తనకు ప్రాప్తించునంతలో తృ
ప్తిజెందవలయును.

శ్లో॥ ప్లక్షాం తు కర్మాణాం మధ్యే । తీరి కర్మాణి జీవికా
యాజనాఽభ్యాపనే చైవ । విశిష్టో శ్చ ప్రతిగ్రహః 51
చతుర్థే చ తథా భాగే । మధ్యాహ్నస్నాన మాచరేత్
మధ్యాహ్నో విధేవ త్సాన్నాన్నానాంతే తర్పయే త్పునః.

దేవా ఋషీ విత్వాంశ్చైవ । త త్తత్తీర్థేన తర్పయేత్
 “ఆవహిష్టేతి” మంత్రేణ । సంహృక్ష్వ నిజమూర్ధని. 55
 “ఆపః పుసంతు” మంత్రేణ । మంత్రీశంహృశయే జ్వలం.

తా॥ యజనాది ఆరుకర్మలలో యజనము అధ్యాపనము ప్రతిగ్రహమున్నూ శీవనకర్మలు దినమందు నాల్గవభాగములో మధ్యాహ్నాది నానమూచరించి పూర్వవతుగా తర్పణాదులను విడువ వలయును. పూర్వవతుగా “ఆవహిష్టాదిమంత్రములచేత మూర్జన చేసి ఆపఃపుసంతు” మంత్రములచే ఉదకహృశన చేయవలయును.

శ్లో॥ క రాభ్యాంతోయమాదాయ గాయత్ర్యాచాభిమంత్రితమ్.
 “హగ్ంసస్త్రి”తిమంత్రేణ । పూర్వ మర్ఘ్యం ప్రినిక్షి తేత్
 అర్ఘ్యమేకం రవేథ ద్యా । త్సావితీంచ జపే త్పునః. 56

తా॥ తరువాత ఆచమనముచేసి “హగ్ంసస్త్రి” మంత్రముచే ఒకటిన్నీ గాయత్రిచే నొకటిన్నీ అఘ్రమీయవలయును. అనంతరము గాయత్రికి అంగమైన “ఓ”మిత్యేకాక్షరము చెప్పి మధ్యాహ్నసంధ్యగాయత్రిని జపించవలయును.

శ్లో॥ సావిత్ర్యాచ యథాశక్తి । హ్యుపస్థాయ దినాకరమ్
 వ్రదక్షిణం సమావృత్య । సమస్కృతోపవిశ్య చ. 57
 దర్భేషు దర్భపాణిభ్యాం । సహితాభ్యాం కృతాంజలిః
 స్వాధ్యాయం తు యథాశక్తి । బ్రహ్మయజ్ఞార్థ మాచరేత్
 ఋక్యమాంసగర్వణాదీం శ్చ । సర్వవదాన్ పరేద్బుధః
 జపిత్రైవం తతః కుర్యా । ద్వేష్నపితృతన్పణమ్. 58
 ధృత్వా తు బ్రహ్మసూత్రంతుపవిత్రం బ్రాహ్మణోత్తమః
 త త్తత్తీర్థేన సర్వేషాం । భూతానాం జలదోభవేత్. 59

తా॥ తరువాత సూర్యోపస్థానముచెప్పి సంధ్యముగించి యథాశక్తిదర్భపాణియై వేదపాఠము బ్రహ్మయజ్ఞము ముగించిదేవ

ద్విపితృతర్పణములు విమవలయును. యజ్ఞోపవీత వివరములు
ధరించి ఆ యాదేవతలకు ఆ యాతీర్థములచే తర్పణ మిచ్చేది.

శ్లో॥ జలదేవా స్నమస్కృత్య । గృహం గత్వా సమాహితః

. శివ హరిం విధాతారం । ఇంద్రాదిత్యౌ నిరంతరమ్. 60

ఆధవా విశ్వకర్మాణం । విరాఘాపం ప్రపూజయేత్

బ్రాహ్మణః పూజయేత్ సంచ । పంచయజ్ఞపరాయణః. 61

వైశ్వదేవం తతః కృత్వా । బలీ వసి యథావిధి.

తా॥ జలదేవతలకు సమస్కరించి యింటికివచ్చి అనంత
రముపంచాయతనరూపమైన శివ విష్ణు బ్రహ్మ ఇంద్ర ఆదిత్యులను
గాని కేవలపరబ్రహ్మమునుగాని పూజించి తరువాత వైశ్వదేవము
చేసిబలులు పెట్టవలయును.

శ్లో॥ తతః పంచమహాయజ్ఞా । నైద్యా ద్భూతబలీం తతః. 62

తత ఆద్యవ్య విధివ । చ్ఛిన్నమా స్త్రీతమానసః

అస్మిత్యా వైశ్వదేవం తు । నిత్యం పంచాహుతీ హుతేత్ .

పంచసూనాఽపనుత్యగ్గం । బ్రాహ్మణశ్చ దయావరః

నిత్యం పంచాహుతీ ధ్వత్వా । బ్రహ్మసాయజ్య మశ్నుతే.

ద్వారాఽవలోకనం కుర్యా । దానిధ్య గహణాయ చ

గోదోహకాలమానృం తు । పాస్తీభాగ్యాద్యథాఽతిథౌ. 65

తా॥ తరువాత దేవయజ్ఞ భూతయజ్ఞ పితృయజ్ఞ బ్రహ్మ
యజ్ఞ మనుష్యయజ్ఞములను చేయవలయును. వైశ్వదేవముచేయని
వారు నిత్యము పంచాహుతుల నర్పించి అనంతరమువిధిగాఆచమాన
ముచేసి అతిథిపూజకొరకు వాకిలిని ఆవుసాలుపించునూత్రకాలమును
నిరీక్షించవలయును.

శ్లో॥ దేవవ త్పూజయేద్భక్త్యా । యథావిక్ర్యన్నపానతః

భిక్షాం చ భిక్షితే దద్యా । ద్విసెవద్బ్రహ్మచారిణః. 66

యతి శ్చ బ్రహ్మచారి చ । పశ్వాన్నస్వామినా ఘృహే
తయో రన్న మదత్వాతు । భక్త్యాచాంద్రాయణంచ శేష్.

తా॥ అతిథివచ్చేనేని అన్నపానాదులచే యథావిధిగా పూజించవలయును. యతియు బ్రహ్మచారియు భిక్షాన్నభోక్తలు వీరికి లేదనిన పాపియగును గాన వీరలకు భిక్ష పెట్టవలయును.

శ్లో॥ యతిహస్తే జలం దద్యా । నృణ్యక్ష్యం గద్యా శ్చుక్చలం
తద్భుక్ష్యం మేరుణాతుల్యం । తజ్జలం నాగరీషమన్.

సత్క్రొత్త భిక్షలే భిక్షాం । యః ప్రియచ్ఛతిమానవః

గోవ్రదానసమం పుణ్య । మత్యాపాభగి వాత్మనః.

తా॥ యతిహస్తమును జలముంచితే సముద్రసమానము అన్నముంచితే మేరుసమానము గాన నెవరు యతినిపూజచేయును రోనారికి గోదానపుణ్యముమని మనువు చెప్పెను.

శ్లో॥ మాతా పితా గురు ర్బంధు । గర్భిణీ వృథా బాలకాః

అతివ్యభ్యాగితే శ్చేషు । భుక్తవత్సు తతోగ్రిణీః.

ఉపలిప్తీ శుచా దేశే । పాదప్రక్షాళనా తతః

పంచాస్త్రా భోజనం కుర్యాత్ప్రజ్ఞాభో మాన మాస్థితః.

ప్రయత శుద్ధపాత్రేషు । వాగ్మితోఽన్న మకుత్సయత్

ప్రాణాగ్నిహోత్రవిధినా । భుంజీతాత్మనిశుక్లయే.

నాయం ప్రాత్రాగ్నిహోత్రసమంవిదుః.

తా॥ తల్లి తండ్రి గురువు బంధువులు గర్భిణీస్త్రీలు పృథ్వులు బాలులు అతిథులు అధ్యాగతులు వీరికి ఆహారనివచ్చి అలికిన శుద్ధప్రదేశమందు తూర్పుముఖుడయి పూనియై నోరు పాదహస్తములును తడిగలవాడయి ప్రాణాగ్నివిధానముచే ఆన్నమును నిందించక భక్షించేనేని సాయంప్రాతఃకాలహోమములతో సమానము.

శ్లో॥ వైకసాక్షీ తథాఽన్నీయా । బిష్కసాత్రే తవై వచ.

యో సై శ్చైవమితేన । య స్తు భుక్తే స్త్రియూసహ
భుక్త్యై మః కిన్యయాసాద్ధిం । భుక్వాచాంద్రమానంచ శేతో
ఏకస్మిన్నేన వాతే య । ద్వంపత్యో ర్భృజసం యది
సహభోజన మిత్యాహు । స్తాసాత్ర తృప్తినివర్జయేత్. 75

తా॥ క్షీణసాత్రయందున్నా అతిశైలేకయున్నా భుజించ
కూడదు. యశ్చైవమితేనా వేసుకొనకయున్నా స్త్రీతోనున్నా కిన్య
యాసాద్ధిం భుజించినచో చాంద్రామణము చరించవలయును ఒక
వాత్రీలో నేకకాలమందు నందఱులు భుజించరాదు.

శ్లో॥ దర్శ్యా నేయం భుజ్యం వర్జ్యం । సమస్తవ్యంజనాని చ
వాత్రా స్మ కింది దాదామ । భగ్నదాబాయ వై బలిం. 76
చిత్రాయ చిత్రగుప్తాయ । భూతేభ్య ఇదిముచ్చతే

తా॥ నెయ్యి కూరలు మున్నగు సమస్తదాగ్ధములు గరి
తేతో వర్జించవలయును. అన్నము వాత్రీనుండికీసి చిత్రగుప్తలకు
పెట్టవలయును. చిత్రాయసమః చిత్రగుప్తాయసమః యమాయ
సమః సర్వభూతేభ్యోన్నహః అని పెట్టవలయును.

శ్లో॥ సమంతాః ఏకావదీం శ్చ । బలిందత్వా ప్రదక్షిణే. 77

యశ్చైవచిద్దవస్థానం । క్షుత్పక్షాసహతా త్తనాం
భూతానాం తృప్తయే తోయ । మిత మస్తు యథాసుఖం 78
స్వాహంతా త్ప్రణవాద్యా శ్చ । నామ్నామంతేన భోజయన్
జిహ్వయా చగ్రీసే దన్నం । దశనేన సదంశయేత్. 79

పంచాహుతి స్తథా గ్రహ్య । యథా సమిళితా భవేత్
ప్రాగ్భుజం పురుషోన్నియై । సత్తమకధ్యేనాశనః. 80
అంతే పున గ్రహణీచ । బలాహోగ్యే న ముంచతః

తా॥ భూతములను తృప్తిపరచిన అనంతరము భుజించ
వలయును. ఆయన్నమును జిహ్వతో భక్షించవలయును గాని పండ్లతో

సహజకూడదు ! ప్రాణాహతులు కలవకుండగా అయిదు ప్రాణాహతులు లోపలికి పుచ్చుకోవలయును. మొదటిద్రవమువధ్యకణము. అంతమందు ద్రవమును భక్షించుపురుషునకు బలారోగ్యములు మీనునవు

శ్లో॥ అష్టాగ్రాసా మునే ర్భక్ష్యా । షోడశాఽరణ్యవాసినః. 81

ద్యాత్రింశతం గృహస్థస్య । హ్యమితం బ్రహ్మచారిణః
నింద్యా చ్ఛాత్రో పిథం తు । భక్ష్యభోజ్యాదికం బుధః. 82

అభోజ్యం ప్రాహు రాహారం । శుష్కం పిత్తసితం తథా
భుక్త్యాచమ్యా యథోక్తేన । విధానేన సమాహితః. 83

శోధయ నుక్రమహస్తా చ । శంభక్త ర్గర్భణై రపి
ద్వి ర్భయం గంఠాచ్యు । దంతలగ్నశోధనమ్. 84

త్యగ్యై స్సదా కుర్యా । ద్భాజనే భక్ష్యభక్షణే.

తా॥ యెరిమిదికబళములు సన్యాసియు పదహారు వానప్రస్థుడును ముప్పదిరె డు గృహస్థుడును యధేచ్ఛగా బ్రహ్మచారియు భక్షించవలెను, శాస్త్రవినిష్ఠమైన డల్లి ముల్లంగి మునగ తెల్లజంకాయ గుండుసారకాయ నేతిబీన పుచ్చకాయ కల్లింగరకాయ మున్నగు నవిభక్షించకూడదు. ఝాముమూరినను యెఱిచా దినలహారమును భక్షించకూడదు.

శ్లో॥ ఆచమ్య సయతో భూత్వా । కిం చి ద్వాక్యేణ పాశేనా. 85

..ప్రాణానామతిమంజ్రిణా । నాభినేతం సమాలభేత్

ఆచమ్య చోర్థ్వ బాహుస్సక్ । ఆదిత్యాభిముఖ స్తతః. 86

..శ్రోధయామితి పంచద్భి । రుపతిప్తే ద్వివాకంమ్

..తస్యేదం విమమృషతి । హ్యపతిప్తై త భాస్కరమ్. 87

తా॥ అనంతరమునిధిప్రకార మాచమానంచేసి నోరు చే

తుల బాగుగా శుద్ధిచేసుకొనవలయును, అనంతరము ఆచమానము

చేసి..ప్రాణానామా..అనుసంత్రముచే తడిచేతితో నాభిని స్పృశించవలయును. ఉద్ధ్వబాహులై సూర్యునికెదురుగా నిలచి..శ్రీధ్రయా..అనునలిరుదువంశములచే సూర్యునకు నమస్కరించవలయును..తీస్యేన..అనికూడా నమస్కరించవలయును.

శ్లో॥ శుద్ధస్త్రశాంతిచ్చిస్తు । కృత్వాఽసపరిగ్రహం
అభీష్టదేవతానాం తు । కుక్ష్విత స్మరణం బుధః. 88

పునరాచమ్య హృష్టాతాత్ । కుర్యాత్తాంబూలభక్షణమ్
భుక్తోఽవిష్టో విశ్రాంతో । బ్రహ్మకించి ద్విచారయేత్. 89
సచ్చాస్త్రదివినోదేన । ధర్మసూర్తివినోదినా
ఇతిహాసపురాణాభ్యాం । పష్ట పష్ట వినోదయేత్. 90

తా॥ శుద్ధచిత్తింబై పీటరూదకూర్చుని యిష్టదేవతలను ధ్యానించి తీరిగి ఆచమనంచేసి తాంబూలమునుభక్షించవలయును. తరువాత బ్రహ్మవిచారణచేయవలయును. ధర్మశాస్త్రములు మొదలగునవి విచారించును ఇతిహాసాదులచే దినముయొక్క ఆరు యేడు కాలములను జరుపవలయును.

శ్లో॥ అష్టమే లోక సూత్రా హి । బహి స్సంధ్యా తతఃపునః
సూర్యేఽస్థిఖరం । పాస్తే । పాదశౌచక్రియాన్వితః. 91
బహిస్సంధ్యా ముపాసీత । కుశపాణి స్సమాహితః
సాదిత్యాం పశ్చిమాం సంధ్యా । మథాస్తమితభాస్కరామ్.
ప్రాణా నాయమ్య సంప్రోక్ష్య । మంత్రేణాఽజైవ తే నతు
సాయ “మగ్నిశ్చ” ఇత్యుక్త్వా । ఋషిచ్ఛందోధితై వతమ్.
వినియోగం సముచ్చార్య । మంత్రితం తజ్జలం పితౄత్.

తా॥ ఎనిమిదవకాలమందు “షికారు”వెళ్ళి హస్తపాదములను శుద్ధిచేసుకుని సపవిత్రుడై సంధ్యవార్చవలయును. అథాస్తమయకాలము సాయంసంధ్యాకాలము. ప్రాణాయామముచేసి ఆపో

హిష్టాహమువలగునవి చెప్పి, యథావిధిగా "అగ్నిశ్చ" చెప్పి ఉపకపానము చేయవలయును.

శ్లో॥ పృథ్వీజుత్థోపవిశ్యేచ్ఛ | వాగ్యత స్సుసమాహితః 94

ప్రణవవ్యాహుతియుక్తం | గాయత్రీం తు జపేత్సవః

అక్షసూత్రం సమాదాయ | సవ్య గాతా రకోదయాత్ 95

ప్రతీచ్యాదికమంత్రైశ్చ | ఉపస్థాయ దినాకరమ్

నిశః పరిదక్షిణీకృత్య | సమన్కుర్యాద్దివాకరమ్ 96

దిగీశాం శ్చ సమన్కుర్యా | త్తద్విశ్మత్ప్రత్యై స్సమాహితః.

తా॥ వచ్చిమముసకుతిరిగి గురూక్షప్రకారము గాయత్రిని జపించవలయును. రుద్రాక్షమాలికతో సక్రత్రములు చూచువరిగు జపించవలయును. తరువాత ప్రతీచ్యాదిమంత్రములచే సూర్యోపస్థానముచేసి, ప్రాచ్యాదిమంత్రములచే దిక్పతులను ధ్యానించవలయును.

శ్లో॥ ఉపాశ్య పశ్చిమాం సంధ్యాం | హుత్యాంజ్నీం స్తానుపాశ్యచ

భృత్యైః పరివృతో భుక్త్వా | నాతిత్వస్తోత్రం సంవిశేత్

సాయంపాత స్త్వత్సవేనః | కర్తవ్యో బలికర్తృచః 98

అనశ్నతాఽపి సతతః | మన్యథా కిల్బిషీ భవేత్

తా॥ సంధ్యానంతర మాపాసనచేసి భృత్యాదులతోకూడా, అత్యధికముగాకుండగా భుజించవలయును. సాయం ప్రాతఃకాలముల యందు వైశ్వదేవాదులను చేయవలయును. తానుభుజించకపోయిన ను విధిని విశువరాదు.

శ్లో॥ అతిసిం చాగతం దృష్ట్వా | స్వశక్త్యా పరిపూజయేత్, 99

ప్రక్షాళ్య పాణిపాదౌ చ | భుక్త్వాసాయంతనే గృహే

గచ్ఛేచ్ఛయ్యాం మహామృదీమ్ | ముపధానం తథావిధమ్

స్వగృహే స్వాక్ష్మరా శ్శేతే । శ్వశుశే దక్షిణస్తథా
ప్రిత్యక్ష్మరాః ప్రివాసే తు । సకదాని మదక్ష్మరాః. 101

తా॥ అతిప్రిపూజచేసి సాయంకాలమందుకూడా కరపాన శుద్ధియథావిధిగా చేసుకుని అనంతరము మృదువైనదిందుగలపూవుపై శయనించవలయును. తనయింటలో తూర్పుతలదిగాను అర్హవాంతు దక్షిణముగాను పరవాసమందు పశ్చిమతలదిగాను శయనించవలయును. ఉత్తరమెప్పటికిని పనికిరాదు.

శ్లో॥ రాత్రిసూత్రం జపేత్కృత్వా । ఋషీం శ్చ బ్రహ్మవాదినః
మాంగల్యం పూర్ణకుంభం చ । శిరఃస్థానే నిధాపయేత్. 102
ఋతుకాలాభిగామీ న్యా । త్వదారవిరత స్వదా.

తా॥ రాత్రిసూక్తమును పఠించి బ్రహ్మఋషులను సత్రించవలయును. జలపూర్ణకుంభము శిరస్సుకు సమీపమందుంచుకొనవలయును. ఏకపక్షీవృత్తుడై ఋతుకాలమంగుమాత్రము భార్యతో సాంగత్యము చేయవలయును.

శ్లో॥ నిష్ఠిన్ధిపసాహి త్వా । గచ్ఛేమ్యగ్మాను రాత్రిషు. 103

ప్రదోషపశ్చిమా యామా । వేదాభ్యాసేన తౌ నయేత్
యామద్వయం శయానస్తు! బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే. 104

ఏతత్సర్వ మశేషేణ । కృత్వా జాతం దినేదినే

కర్తవ్యం గృహిణా సమ్య । క్షదాచారస్య లక్షణమ్. 105

ఇతిననాతసధరస్రంహితాయాం సదాచారోపదేశోనామ ఏకాదశోఽధ్యాయః.

తా॥ వ్రతాదులయందుగాక సమరాత్రులయందు భార్యతోక్రిడించవలయును. సాయంకాలము తెల్లవారుజామున వేదవేదాంగములను పఠించవలయును. రెండుర్కాములుమాత్రము శయనించవలయును. యీ ప్రకారమువ్రతమునల్పినవాడు పరబ్రహ్మనుచెందును.

యీ ప్రకారముగ్నుహస్తు సదాచారలక్షణమును తెలుసుకుని నిత్య మాచరించెలయును.

ఇది సనాతనధర్మసంహిత యందలి ఏకాదశాధ్యాయ .
తాత్పర్యసంగ్రహము.

అథ ద్వాదశోఽధ్యాయః.

ప్రబ్రహ్మణావంశానుక్రమః.

దేవాః.

శ్లో॥ బ్రహ్మ దే! సచ్చిదానంద । బ్రహ్మానభవతత్త్విర
ముఖోత్పన్నబ్రాహ్మణానాం । పంశం వీష్ణవశో జడ. 1

తా॥ దేవతలకుగుచున్నారు. సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మను
భవ తత్పరుండవైన ఓ బ్రహ్మక్షీ! మాఖోత్పన్న బ్రాహ్మణుల
పంశవిస్తారమును చెప్పుమని కోరినబ్రహ్మక్షీ చెప్పుచున్నాడు.

బ్రహ్మక్షీః.

శ్లో॥ దేవా! శ్మణ్యంతు వక్ష్యామి బ్రాహ్మణానాం వచశాదసాం
మహావంశస్య విస్తారం । దేవా! శ్మణ్యంతు సాదరాః. 2

తా॥ ఓదేవతలారా! బ్రాహ్మణులయొక్క మహావంశ
విస్తారమును చెప్పుచున్నాను. సావిధానమనస్కులై వినుండు.

శ్లో॥ ఆదా పంచముఖో బ్రహ్మ । సర్వలోకైకకారణః
తనుక్రథేభ్య స్సముత్పన్నాః । పంచక్తార ఈశ్వరాః. 3

శివో హరిస్తథాబ్రహ్మ । శక్వాదిత్యౌ మహాదశా
పంచక్తార ఉచ్యంతే । బ్రాహ్మణైస్తత్వకోవిదైః. 4

తా॥ అదియందు సర్వలోకకర్తయైన పంచముఖ బ్రహ్మ
ఈయొక్క పంచముఖములవల్ల నుంచి యీశ్వరసమానులై సపంచక్తర

లుచ్చవించిరి. శివ కేశవ బ్రహ్మాద్యాదాదిత్యులు తత్వకోవిదులై
సబ్రాహ్మణులచే పంచకిర్తలుగా చెప్పబడుదురు.

శ్లో॥ శివో నున్పురిశ్శాసనీ । సత్రయనామా బుధోత్తమాః

బ్రహ్మ త్వష్టేతిచప్రోక్త । ఇంద్ర శ్శిల్పిప్రచక్షతే. 5

ఆదిత్యఏవ విశ్వేక్షః । వేదవిద్భిః । పక్షిణైః

సద్యోజాతముఖోత్పన్నో । సాసగాభ్యోమహాఋషిః 6

మను శ్శివ ఇతిహోక్తో । ఆదిత్యక్త్యా సమన్వితః

తా॥ శివుడే మనువు విష్ణునే మాయుడు బ్రహ్మ త్వష్ట
ఇంద్రుడే శిల్పి విశ్వక్షుండే ఆదిత్యుడు వీరు వేదనే తల్లిలై ప్రకాశించిరి.
ఆపరిబ్రహ్మరముక్క సద్యోజాతముఖోత్పన్నుడు సాసగ బ్రహ్మర్షి
ఆయనయే మనువనియు శివుడనియు చెప్పబడును. ఆయన ఆదిత్య క్షిత్రో
కూడుకొనియున్నవాడు.

శ్లో॥ వామదేవముఖోత్పన్న । సనాతనమహాఋషిః. 7

మయో హరితితి ప్రోక్తో । పరాశక్త్యా సమన్వితః

అఘోరముఖసంభూతో । హభూనాభ్యో మహాఋషిః. 8

త్వష్టా బ్రహ్మ ఇతిహోక్త । ఇచ్ఛాశక్తిసమన్వితః

తత్సూరుషముఖసంభూతో । ప్రేతసామూ మహాఋషిః. 6

శిల్పి ఇంద్ర ఇతిహోక్తో । క్రియాశక్తిసమన్వితః

ఈశానముఖసంభూతో । సుపగ్ధాభ్యోమహాఋషిః. 10

దైవజ్ఞ స్సూర్య ఇత్యుక్తో । జ్ఞానశక్తిసమన్వితః

తా॥ వామదేవముఖోత్పన్నుడు సనాతన బ్రహ్మర్షి ఆ
యనే, మాయుడనియు, విష్ణువనియు, చెప్పబడును. ఆయన పరాశక్తితో
కూడుకొనియున్నవాడు. అఘోరముఖోత్పన్నుడు. హభూన బ్రహ్మ
ఋషి ఆయనే త్వష్టయనియు బ్రహ్మయనియు చెప్పబడును. ఇచ్ఛా
శక్తితో కూడుకొనియున్నవాడు. తత్సూరుషముఖోత్పన్నుడు. ప్రేత

బ్రహ్మహత్రయనేశిల్పియనియు ఇంద్రుడనియు చెప్పబడును. క్రియాశక్తితో కూడుకొనియున్నవాడు. ఈ శాసనము భోక్తృత్వమును, సువర్ణబ్రహ్మర్షి. ఆయనే దైవజ్ఞుడనియు సూర్యుడనియు చెప్పబడును. జ్ఞానశక్తితో కూడుకొనియున్నవాడు.

శ్లో॥ తే పంచవేదనిరతా శ్శాఖాభేదేన సువ్రతాః 11

తద్వంశ్యబ్రాహ్మణానాంతు । కల్పితాఽన్యోశ్యబంధుతా
శ్రీవిశ్వకర్మణా పూర్వం । లోకసంసిద్ధిహేతవే. 12

తా॥ వారు శాఖాభేదములచే పంచవేదనిరతులై సుప్రసిద్ధులైనవారు. ఆవంశజబ్రాహ్మణులకు పూర్వ మావిశ్వకర్మచే లోకసంరక్షణకొరకు శాఖాభేదముచే అన్యోశ్యబంధుత్వము కల్పించబడును.

శ్లో॥ సాసగాఖ్యస్య బ్రహ్మర్షే । రాదిశక్త్యాం మహాశక్తయః
ఉపసానగబ్రహ్మర్షి । వ్రథా విభ్రాజనావకః. 13

కశ్యప శ్చ మనుర్నామ । మహర్షి శ్చ తథాఽపరః
విశ్వతత్త్రకఋషిశ్చేతి । పంచైతే సాసగాఽతత్త్రకాః. 14
ఉపసానగబ్రహ్మర్షిః । పరబ్రహ్మణి లీయతే.

తా॥ సాసగబ్రహ్మర్షికి ఆదిశక్తియందు మహాత్ములయిన టువంటి ఉపసానగవిభ్రాజ కశ్యప మను, విశ్వకర్మ, విశ్వతత్త్ర యనునైదుగురుబ్రాహ్మణులు లుద్భవించిరి. వారిలో సాసగబ్రహ్మర్షి పరబ్రహ్మయందు కలసిసవాడాయెను.

శ్లో॥ భిభ్రాజకమహర్షేస్తు । పంచపుత్రాస్త్రై జన్మకే. 15
మన్యూ రాత్రమన్యూసంజశ్చ । భూబల శ్చ తథాఽపరః

సంవర్తకఋషిశ్చేతి । విశ్వవేత్తా మహాఋషిః. 16

తా॥ భిభ్రాజమహర్షికి అయిదుగురుపుత్రులు వారు మన్యూఋషి మామన్యూఋషి భూబలర్షి సంవర్తకర్షి విశ్వవేత్తర్షి వీరు విభ్రాజమహర్షిపుత్రులు.

శ్లో॥ కశ్యపస్య సుతాః పంచ । బిజ్జరే వేదపారగాః
నమంత స్వేదతకాయ శ్చ । భానుమాన్ బ్రహ్మవిత్తమః 16
జయత్కుమారసంజ్ఞ శ్చ । పరశ్రీధీః స్తపోనిధిః ।

తా॥ కశ్యపమహర్షికి వేదపారాయణుడైన నమంతర్షి స్వేదాంగుని భానుమాన్ముషి బ్రహ్మవిత్తమస్థి జయత్కుమారర్షి తపోనిష్ఠాగరిష్ఠులయికరశ్రీధాపరులగు వీరయదుగారు కశ్యపమహర్షి పుత్రులు.

శ్లో॥ మను శ్రీవిశ్వకర్మాభ్యు । మహన్తేః పుత్రపంచకమ్. 18
వనజ శ్చ తథా భాస్వాన్ । మధుమాన్ తస్మిన్వధదగ్రికః ।

తథా చిత్రవసుశ్చేతి బిజ్జరే । లోకహితాయ చ, 19

తా॥ మనువిశ్వకర్మమహర్షి యుక్త-పుత్రపంచకమును చెప్పుచున్నాను. వనజుని భానుమాన్ముషి. మధుమాన్ముషి. సర్వభద్రగర్హి. చిత్రవసుముషి. లోకహితకరులయినవీరైదుగురుమనుషిశ్వకర్మమహర్షి పుత్రులు.

శ్లో॥ విశ్వాత్తక్రస్య బ్రహ్మవేదే । పుత్రాః పంచ గుహార్మితాః
సుయక్ష సుతపాశ్చైవ । ప్రబోధో వసులోచనః, 20

చిత్రభక్త్రీ బ్రహ్మజ్ఞా । బిజ్జరే సాధుసమ్రతాః ।

తా॥ విశ్వాత్తక్రబ్రహ్మర్షికి సుయక్షుని సుతపషి ప్రబోధకర్హి వసులోచనర్షి చిత్రభక్తర్షి అనువీరైదుగురుపుత్రులు.

శ్లో॥ ఏతే సానగబ్రహ్మవేదే । ధ్యోత్రీజాశ్చ తపోధనాః, 21
సద్యోజాతవరబ్రహ్మ । ప్రవరేణ సమన్వితః

ఋక్సాఖావర్తిన స్పర్శే । తథా పాలాశధారిణః, 22

తిర్నోణకుండే జహ్వాంతి । హ్యగ్నిముద్దిశ్య తే బుధాః ।

ఏతేషాం సంశ్యజానాం తు । వివాహో న మిథో భవేత్, 23

తా॥ వీరు సావగబ్రహ్మక్షయైక్య నోతోద్భవులంబున
తపస్సంపన్నులు. సద్యోజాతపరబ్రహ్మసృవరతోకూడుకున్నవారై,
ఋగ్వేదపారాయణులై, ఉపనయనమందు పాలాశదండమును ధరించ
వలయును. వీరికి సాక్షాత్కారమందు త్రికోణకుండము విధియనిచండి
తులు నుపివేదరు యీవంశజులు పీరిలోపీరు వివాహములు చేసు
కొనరాదు.

శ్లో॥ సనాతనస్య బ్రహ్మజ్ఞేః । పంచ పుత్రాః । ప్రక్షేప్తతాః
పరాశక్త్యా యశస్యాఽస్య । సతతం బ్రహ్మవాదిన్ః ॥ 24

ఉపసనాతనాఖ్యున్తి । రామదేవ స్తపోనిధిః
విశ్వచక్షు ఋషిశ్చైవ । ప్రతిత్త మునందనః ॥ 25

ఆద్యో బ్రహ్మత్వ మాపన్నో । ధీమా నుపసనాతనః

తా॥ బ్రహ్మజ్ఞేత్తపరుత్కే సనాతనబ్రహ్మక్షికి పరా
శక్తితోకూడినందులైన, ఉపసనాతనమహర్షి, రామదేవమహర్షి,
విశ్వచక్షుమహర్షి, ప్రతిత్తమహర్షి, సునందనమహర్షియు నుద్భ
వింబిరి. వీరిలో మొదటియుపసనాతనమహర్షి బ్రహ్మత్వమును
పొందెను.

శ్లో॥ రామదేవయుషేః పంచ । జ్ఞైరే తే వ హాసుతాః ॥ 26

మయో, సనత్కుమార స్త్వి । ధార్మిక్రో విశ్వచక్షుకః
సునందనయుషిశ్చైతే । వేదవేదాంగపారగాః ॥ 27

తా॥ రామదేవక్షికి, మయమహర్షి, సనత్కుమారర్షి,
ధార్మిక్రర్షి, విశ్వచక్షుఋషి, సునందనర్షి, యీవేదపారగులయిదుగురు
పుత్రులు.

శ్లో॥ విశ్వచక్షుఋషేశ్చాఽపి । జ్ఞైరే పంచ పుత్రీకాః
వర్ధకో భావబోధ శ్చ । తక్షు శ్శాంతమతి ర్మహాత్మా ॥ 28
యజ్ఞకేన ఇతి ఖ్యాతా । స్తపోనిష్ఠా సుధార్మికాః

తా॥ విశ్వవిజ్ఞమహర్షికి వర్ణకన్తి, భావబోధన్తి, తత్త్వబుద్ధి
శాంతమతియుపి, యజ్ఞసేవన్తి, యాతపోనిష్ఠాగరిష్ఠులై సవీరయదుగురు
పుత్రులు.

శ్లో॥ పృథితక్షమహర్షేస్తు । పుత్రాగ్రాం పంచకం విదుః 28

విశ్వతోముఖ మిశ్వవ్యం । విశ్వతక్షం చ విశ్వతం

సుమేధసం పన్నగం చ । లోకే వేదాంతపాదగాః 29

తా॥ పృథితక్షమహర్షికి, విశ్వతోముఖన్తి, విశ్వతక్షన్తి,
విశ్వవన్తి, సుమేధసన్తి, పన్నగన్తి, యావేదపాదగు లయదుగురు
పుత్రులు.

శ్లో॥ సుసందనమహర్షేస్తు । పంచపుత్రా స్సుధార్మికాః

తైనతో ప్రపదజ్ఞైశ్చ । జయదగ్ధయుపి రక్షహాన్ 30

పరిపంగి శ్చ విద్యంతో । సదా బ్రహ్మైశ్రతత్పరాః.

తా॥ సుసందనమహర్షికి, తైనతన్తి, ప్రపదజ్ఞన్తి, జయధ, దన్తి,
పరిపంగన్తి, విద్యంతన్తి, బ్రహ్మైశ్రానుభవతత్పరులయిన వీరైదు
గురుపుత్రులు.

శ్లో॥ సనాతనమహర్షేస్తు । గోత్రజా త్తే మహానియః 31

వామదేవ పరబ్రహ్మ । ప్రవరణ చ సంయుతాః

యజుర్వేదరతా నిత్యం । వటదండస్య ధారిణిః 32

చతురశ్రమహాకుండే జహ్వం । త్యగ్నిం తపోధనాః

ఏతేషాం వైవ సర్వేషాం । మిథోద్వాహో న సమక్రతః 33

తా॥ సనాతనబ్రహ్మగోత్రజులై సవారు వామదేవ పర
బ్రహ్మ ప్రవరతోకూడుకొని యజుర్వేదపారాయణులై వటదండ
ధారిణులై నాలుగుకోణములుగల అగ్నిపండవం దగ్గిని స్థాపించ
వలయును. యీగోత్రజులలో నొకరికొకరు వివాహముజేయరాదు.

శ్లో॥ అహభూనాఖ్య బహుత్వే । రిచ్ఛాశక్త్యాం మహాజనః
ఉపాభూనబ్రహ్మఋషేః । భద్రదత్తమహర్షి కాండవః. 34
విశ్వరూపా శ్రీముఖశ్చ । పంచ పుత్రాః పరిష్కారే
అద్యో నిర్వాణ మాసన్నో । తపసా యోగవిత్తమః. 35

తా॥ అహభూనబ్రహ్మఋషి ఇచ్ఛాశక్తియందు, ఉపాభూన
మహర్షి, భద్రదత్తమహర్షి, కాండవమహర్షి, విశ్వరూపమహర్షి,
శ్రీముఖమహర్షి, యామహాతేజస్సుగల అయిదుగురుద్యవించిరి.
వీరిలో మొదటఉపాభూనమహర్షి తపోనిష్ఠాగరిష్ఠుడై యోగసాధన
ముచే పరబ్రహ్మసందుడాయెను.

శ్లో॥ భద్రదత్తస్య బ్రహ్మత్వే । పంచైతే నూనవ స్సత్ప్రతాః
తవ్విష్టా సంవర్తక కైఃపి । యజ్ఞసాలా మహాతపాః. 36
కుశధర్మశ్రుతిధాతా చ । వేద వేదాంతపారగాః

తా॥ భద్రదత్తమహర్షికి, తవ్విష్టఋషి, సంవర్తకర్షి,
యజ్ఞసాలర్షి, కుశధర్మర్షి, అతిధాతర్షి, వీరైదుగురుమహాత్ములు
పుత్రులు.

శ్లో॥ కాండవస్య ఋషేః పంచ । పుత్రాః కర్మకర్తాభవన్. 37
లోకేశః పద్మశ్రీశ్చ । వితక్షో మోదమానసః
విశ్వమయఋషిశ్చేతి । తత్పజ్ఞానవిచక్షణాః. 38

తా॥ కాండవమహర్షికి, లోకేశర్షి, పద్మశ్రీర్షి, వితక్షర్షి,
మోదమానస్సర్షి, విశ్వమయర్షి, కర్మవిష్టాగరిష్ఠులై తత్పజ్ఞానవిచక్షణు
లైన వీరైదుగురు పుత్రులు.

శ్లో॥ విశ్వరూపఋషేః పంచ । పుత్రాస్తే తత్పక్షోవిదాః
బోధాయనో జాతరూప । శ్చిత్రసేన స్తథా బుధః, 39
జయసేన శ్చ విఘనా । నైషసా లోకపూజితాః

తా॥ విశ్వరూపమహాక్షి, బోధాయనర్హి, జాతరూపర్హి,
చిత్రసేనర్హి, జయసేనర్హి, విఘనసర్హి, తత్వబోధిమలై లోకపూజ్య
లయిన వీరైదుగురు పుత్రులు.

శ్లో॥ శ్రీముఖస్యాఽపి బ్రహ్మజ్ఞేః | పుత్రాః | పంచ సుధార్మితాః 40
ప్రభోన్నతో దేవలశ్చ | ఏవయో బ్రహ్మజీవితః |
హరిధరత్రయసి శ్చేతి | జ్ఞానయజ్ఞవిదాంవరాః | 41

తా॥ శ్రీముఖమహాక్షి, ప్రభోన్నతర్హి, దేవలర్హి, ఏవ
యర్హి, బ్రహ్మజీవితర్హి, హరిధరత్రయసి, ఆతత్త్వజ్ఞానసంపన్నులైన వీరై
దుగురు పుత్రులు.

శ్లో॥ హాథూనాఖ్యస్య బ్రహ్మజ్ఞేః | గోత్రేహ స్తే తపోధనాః |
అఘోరబ్రహ్మప్రవర | యతా స్తే సామశాఖినః | 42
ఖాదిరాఖ్యస్య దండస్య | ధారిణో జ్ఞానవిత్తమాః |
కుండే తు వర్తుతే నిత్యం | జహ్వం త్యగ్నిం తపోధనాః | 43
ఏతేహం వంశజానాం తు | మనోద్వాహో న సమత్రః |

తా॥ ఈహాథూనబ్రహ్మజ్ఞి గోత్రజులు, అఘోరబ్రహ్మ
ప్రవరతోకూడుకున్నవారై, సామనేదహారాయణులయి, ఖదిరదం
డధారులై, వర్తులకుండమందగ్నిప్రతిష్ఠించవలయును. ఈగోత్రజులు
ఏరివో వంశరికొకరు వివాహముచేసుకొనరాదు.

శ్లో॥ పౌత్నసాఖ్యమహాక్షే స్తు | పంచపుత్రా స్తపోధనాః | 44

క్రియాశక్తిసమేతస్య | బ్రహ్మపుత్రస్య ధీమతః |
ఉపపత్నమహ్ని శ్చ | రుచిదత్తేఽథ వాస్తుకః | 45
కాశలశ్చ సనాథశ్చ | జక్షికే శిల్పకోవిదాః |
బ్రహ్మసాయుజ్యమాసన్నో | హ్యుపప్రత్నమహాఋషిః |

తా॥ ప్రత్నబ్రహ్మజ్ఞి క్రియాశక్తితోకూడినవాడై
యుండగా, ఉపపత్నమహ్ని, రుచిదత్తమహ్ని, వాస్తుకమహ్ని,

కౌశలమహర్షి, సనాథమహర్షి, శిల్పి నైపుణ్యవిశారదులగువీరయి
దుగురు పుత్రులుద్భవించిరి. వీరిలోఁడపప్రీతమహర్షి, బ్రహ్మత్వ
మును పొందినవాడాయెను.

శ్లో॥ రుచిదత్తస్య బ్రహ్మర్షే । ధార్మికాః పంచపుత్రీకాః
ప్రహర్షణో లోకవేత్తా । శిలాదండ స్తృతీయకః. 46
సహస్రబాహు స్సుతపాః । దేశికశ్చేతి పంచమః.

తా॥ రుచిదత్తమహర్షికి, ప్రహర్షణర్షి, లోకవేత్తర్షి, శిలా
దండర్షి, సహస్రబాహుఋషి, దేశికర్షి, ధర్మప్రసన్నకులైన వీరై
దుగురుపుత్రులు.

శ్లో॥ వాస్తుకస్య ఋషేః పంచ । సూనవో జ్ఞాతే బుధాః. 48
వాస్తాష్టతి శ్చేంద్రసేనో । గిరిధర్మో వహతపాః
వసుధర్మో వజ్రితేతా । సత్యధర్మసరాయణాః 49

తా॥ వాస్తుకమహఋషికి, వాస్తాష్టతిఋషి ఇంద్రసేనర్షి
గిరిధర్మఋషి, వసుధర్మఋషి, వజ్రితేతఋషి, సత్యప్రతులున్న
మహాపండితులున్న అయిదవీరైదుగురుపుత్రులు,

శ్లో॥ కౌశలస్య ఋషేః పంచ । బ్రహ్మజ్ఞా జ్ఞాతే సుతాః
విశ్వభవో జ్ఞానభద్రో । దేవభద్ర ఇతి క్రమాత్. 50
వ్యంకికశ్చ పరోధశ్చ । లోకే వేదే చ సమృతాః.

తా॥ కౌశలమహఋషికి, విశ్వభద్రఋషి, జ్ఞానభద్రఋ
షి, దేవభద్రఋషి, వ్యంకికఋషి, పరోధకఋషి, వేదసమృతుల
యినవీరైదుగురుపుత్రులు.

శ్లో॥ సనాథస్య మహర్షే స్తు । పుత్రాః పంచ మహాధియః 51
శక్వరశ్చైవ భోక్తవ్యో । పౌష్కమతిఋషిర్బుధాః
ముముక్షు ర్వేదపాలశ్చ । జ్ఞాతే సాంసమృతాః. 52

తా॥ సనాథమహాముషికి, శిష్యరముషి, భోక్తృపృథుషి, ప్రిక్షామరిముషి ముముక్షుముషి, వేదపాలముషి, యశస్కాములయిన వీక్షదుగురుపుత్రులు.

శ్లో॥ ప్రత్యసాఖ్యస్య బ్రహ్మజే । ద్విలోచనా దేవపూజితాః
తత్సూరుష పరబ్రహ్మ । ప్రవర్తేణ చ సంయుతాః. 53

అధర్వశాఖానో జంతు । ఫలదండస్య ధారిణః
షట్కోణకుండే జహ్వంతి । హ్యగ్ని ముద్దిశ్యసాధవః, 54
ఏదత్సంశేషు జాతానాం । మిథోద్వాహో స సమత్రోః.

తా॥ ఈప్రత్యబ్రహ్మముషి గోత్రోద్భవులు, తత్సూరుష పరబ్రహ్మప్రసిద్ధిలోకూడుకున్నవాడై, అధర్వణవేదసారాయణుడై తొడుంబరదండధారిణులయి, ఆరుకోణములుగలకుండమందగ్నినిష్కృతి స్థించవలయును. యాగోత్రజాలు ఒకరికొకరు వివాహముచేసుకొన

శ్లో॥ సుపన్థాఖ్యస్యబ్రహ్మజేః । జ్ఞానశక్త్యాం తు జ్ఞానే. 55
పంచపుత్రా మహాభాగా । సూర్యాగ్నిసమవర్చసా
ఉపసుపన్థసాఖ్యస్తు । విశ్వజ్ఞః పరితస్తథా. 56

సౌరసేన శ్చ సుతసా । స్తతసాంబాయనోముషిః
ఆద్యో ముక్తిపదం పాపివ । విశ్వజ్ఞస్య వచచాచనః. 57

తా॥ సుపన్థబ్రహ్మముషికి జ్ఞానశక్తియందు, ఉపసుపన్థస మహాముషి, విశ్వజ్ఞమహాముషి, పరితమహాముషి, సౌరసేన మహాముషి, సాంబాయనమహాముషి, సూర్యాగ్నిసమవర్చస్కులయినవీరయిదుగురుపుత్రులుపుట్టిరి. వీరిలో ఉపసుపన్థమహాముషిబ్రహ్మమునుపొందెను.

శ్లో॥ పంచపుత్రాస్తు విఖ్యాతా । స్తేజసా సూర్యవర్చసా
మణిభ్రాత్రో సువ్రతశ్చ । శృతివర్ధననామకః 58
యాజ్ఞో నంజికశ్చేతి । తతసా శుద్ధమానసాః.

తా॥ విశ్వజ్ఞమహాముషికి, మణిధద్రముషి, సువృతముషి, శృతివర్ధనముషి, యాజ్ఞికముషి, సంక్షిముషి, తపస్సంపన్నులయి సూర్యకాంతిగలవీరయిదుగురుపుత్రులు.

శ్లో॥ పరితస్య ఋషేః పుత్రాః । పంచ తేజోమయా శ్శుభాః 59

ఆదిత్యసేనస్తపనీయ । ఋషి రర్చితకర్దమా

ప్రార్చితశ్చేతి విఖ్యాతా । నిత్యం బ్రహ్మైశ్వరతత్పరాః, 60

తా॥ పరితమహాముషికి, ఆదిత్యసేనముషి, తపనీయముషి అర్చితముషి, కర్దమముషి, ప్రార్చితముషి, బ్రహ్మసేవానిరతులయిన వీరైదుగురుపుత్రులు.

శ్లో॥ సూరసేనఋషేః పుత్రాః । జ్ఞాతే పంచ సువృతాః

మైత్రేయోఽథ సుదర్శన । ఋషి స్తు రుపగోపకః. 61

యజ్ఞముషిసాంత్యముషి । స్తేజసా సూర్యసన్నిభాః.

తా॥ సూరసేనమహాముషికి, మైత్రేయముషి, సుదర్శనముషి, ఉపగోపకముషి, యజ్ఞముషి, సాంత్యముషి సూర్యసమానులయినవీరైదుగురుపుత్రులు.

శ్లో॥ సాంబాయనాఖ్యబ్రహ్మణేః । పుత్రాస్తే వేదపారగాః 62

బోధకో దేవసేనశ్చ । ఆదిత్య శ్చ విచేతనః

ఉపయజ్ఞ ఇతిఖ్యాతా । ఆదిత్యసమవిగ్రహాః. 63

తా॥ సాంబాయనమహాముషికి, బోధకముషి, దేవసేనముషి, ఆదిత్యముషి, విచేతనముషి, ఉపయజ్ఞముషి, ఆదిత్యసమానులయినవీరయిదుగురుపుత్రులు.

శ్లో॥ ప్రణవాఖ్యమహావేదే । నిష్టాతా జంబుదండినః

సువర్ణసాఖ్యబ్రహ్మణే । గ్రోత్రజాస్తే తపోధనాః. 64

ఈశానాఖ్యపరబ్రహ్మ । ప్రవరేణ సమన్వితాః

అష్టకోణమహాకుండే । జహ్వంత్యగ్నిం విహారదాః. 65

ఏతేషాం వంశజానాం తు । మిథోద్వాహో న సమృతః

తా॥ యీగోత్రోద్భవులు పరిణవవేద సారాయణులయి, జులూనండధారిణులయి, ఈశానవరబ్రహ్మపరివరతోకూడుకున్నవారయి, ఎనిమిదికోణములగుండమందన్నిని పరితిష్ఠించవలయును. యీగోత్రజలలోనొకరినొకరు వివాహముచేసుకొనరాదు.

శ్లో॥ ఏతే పంచముఖోత్పన్నాః । బ్రాహ్మణానాం తపస్వినాం. 66

కూటస్థా ఇతి విఖ్యాతా । లోకరక్షణతత్పరాః

శిల్పశాస్త్రే చ నిపుణాః । పంచకృత్యవరాయణాః. 67

వాస్తుశాస్త్రార్థతత్పజ్ఞాః । భాతువాదపరాయణాః

షట్కర్మనిరతాః పూజ్యాః । శ్లోకస్తాత్పరేషు నిష్ఠితాః. 68

సర్వాగమేషు నిష్ఠితాః । యోగసాంఖ్యాదివిత్తమాః

లోకరక్షణతత్పజ్ఞాః । లోకపాపనహేతవః. 69

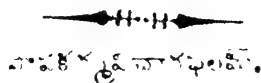
ఇతి సనాతనధర్మసంహితాయాం బ్రాహ్మణ సంశౌఽనుక్రమోనామ చ్ఛాదశోఽధ్యాయః,

తా॥ బ్రహ్మముఖోత్పన్నబ్రాహ్మణులకు, తపస్సంపన్నులును, లోకరక్షకులున్నా అయినయీబ్రహ్మయులు కూటస్థపురుషులనిచెప్పబడును. లోకసంరక్షణతత్పరులగునీబ్రాహ్మణులు శిల్పశాస్త్రమందు నిపుణులును, అయోద్యారాదిపంచకరోక్తిధారకులును, వాస్తుశాస్త్ర విచక్షణులును, బ్రహ్మోపాసకులును, భాతువాదపరులును, షట్కర్మనియతులును, శ్లోకస్తాత్పరాది కర్మాత్మసంపన్నులును, సమస్తాగమాదులయందున్న అనిష్ఠించతగినవారున్నా, యోగసాంఖ్యాదులను గుర్తెత్తంగి లోకసంరక్షణార్థమైపూజ్యపంచమునుపవిత్రముచేయుటకున్నబ్రాహ్మణులుద్భవించిరి.

ఇతి సనాతనధర్మసంహితాయందలి చ్ఛాదశాధ్యాయ

తాత్పర్యసంగ్రహము.

అథ త్రిమూదశోఽధ్యాయః.

పాపకర్మమనాశకం.

దేవా.

శ్లో॥ బ్రహ్మదే! పరమానంద । సందోహాహుమిగతాః!
 సర్వసాక్షసర్వరూపం నో । ప్రాయశ్చిత్తం చ బ్రూహి నః. 1

(బ్రహ్మస్మి).

అథాఽత స్మృపరశ్వామి । సావకర్మకలం శుభాః!
 ఖరోష్ట్ర సూకరత్వం చ । గజాశ్వ మృగపక్ష్యాదామ్. 2
 ఛండాలపుష్కసత్త్వం చ । ప్రాప్నోతి బ్రహ్మసా క్రిమాత్
 తా॥ (దేవశులడుగుచున్నాడు.) “ఓబ్రాహ్మణ! పాపములయొక్క
 క్షయరూపమున్ను, శస్త్రానుశ్చితమున్ను, మారుశిష్ట్యమునికోరిన
 బ్రహ్మమును చెప్పచున్నాడు.

ఓకేవతలాగా! బ్రహ్మహత్యచేసినవాడు, గాఢభజనశ్రమ,
 బంతెకనశ్రమ, పందికనశ్రమ, ఏనుగజనశ్రమ, అశ్వజనశ్రమ, మృగ
 జనశ్రమ, పక్షిజనశ్రమ, ఛండాలజనశ్రమ, బోయకనశ్రమ, క్రిమ
 ముగాపొందును.

శ్లో॥ అన్యూనాం విద్యుజాం యోసిం । పక్షిణాం చ తథైవచ. 3
 క్రిమికీటకపతంగానాం । సురాపః ప్రిచ్ఛయా దృఢః
 రాక్షసానాం పిశాచానాం । చోరో యాత్ర సహస్రశః. 4
 తా॥ సురాపానము చేయువాడు, నూకరాది జనశ్రమలను
 పక్షిజనశ్రమలను, క్రిమికీటక జనశ్రమలను పొందును. దొంగతనముచే
 యువాడు, అనేకమారులు పిశాచజనశ్రమల నెత్తును.

శ్లో॥ క్రవ్యాకదంష్ట్రీణాం యోసిం । తృణాదీనాం తథైవచ
 క్రూరకర్మకతానాం చ । ప్రిచ్ఛోతి గురుతల్పగః. 5

ఇతరస్యభవం క్షేత్రే । మహ్యైశ్వర్య సరాధమాః

బ్రహ్మరాక్షసతాంయూతి । శతశోఽథ సహస్రశః. 6

తా॥ అగమ్యాగమనముచేయునాడు. మాంసాహారజంతువులయొక్కయు, గడ్డితినుజంతువులయొక్కయు, కూరమృగములయొక్కయు జన్మములను కృమముగా పొందును. ఇతరులయొక్కభవమునుగాని భూమినిగాని భార్యనుగాని హరించునాడు అనేకసార్లునుహాకప్తతరమయిన బ్రహ్మరాక్షసత్వమును పొందును.

శ్లో॥ ధాన్యచోరో భవే దాఖు । ర్జలం హృత్వా ప్లవో భవేత్
కాంస్యం హృత్వా భవే న్ధంసస్సారసో నకులో ఘృతమ్. 7
పమః కాకో భవే నాగ్నిసం । హృత్వాగ్నిధోభవేత్తథా
చక్రివాకన్తు లవణమ్ । బక స్తూలావహరకః. 8

తా॥ ధాన్యమునుదొంగిలించి యెలుకయు, నీరునుదొంగిలించి కప్పయు, కందునుదొంగిలించి హంసయు, సారసపక్షియు, నేయిదొంగిలించి ముగిసయు, మాంసమును దొంగిలించి కాకిగాని గృద్ధగాని, లవణమునుహరించి చక్రివాకమును, దూదినిహరించి కొంగయనగును.

శ్లో॥ కాశేయం చ తిథా క్షోమం । హృత్వా దద్ధదుసంక్షికః
వస్త్ర శాకాపహారేణ । బహిణ స్సుప్త ర్షరాధమాః. 9
శ్వానో హృత్వా భవేత్పుష్పం । మర్కటస్సాస్యత్ఫలంఋషే!
యానావహరణా దుష్ట్రః । పశూన్స్తృత్వా భవే దజః. 10

తా॥ కాశేయమున్నూ, క్షోమమున్నూ, హరించి గోదురకప్పయు, వస్త్రములు, శాకములు, హరించి నెమలియు, పుష్పములు హరించికుక్కయు, ఫలముహరించి కొలియు, వాహనములనుహరించి బంటు ము పశువులనుహరించి మేకయు, ఈసాపములుచేయువార్షికకారము జన్మములెత్తుదురు.

శ్లో॥ నైతావతాలం హే దేవా! పాపకర్మఫలదయం
నరకే వర్తమానస్య । అసిపత్రేఽక్షిదారుణే. 11

హస్తద్వయం దృశం బధ్వా । సతతం సపదం తథా
క్షిప్యతే దీక్షవహ్నా చ । బ్రహ్మహో చంద్రితారకమ్. 12

తా॥ ఓ దేవతలారా! పాపకర్మఫలమింతియేకాదు. బ్రహ్మహస్తద్వయచేయువారిని యమదూతలు అసిపత్రేనరకమందుంచి అసంతరమందు కౌశ్యచేతులు ముడియట్టి బహుయుగములు నరకాగ్నియందు పడవేతురు.

శ్లో॥ అతితప్తాయసై గ్ధృజైః । వీడ్వంతే యమకింకరైః
ప్రాణిహింసాపరాణాంతు । కల్పకోటిశతం సురా! 13

తత్రైవైలకటా హేషు । గాఢం బధ్వా పదిద్వయమ్
క్షిప్యతే యమదూతేన । శైలవోరోమహాసురా! 14

తా॥ ప్రాణిహింసచేయువానిని. కల్పినయసుకోలచేత బహుకాలము యమదూతలు హింసించుదురు. నూనెను దొంగిలించువాడు యమలోకమందు కల్పిననూనెలో బహుకాలముంచ బడను.

శ్లో॥ తత్ర తామ్రకటాహేషు । క్షిప్త్వా మిథ్యాభిశాశినన్
జహ్వ ముత్పాటయంత్యాశు । బహుశో యమకింకరాః. 15

తప్త తామ్రజలం తీర్ణైః । విభేత్యుక్త్వాఽయసాయుధైః

చిద్యంతే యమదూతైస్తు । సురాపాసరతా నరాః. 16

తా॥ అబద్ధముచెప్పువానిని నరకమనందుకాచిననూనెగల రాకికాగునందుంచి నాలుకకోయుదురు. సురాపాసముచేయువానిని కరగిన రాగినిత్రాగించుచుకాలినయినుపబెత్తములతో బాధింతురు.

శ్లో॥ చిత్వా చిత్వా పునర్దధ్వా । పిండీకృత్య పునర్తథా
క్షిప్యతే పూర్వమాణేఽస్మిక్ । కటాహే గురుతల్పగః 17

మాతరం పితరం జ్యేష్ఠం । గురు వాక్యాత్మవేదిసమ్
మహాదేవం తథావిష్ణుం । బ్రహ్మణాం వేదమేవచ. 18

ఆదిత్యం చంద్ర మగ్నించ । వాయుం నిందంతి యే సరాః
కల్పకోటిశతం దివ్యం । పచ్యంతే సరకాలయే. 19

తా॥ అగమ్యాగమనముచేయువాడు, యమదూతలచే
కొట్టబడి నలుపబడి కోయబడి కల్పబడి కాచిననూనెయందొండబ
డును. తల్లి, తండ్రి, గురువు, మొదలగువారిని శివకేశవాదిదేవతల
ను నిందించువారు అనేకయుగములు సరకమునందు బాధించబడు
దురు.

శ్లో॥ యతిహస్తే జలం దాన ! మరత్తం యై ర్నరాధమైః
ఇక్షువ త్సంప్రేషిష్యంతే ! మాన్యైః సుగంధ సమూహైః. 20
పాదే చాన్యే తథాపార్శ్వే । నాభౌ శిశ్నే గుడేఽగ్నిశ్చ
నిహత్యంతే । మహతైః । శ్మశాభి శ్శుద్ధిహరిణః. 21

తా॥ ఎవరు యతిని నిరాకరింతురో వారినియమదూతలు
ముగ్ధములచే చెరుకువలెనలుపుదురు. సువర్ణమునుహరించువాడు
పాదమునందును, పార్శ్వమునందును, నాభియందును గుగ్గూళానమం
దును. శిశ్నమందును, నేత్రములయందును యమదూతలచే కాలిన
మేకులచే గ్రుచ్చబడున.

శ్లో॥ అయసా నిర్మితాం కాంతాం । సుతప్తాం జగ్ముకికృతాం ।
గాఢ మాలింగతే మర్త్యః । పరదారపరిగ్రహః. 22

దుశ్చారిణ్య స్త్రీయశ్చాపి । సుఖం సుఖం తథా.

తా॥ యమదూతలు పరస్పర చీయుపురుషునిచే
కాల్చినయినుపబొమ్మను ఆలింగనముచేయునెదరు. పారస్త్రిలును
యిస్త్రీ చేయబడుదురు,

శ్లో॥ శ్రౌతసాత్త్వవిహీనా యే । నిషిద్ధాః పరశ్చే రతాః ॥ 23

పచ్యంతే సరకే తీవ్రే । కల్పకోటిశతం సదా

యే దేవాఽయతనాఽరామ । వాపీకూపమతాదికమ్ ॥ 24

అభిమాన్యంతి పాపిష్ఠా । నృపా స్తత్ర రమంతి చ

వ్యాయామోద్వర్తనాభ్యంగ । స్నానభోగాఽన్నభోజనమ్

క్రీడాం చ మైథునం ద్యూత । మాచరంతి మదోద్ధతాః

ఏతేచ తద్విదైర్హృతైః । రిక్కుయంత్రాదిపీడనైః ॥ 26

తాః శ్రౌతసాత్త్వములనువిడచి దురాచారములనుచేయు

వాడు బహుకాలము సరకబాధనుజెందును. దేవస్థానములయందు

ను పుణ్యతీర్థాదులయందును ఎవరు మైథునాదిదురాచారమును జనుపు

దురోవారు బహుకాలము యమదూతలచే గానుగలలో నలువబడు

దురు.

శ్లో॥ నిరయాదిషు పచ్యంతే । యావచ్చూద్రీదివాకరమ్

వేదమార్గం మతాచార్య నిందాం శ్మణ్యంతి యే సరాః ॥ 27

దృతతామ్రాదభి స్తేషాం । కర్త ఆపూర్యజేనఘాః!

ఘోరాభ్యే సరకే కేచి । త్పచ్యంతే పాపకర్మతః ॥ 28

సుఘోరాభ్యే తథా కేచి । దతిఘో రేఽపి కేచన

మహాఘోరాభిధే కేచి । గ్లోరనూపే చ కేచన ॥ 29

తరళాభ్యే తథా కేచి । త్రధా కేచి ద్భయానకే

కాలరాత్రే తథాపి ॥ స్తథా కేచి ద్భయోత్కటే ॥ 30

కేచి చ్చందాభిదే కేచి । నస్రహంచాభిధే సదా

చండకోలాహలే కేచి । త్పచిచందాయాం తు కేచన ॥ 31

తథా పదాత్రిభిధాయాంచ । పవృ మధ్యాంత చ కేచన

తథా కేచన భీమాయాం । కేచి ద్భీషణసంక్షేపే ॥ 32

క రాళే చ తథా కేచి । ద్విక రాళే చ కేచన
వృషస్త్రికనంజ్ఞే చ । ఐద్రోజే చ కేచన. 33

సుదీర్ఘ వర్తులాభ్యే చ । తప్తభౌమే చ కేచన
అప్తభౌమే చ దీప్తి చ । శారవే చైవ కేచన. 34

కేచి దన్యేషు పాపిషాః । పచ్యంతే వివశా భృశమ్

తా । వేదనిందయు, గురునిందయు, వినువాడు బహుకాలము
సరకమనుభవించును. కరిగిన రాగిని వారి చెవ్రలలో పోయుదురు. కొం
దరు పాపులు ఘోరమందును, అతిఘోరమహాఘోర సరకములయం
దును, పీడించబడుదురు మరికొందరు సుఘోరమందును, అతిఘోర
మందును, మహాఘోరమందును, కొందరు తరళాఖ్యమందును, భయా
నరకమందును, కాళరాత్రములయందును, భయోత్కటమందును, చం
డమందును మహాచండమందును, ఐద్రమందును, ఐద్రమధ్యమందును,
భీమమందును, భీషణమందును, కరాళమందును, వికరాళమందును,
ఐద్రోజమందును, సుదీర్ఘ వర్తులమందును, తప్తభౌమమందును,
అప్తభౌమమందును, దీప్తిమందును కొందరు పాపులు కొన్ని మహాసర
కములయందు యమదూతలచే మహాభాధలను పెట్టబడుదురు.

శ్లో । అఘోరకష్టం మహాప్రాజ్ఞ । పాపకర్మఫలోదయం. 35

ఏవం పాపఫలం జ్ఞాత్వా । పునాః జ్ఞానరథో భవేత్
జ్ఞానాన్ని సృగ్వకరాక్రీ । భస్మసాత్కురుతే సురాః! 36

అహో జ్ఞానం పరిత్యజ్య । మాయయా పరిమోహితాః
సరకేషు చ పచ్యంతే । స్వప్నకల్పేషు దుఃఖతాః. 37

ఏవం పాపఫలం భుక్త్వా । మహాదేవప్రసాదతః

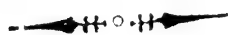
పశ్చాద్భూమా విజాయతే । మానుష్యే కర్మసామ్యతః. 38

ఇతి సనాతనధర్మపరిహితాయాం పాపకర్మ విచార ఫలం నామ త్రయో
దశోఽధ్యాయః.

తా॥ యీప్రకారము పాపములను గుర్రైతిగిన పురుషుడు భీతిజెంది జ్ఞానాభ్యాసి కావలయును. జ్ఞానాగ్ని సర్వపాపకర్తృలను నశింపచేయును. గనుక జ్ఞానమువలన బ్రహ్మను తెలియనిపురుషుడు శరీరాభిమానమువలన అజ్ఞానియై బహువిధనరకముల సన్మథించును. యీప్రకారము సమస్తపాపముల ననుభవించి భగవదనుగ్రహము వలన చీవుడు మనుష్యజన్మమైత్తును.

ఇది సనాతనధర్మసంహితయందలి త్రియోదశాధ్యాయ
తాత్పర్యసంగ్రహము.

అథ సమస్తోఽధ్యాయః.

స్వామ్యశ్చిత్తవిధిః.

బ్రహ్మర్షిః

శ్లో॥ అథాతస్సగ్రహనశ్చామి । స్వామ్యశ్చిత్తం సమాసతః

దోషాణా మపనుశ్యధం । సర్వభూతానుకంపయా. 1

తా॥ (బ్రహ్మర్షి చెప్పచున్నారు) ఓదేవతలారా! సమస్తభూతములను స్వామ్యశ్చిత్తవిధి చెప్పబడును. ఏస్వామ్యశ్చిత్తమువలన చాతుర్ముఖ బహుకాలనరకభాధను తప్పించుకొని సుఖంతురొ దానినిచెప్పెద వినుడు.

శ్లో॥ బ్రహ్మహా మద్యప స్తేయీ । తదైవ గురుతల్పగః

ఏతే వేదవిదాం శ్రేష్ఠాః! । మహాపాతకిన స్సత్రుతాః. 2

ఏభి స్సహవసే ద్యస్తు । సంవత్సర మసావపి

బ్రహ్మహా నిర్జనేఽరణ్యే । కుటీకృత్వా వసే స్సరః. 3

ద్వాదశాబ్దాభిసంతప్త । స్సర్వదా విజతేంద్రియః

భిక్షామాహృత్య భుంజీయా । తస్మిన్దోషం శ్వాపయస్సృణాది

తా॥ బ్రహ్మహత్యచేసినవాడు, మద్యపానము చేసినవాడు, సువర్ణచోరుడు, అగమ్యగామి పీరు మహాపాతకులు వీరితోనాకనం వత్సరము సహవాసముచేయువాడును మహాపాపియో! బ్రహ్మహత్య చేసినవాడు నిర్జననమందు నివాసమేర్పరచుకొని పండ్రెండు వత్సరములు శిశేందియిండ్లై తపనాపములు ప్రకటన చేయుచుగావు మునుది శిక్షితెచ్చుకొని భుజించవలయును.

శ్లో॥ శాకములఫలాశీనా । కృత్వా శవశిరో ధ్వజం
సంఖ్యాశ్చ ద్వాదశే వక్షే । బ్రహ్మహత్యాం వ్యవహతి. 5
అకామకృతదోషస్య । పాశ్చాత్యుత్పత్తి మిదమగ్రహా!
కామన శ్చే ద్యపి శ్రేష్ఠాః! । బ్రహ్మహత్యాం మోక్షతయే. 6

తా॥ శిరముయొక్కశుక్లము ఇంటిమందలి ధ్వజముగా నుంచి, భిక్షున్నమగాని, శాకాహారుగాని, భక్షించుచు పండ్రెండు వత్సరము లీవ్రతమునుజరిపిన శుద్ధుడగును. ఇది పారబ్రాహ్మణ్యచేసిన బ్రహ్మహత్యకు పాశ్చాత్యుత్పత్తిము. చేయవలెననిచేసినవాడు యా వజ్జీనన మీప్రతిమును జరుపవలయును.

శ్లో॥ అథవా శృణుతాఽదిత్యా! । పాపశుద్ధ్యర్థ మాతత్రః :
గాగరూ దనల మాహృత్య । ప్రప్రీజే త్పరితాపితః. 7
పశ్చా దనశనోవాఽసి । ధర్మయుగ్ధేఽథవాఽనితీ
అప్పువా దేవతా శ్రేష్ఠాః! । మహాపాపాన కేఽసివా. 8
బ్రాహ్మణ్యార్థే బుధార్థేవా । సమ్యక్ గా న్మరిత్యజేత్
సురాపానాదిదోషాఽసి । సశ్యత్యేతేన దేవతాః! 9

తా॥ అట్లుగానిచో గ్రామమునుంచి అగ్నితెచ్చి అందు శరీరమర్పణచేయవలయును. లేనిచో నిరాహారియైగాని ధర్మయుగ్ధ మందుగాని మృతుడయేవరకు అన్నపానాదులనువర్జించి ఉత్తర దిక్కుకు ప్రయాణము చేసిగాని బ్రాహ్మణులనిమిత్తముగాని పండితుల

నిమిత్తముగాని పాపములను విడిచిన శుద్ధుండగును. యీవ్రతముచే మరాపానదోషమున్న హరించును.

శ్లో॥ అగ్నివర్ణాం సురాం తప్తాం । పాపవిచ్ఛేదనక్షమాం
పీత్వా నప్తశరీరస్తు । సురాపానా ద్విముచ్యతే. 10

సువర్ణస్తేయకృ త్సత్త్వా । ద్రాక్షాస మగ్నిమ్య తు
స్వకరత్రాప్యపనం కుర్యా । “నాత్ర భవా ననుశాన్తివిధి. 11

అయసం ముసలం తీక్ష్ణం । గృహీత్వా స్వయమేవ తు
హన్యా త్సకృత్ప్రయోగేన । రాజ తం పురుషాధవం. 12

తా॥ కట్లును అగ్నితో సమానముగా కాచి త్రాగి శరీరము
విడిచిన సురాపానముకి నరకబాధ లేదు. బంగారును దొంగిలించిన
వాడు రాజదగ్గరకుపోయి “ఓరాజా! నేనిట్టిపాపముచేసితిని. నన్ను
శాస్త్రవిధిచే దండించుడని చెప్పవలయును. ఇతనిని రాజ ఇనుప
కట్టచే శిరస్సునొకదెబ్బకే పగులగొట్టవలయును.

శ్లో॥ ముచ్యతే స్తేయదోషేణ । నాస్తి రాజ్ఞోఽపి పాతకం
అనసూహే త్ప్రియం తప్తా । మయసా నిమిత్తాం నరః. 13

స్వయం వా శిశ్నవృషణ । మత్పాట్యదాయచాంబకౌ
దక్షిణాం దిశ మాగచ్ఛే । ద్వావత్సాగ్నివిమోచనం. 14

అనేనవిధినా యక్తో । ముచ్యతే గురుకృపాః.

తా॥ ఇందుచే పాపి పుణ్యుడగును రాజునకు హత్యదోష
ములేదు. అగమ్యాగమనపాపి లోహమయమైచకాల్చినబొమ్మనుకొ
గిలించిగాని, తనవృషణములుచేదించి దోశిలియందు బెట్టుకుని దక్షి
ణదిక్కునకు నడచిగాని శరీరమును విడిచిన శుద్ధుడగును.

శ్లో॥ తప్తకృత్సం చరే త్వంచ । సంవత్సర మతందితః. 15

మహాపాతకినాం నృణాం । సంసర్గా చ్చ విముచ్యతే
మాతరం మాతృసదృశేం । భాగినీయాంతధై వచ. 16

మాతృప్వనార సూరుహ్యః । కుర్వ స్కృచ్ఛాశ్చ కృతస్నః
చాంద్రాయణం చ కుక్ష్వత । తత్పాపవినివృత్తయే. 17

తా॥ వీరిసాగత్యంబుచేసినవాడు అయిదుసంవత్సరంబులు
తత్కృచ్ఛముచేరి పుణ్యతుడగును. తల్లిని, తల్లిసమానురాలిని, మేన
గోడలిని, తల్లితోబుట్టువును, పొందినవాడు అనేకకృచ్ఛ చాంద్రా
యణములను చేయవలయును.

శ్లో॥ స్వసారం దేవతాశ్రేష్ఠా! । గత్వా దుహితరం తు వా
కృచ్ఛం సాంతపసం కుర్యా । ద్దోషశుద్ధ్యర్థ మాత్రైః. 18

భ్రాతృభార్యాభిగమసే । చాంద్రాయణచతుష్టయం
చ రేతస్త్వాశుద్ధ్యర్థం । సంతప్త బ్రాహ్మణోత్తమః. 19

పితృప్వసుశ్చ గమసే । మాతుల్యా దుహితు స్తథా
చాంద్రాయణం చ రేదేకం । కావతోఽకామతోఽపివా. 20

తా॥ కుమార్తెనుపొందినవాడు, తనసాప నివృత్తికొరకు
కృచ్ఛమును సాంతపసమును చేయవలయును. సోదర భార్యలను
పొందినవాడు నాలుగుచాంద్రాయణములు చేయవలయును. తండ్రి
తోబుట్టినదానిని, మేనమామకుమార్తెను పొందినవాడు కామిగాని
అకామిగాని యొకచాంద్రాయణముచే శుద్ధుడగును.

శ్లో॥ అవశిష్టాసు సర్వాసు । బ్రాహ్మత్రీప్రీషు మహాసురాః!
గత్వా కృచ్ఛం చరేత్తత్ । మేవం తద్దోషశాంతయే. 21

క్షత్రియాణాం చ వైశ్యానాం । స్త్రీషు కృత్వా బుధశ్చరేత్
కృచ్ఛం మన్యాసు బహుశో । గత్వా తప్తం చరేద్భుధః. 22

తా॥ యితరబ్రాహ్మత్రీప్రీలను పొందినవాడు, ఒకతప్త
కృచ్ఛముచే శుద్ధుడగును. క్షత్రియస్త్రీనిగాని, వైశ్యస్త్రీనిగాని,
యితరజాతిస్త్రీనిగాని అనేకమారులు పొందినవాడు తత్కృచ్ఛము
నాచరింపవలయును.

శ్లో॥ బ్రహ్మచారి శ్రీయం గచ్ఛేత్ | త్కామతో సురసంజ్ఞమాః!
సంవత్సరం చ రే ద్భైక్ష్యం | వసిత్వా గర్భభాజినః. 23

స్వపాపకిర్తనం కుర్యా | తస్మాత్సత్విమవణం పునః
తస్మా త్సాపా త్ప్రేముచ్ఛేదః | మానాత్కామవిచ్ఛేదః. 24

తా॥ బ్రహ్మచారి శ్రీసాంగత్యముచేసిన, గార్భభాచర్యము
ధరించి సంవత్సరము భిక్షు చరించవలయును. ఇతని మూడువేళల
న్నానముచేసి తనపాపమును మోడించవలయును. ఈవ్రాహ్మణము
నిష్కామి నెలకు శుద్ధుడగును.

శ్లో॥ అగ్నికార్యపరిత్యాగే | రేతస్కర్తే సనూహితః

సన్విత్యా ప్రణవసంయుక్తాః | వ్యాహృతిం చ తద్దేవ చ 25

సాఖితీం సశిరాం మానీ | జపే నయతమాదరాత్

యతీనా మిందిరియోత్సర్గే | సన్విత్యా శుద్ధ స్సమాహితః. 26

ప్రణవం పరమాత్మానం | జపే దయత మాదరాత్

తా॥ బ్రహ్మచారికి స్కలసమ్మేనను అగ్నికార్యమువిడిచి
నను, శిరోవ్యాహృతిసహితముగా గాయత్రిని పదివేలు జపించినశుద్ధు
డగును. సన్యాసికి రేతస్కలసమ్మేనచో న్నానముచేసి పదివేలు బ్ర
హ్మప్రణవమును జపించిన శుద్ధుడగును.

శ్లో॥ బ్రాహ్మ్యశ్రీగమనేభిక్షు | త్తక్షకృత్రం వ్రతం చ రేత్. 27

అన్యాసు బుద్ధిపూర్వం చే | త్తక్షకృత్రం సమాచరేత్

గత్వా వై శ్యాం చ రాక్షీంచ | బ్రహ్మహత్యవ్రతంచ రేత్.

తా॥ సన్యాసి బ్రాహ్మ్యశ్రీనిపొందినచో తక్షకృత్ర
మును చేయవలయును. ఇతరశ్రీనిగూడినను ఇదేవ్రతము. అధవా
క్షత్రియ వైశ్యశ్రీలను పొందినయతి బ్రహ్మహత్యవ్రతముచరించ
వలయును.

శ్లో॥ క్రమా నాత్రత్రయం పూర్వం । పాణాశ్రమ మనంతరమ్
బ్రాహ్మత్రయ విముచ్యత । శూద్రీం గత్వాఽర్థమాపతః ।
విహతాఽకరణ తద్వ । త్పిలిపిద్ధాదిసేవనే
వేదవిప్లావనే వైవ । గురువో హేఽన్యకరితః । 30
తస్యకృచ్చి చితే శ్లేషే ముద్వితే సర్వదోషకః
తా॥ శూద్రశ్రీనిపాందిన బ్రాహ్మణు మొదటమూష

మాసములున్న అనంతరము ఆరుమాసములున్న బ్రాహ్మణత్యా
వ్రతముచరించవలయును. బ్రాహ్మణు వినివిడి దినను అవిని నను
సరించినను వేదముచెచ్చినను గురువరులకు గ్రోహముచేసినను ఇతర
వాణికిరక్తములు చేసినను తస్యకృచ్చిముచేసిన విముక్తుడగును.

శ్లో॥ అథవా సర్వపాపానాం । విశుద్ధ్యర్థం సమాహితః । 31
కుర్వన్ శుశ్రూషణం నిశ్చయం । వేదాంతజ్ఞానినో గురోః
శ్రీధావినయసంయుక్త । శ్శాంతిదాంత్యాదిసంయుతః । 32
యావద్జ్ఞానోదయం తావ । జ్యేదాంతార్థం నిరూపయేత్
నాస్తి జ్ఞానాత్మనం కించి । త్వాపకాంతారదాహకమ్ । 33

తా॥ అట్లుగానిచో సర్వపాపాతులుబ్రాహ్మనిష్ఠుడైనమహా
నృభావులచేరి నారుచెప్పినవ్రతమొచరించి వారియుపదేశమును తన
కుష్టాసముగలుగువరకు వినుచు బ్రాహ్మసిష్టుడైనయెడల ముక్తుడగు
ను. బ్రాహ్మజ్ఞానముకన్న పాపమునుబోగొట్టునది మరియొకటిలేదు.

శ్లో॥ మానత్రి గూర్ధ్వంశ్యంతి । క్షుద్రీపాపాని సుప్రతాః!
పాశ్రమశ్రేణా తస్యే । సశ్యంతేవోపపాతకాః । 34
మహాపాతకసంఘాత్స । నిత్యం వేదాంతసేవనాత్
సశ్యంతి వత్సరా తస్యే । సత్య ముక్తం మహాసురాః! 35

తా॥ వేదాంతనిష్ఠుని మూడుమాసములు సేవించినచో
స్వల్పపాపములున్న, ఆరుమాసములు సేవించినచో ఉపపాతకములు

న్నా, సంవత్సరము సేవించినచో మహాపాపములున్నును శనించును.

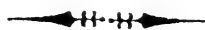
శ్లో॥ “యశ్శృద్ధిం కుఱు యుతో నిత్యం । వేదాంతజ్ఞానమభ్యసేత్
తస్య సంసారవిద్భిత్తిః । శృంగణాః దితి హి శ్రుతిః. 36
ఏవ మభ్యస్య తప్తస్య । యది విఘ్నోఽభిజాయతే
సర్వాన్ లోకాన్ క్రమామృత్యుక్వాః । భూమాజ్ఞానప్రదాయకే.
తా॥ ఎవరు శృద్ధాభక్తులతో బ్రహ్మజ్ఞానము సాధింపిం
చునో అతనికి మహాసంసారము తొలగునని వేదములు చెప్పెను.
బ్రహ్మజ్ఞానికి తపోవిఘ్నమైనచో సమస్తపుణ్యలోకములననుభవించి
భూమియందు బ్రహ్మజ్ఞానియై పుట్టును.

శ్లో॥ సర్వవిక్షణసంపన్న । శాంత స్మత్యపరాయణః
పురశ్చ పూర్వభావేన । విద్వాంసం పయ్యసాసతే. 38
తత్సంపర్కా తస్య నూతాశ్రు । మహోక్షీకృతోఽమృషిః
స్వస్నాదివవిముచ్యత । స్వసంసారమహోదధేః. 39
తసాశ్రస్త్వప్రయత్నేన । స్వముక్త్యర్థం మహాసురాః!
సర్వదా సర్వముత్సుభ్య । వేదాంతశ్రవణం చ రేత్. 40
ఇతి సనాతనధర్మసంహితాయాం ప్రియశ్చిత్తనిరూపణం నామ
చతుర్దశోఽధ్యాయః.

తా॥ ఈయన శమదమాదిసంపన్నుడై సత్యవంతుడై పూ
ర్వజన్మమందువలెనే విద్వాంసులను సేవించి ఆయనకృపచే పరమా
త్మను ప్రత్యక్షముచేసుకుని యీసంసారమువల్లనుంచి స్వప్నము
వలెనే ముక్తుడగును. గాన ఓ దేవతులారా! సమస్తకార్యములు విడచి
బ్రహ్మధ్యానముచేయవలయును.

ఇది సనాతనధర్మసంహితయందలి చతుర్దశాధ్యాయ
తాత్పర్య సంగ్రహము.

అధిపంచదశోఽధ్యాయః.

శిల్పశాస్త్రమహిమ.

దే.

శ్లో॥ బ్రహ్మణే! సచ్చిదానంద । పరబ్రహ్మయుభోద్భవ!
శిల్పాఖ్యస్త్యవేదస్య । మహిమానం వదస్య నః. 1

తా॥ బ్రహ్మయుభోద్భవుడవైన ఓమహర్షి! శిల్పమనుషేరు
గల ఉపవేదముయొక్క- మహిమను మూలచెప్పమని కోరిన బ్రహ్మని
చెప్పమన్నాడు.

బ్రహ్మణీః.

శ్లో॥ శృణుభ్యం దేవతా! స్సర్వే । శిల్పశాస్త్రస్యవైభవమ్
యస్య విజ్ఞానమాత్రేణ । ఇహోఽముత్ర సుఖావ్రజేత్. 2

తా॥ ఏశిల్పశాస్త్రముయొక్క- మహిమ తెలిసినందువలన
ఇహాపరభోగములు గలుగునో అట్టిమహిమను ఓ దేవతలారా!
సాధనధానమనస్కులై వినుండు.

శ్లో॥ శిల్పాగమో బహువిధః । కథితః పండితోత్తమైః
దైవశిల్పం తథాదైత్య । శిల్పం గాంధర్వ మేవ చ. 3

మానసం శిల్పశాస్త్రం తు । పౌరుషం పంచమం విదుః

శ్రీవిక్రమాక్షాణా ప్రోక్తం । దైవశిల్పం ప్రచక్షతే. 4

తా॥ ఓదేవతలారా! శిల్పశాస్త్రము దైవశిల్పమనియు
రాక్షసశిల్పమనియు గాంధర్వశిల్పమనియు మానవశిల్పమనియు ఆ
రుషశిల్పమనియు అయిదువిధములని పండితులచే చెప్పబడెను. పర
బ్రహ్మచెప్పబడిన శిల్పవేదము దైవశిల్పమని చెప్పబడును.

శ్లో॥ తస్య కల్పా బహువిధా । స్సుప్తిజ్ఞానాదిభేదతః

ఆవ్యస్థస్యప్రకరణమ్ । ద్వితీయం జ్ఞానశాస్త్రకమ్. 5

తృతీయం త్వాగమం ప్రోక్తం । చతుర్థం మంత్రగూఢకమ్
పంచమం యోగరూపం స్యాద్దేవశిల్పం ప్రచక్షతే. 6

తా॥ అది సృష్టిజ్ఞానాదిభేదములవలన అనేకకల్పములు
గలది. అందు మొనటిది సృష్టిప్రకరణము. రెండవది జ్ఞానశాస్త్రము.
మూడవది ఆగమశాస్త్రము నాల్గవది మంత్రశాస్త్రము. అయిదవది
యోగశాస్త్రము. ఈప్రకారము దైవశిల్పము చెప్పబడును.

శ్లో॥ దైత్యశిల్పం తథామాయా । రూపం ప్రామా ర్మపీషణః
మయాశ్శో దానవానాం తు । శిల్పాచార్యః ప్రచక్షతే. 7
మాయావీచ మహాయోగీ । మంత్రతంత్రీవిదాంపరః
దానవానాం గురుః ప్రోక్తః । మయనామా మహాబుధః. 8

తా॥ దైత్యశిల్పము ఇంద్రజాలమహేంద్రజాలాది మా
యాస్వరూపము. మయుడను నొకరాక్షసశిల్పాచార్యుడు కలడు. ఆ
యన మాయ మంత్రము తంత్రము యోగము మున్నగుసర్వమహా
తత్త్వములు గలవాడు. రాక్షసులకుగురువు. అట్టిమయుడు సర్వజ్ఞుడు.

శ్లో॥ తస్య శిల్పం విచిత్రం స్యా । న్నానాగూఢం మనోహరం
క్షణాత్స్పృశతి లోకా నైవ । క్షణాత్స్పృశతే స్వయమ్
తస్య యోగబలం నస్తుదేవైరపి స శక్యతే
స రాక్షసా న్పాలయతి । శిల్పైర్బహువిధై ర్బుధః. 10

తా॥ ఆయనయొక్కశిల్పము బహువిధమై మహారమ్యమై
ఆశ్చర్యకరమైనది. ఆయన యోగశక్తివలన సమస్తలోకములను
సృష్టించి తక్షణమేలయింపచేయును. ఆయనయోగమాహాతత్త్వము
బ్రహ్మాస్త్రమనుచెప్పబడును. ఆయన యనేకఅపత్తులయందు తన
పామర్శ్యముచే రాక్షసులను కాపాడును.

శ్లో॥ తస్య శాస్త్ర మనంతం స్యా । దేవానా మపి దుష్టభం
గాంధర్వశిల్పం వక్ష్యామి । దేవా! శ్శృణుత సాదరాత్. 11

తా॥ ఆయనయొక్క శిల్పశాస్త్రము అసంతృప్తి దేవతలక
నోచకమైనది. ఓదేవతలారా! ముందు గాంధర్వశిల్పశాస్త్రము నె
ప్పైదవినందు.

శ్లో॥ గీర్వాణాశ్రమకరణా । న్యనేకాని యతోఽభవత్
తద్గాంధర్వ మినిప్రోక్షిం । దేవానాం సుమనోహరమ్. 12

తా॥ సంగీతశాస్త్రమునకు సాధనములైనవీణానేత్యాదివి
చిత్రసాధనములు ఏ శాస్త్రమువలన గిలిగెనోయది. గాంధర్వశిల్పము.
అది మిక్కిలియూచందకరము.

శ్లో॥ మానుషం శిల్పశాస్త్రం న్యా ! స్లోకనేనకపేతుకం
తద్విదా మానుషాదాంతు సర్వోపకరణం స హి. 13

తచ్ఛాస్త్రం న్యా త్పించవిధం । సర్వలోకోపకారకమ్
అయోదారుతగాత్రానుం । ఉపాణం స్వస్త్వ మేవ స. 14

లోకజీవన హేతుని । బ్రహ్మణా కల్పితాని వై
తచ్ఛాస్త్రం బ్రాహ్మణాధీనం । శిల్పచార్య ప్రబోధితమ్. 15

తా॥ మనుష్యశిల్పము భూలోకజనులకు నుపసహేతువు.
అదివిగా మనుష్యులకెట్టిసాధనములేదు. అవి అయిదుపేదములు. అది
సమస్తలోకోపకారమైనది. అయోదారు తామ్ర శిల్ప సువర్ణములను
నీయైదున్న లోకజీవనమునిమిత్తమై సృష్టికర్తచే కల్పించబడెను.
ఆశాస్త్రము శిల్పచార్యులచే నుపదేశింపబడి బ్రాహ్మణాధీనమై
యుండును.

శ్లో॥ తైరేవ కార్యం సర్వపాచ । నేతరైశ్చ కదాచన
శిల్పేన వర్థతే లోకో । శిల్పాద్భావం మాహ దృవేత్. 16

శిల్పశాస్త్రం మనోహరీ । తస్మాద్భిష్టం వరం విదుః
శిల్పచార్యో మహావిద్వా । స్వేదవేదాంగపారగః.

వాస్తుశాస్త్రోత్పత్తిః । పట్న-రాక్ష-చరణోద్భవః
పంచకృత్యం రహస్యజ్ఞో । ధాతువాదైకతత్పరః. 18
అధ్యాత్రవిద్యాసంపన్నో । దేవై స్సంపూజ్యతే సదా.

తా॥ ఆశిల్పకృత్యములు వారిచే చేయదగినవేకాని యితరులకనర్హములు, శిల్పముచేలోకమభివృద్ధినిబొందును. శిల్పమువలననే బహువస్తుతత్వజ్ఞానము గలుగును. శిల్పశాస్త్రము బహురమ్యమైనది. గాన సహస్వోత్తిమశాస్త్రము. శిల్పాచార్యులనగా వేదివేదాంగములను సరించి వాస్తుశాస్త్రములను గుర్తెరిగి పట్న-రాక్షనుష్ఠానపరుడై, పంచకృత్యరహస్యములనుగుర్తెరిగి సమస్తవాస్తుశాస్త్రజ్ఞుడై బ్రహ్మతత్వమును గుర్తెరిగినవాడు. అట్టిశిల్పాచార్యులు దేవపూజ్యులు.

శ్లో॥ పౌరుషం శిల్పశాస్త్రం వో । వక్ష్యామి శృణుతాదరాత్.
ఇష్టాపూర్తాదికరాక్షశి । యసాన్తదభిహితాని నై
ఆధానాద్యశ్వమేధాంత । మహాయాగోపకారకమ్. 20

తా॥ ఇకముందు పౌరషశిల్పమును చెప్పెద వినుండు. యీ మహాశిల్పమువలననే యిష్టాపూర్తాదికర్మలు పరివర్తించును. ఆధానాదిపమస్తిక్రితులకు పౌరుషశిల్పమే ఆధారభూతము.

శ్లో॥ శిల్పశాస్త్రం యేన విజ్ఞాతం । తం తు దైవం విదుర్బుధాః
యజ్ఞానుష్ఠానమాప్రేణ । స్వప్నోగో భవిష్యతి. 21

తదనుష్ఠానహేతుస్సాన్య । చిట్టశాస్త్రం మహాత్తరం
పూర్తాదికర్మణాం హేతు । స్విహామృత శలపదం. 22

తా॥ ఈశిల్ప మెవచే తెలియబడునో వారు దైవసమానులు. ఏ యజ్ఞానుష్ఠానముచే ప్రవర్గభోగముగలుగునో ఆయజ్ఞమునకు పౌరుషశిల్పమే ఆధారము. పూర్తాదికర్మకు హేతునై యిహపరశ్చ. ఫలముల నిచ్చును.

శ్లో॥ తస్మాత్తస్మాత్తస్మాద్వాపూజ్యో | యాజ్ఞైశ్చైవ తస్మాద్
శిల్పశాస్త్రస్య మూహాత్మ్యం | కథితం వో మయాఽనఘాః!
సంపూర్ణతో పృథక్తం హి | క శ్చక్రో దైవతం వినా

ఇతి సనాతనశాస్త్రసంహితాయాం శిల్పశాస్త్రమహిమానువర్ణనం నా
మపంచదశోఽధ్యాయః.

తా॥ అందుచే శాలకాతాద్రినిరాక్షాకర్తలగు శిల్పచా
ర్యులు యజమానులచే దేవసములుగా పూజనీయులు గనుక ఓదేవత
లారా! శిల్పశాస్త్రమూహాత్మ్యము నాచే మీకు చెప్పబడెను. ఇతి
పూర్ణిగా చెప్పుటకు పిరాటకుతప్ప అన్యులకశక్యము.

ఇతి సనాతనశాస్త్రసంహితాయాం నలి పంచమాధ్యాయ

తాస్పర్శసంగ్రహము.

అపంచదశోఽధ్యాయః.

వాస్తుపురుషమూహాత్మ్యం.

దేవాః.

శ్లో॥ సమస్తైస్త్వ మహాభాగా! | బ్రహ్మక్షీణాం త్వ ముత్తమః
బ్రహ్మశ్రో వాస్తుసంజ్ఞస్య | మూహాత్మ్యంబ్రాహ్మ తత్వతః

తా॥ దేవతలడుగుచున్నారు. ఓసనాతనబ్రహ్మక్షీ! వాస్తు
బ్రహ్మయొక్క మూహాత్మ్యము మాకు సత్యముగా చెప్పుమని కోరిన
బ్రహ్మక్షీ చెప్పుచున్నాడు.

బ్రహ్మక్షీః

శ్లో॥ వక్ష్యామి వో మహాభాగా! | వాస్తుబ్రహ్మ వై భవం
యస్య విజ్ఞానమాత్రేణ | సర్వసాపం ప్రిణస్యతి.

2

వాస్తుబ్రహ్మ మహాత్మా సౌ । పరమాత్మేతి కీర్తితః
సర్వలోకా వసంత్యేతే । సర్వాధారేఽఖిలాత్మతే । 3

వాస్తుబ్రహ్మేతి షోభ్యో । సర్వదా వేదపారమైః
వాస్తాష్పతి రక్రహాత్మా సౌ । సర్వదేవసమస్కృతః । 4

తా॥ యేవాస్తు బ్రహ్మయొక్కతత్వము తెలుసుకొనుటచే
సర్వపాపములు నశించునో వారిమాహాత్మ్యమును చెప్పుచున్నాను.
వాస్తు బ్రహ్మయనగా పరమాత్మయే! యెవనియందు సర్వలోకములు
నివసించియున్నవో యెవరుసర్వలోకాధారుడో ఆయనే వాస్తుబ్రహ్మ
యని వేదవేత్తలచే చెప్పబడును. యీవాస్తాష్పతి సర్వదేవపూజ
నీయుడు.

శ్లో॥ సర్వత్ర గృహనిరాకృతే । తమేవాఽరాధయే దృఢః
పూజితః పరమాత్మా సౌ । సర్వా నామా స్ప్రియచ్ఛ్రీతిః
పుత్రాః పౌత్రాః తథా విద్యాం । ధనధాన్యాదిసంపదః
గోమహిష్యాదివృద్ధిశ్చ । రత్నాని వివిధాని చ । 6

అంబరాణి పృథస్థాని । సర్వాణ్యాఽభరణాని చ
కీర్తి శ్రీ శ్చార్చితా భాగ్యం । యద్యద్భూతికరం భువి । 8
వాస్తాష్పతేః కృపావేశా । ల్లభంతే నాఽచ్యుధా భువి

తా॥ గృహాదిసమస్తనిర్మాణములయందు ఆయననే పూజిం
చవలయును. ఆయనపూజితుడై యజమానునికి సమస్తకోరికల
నిచ్చును. ఏకోరికలనగా పుత్రులను, పౌత్రులను, విద్యను, ధనధాన్యాది
సంపత్తులను, గోమహిష్యాదివృద్ధిని, సమస్తవస్తువులనున్న, వస్తుభూ
షణాదులనున్న, కీర్తిని సంపత్తును, విశ్వర్యముమున్నగునదేది విశ్వ
ర్యహేతువో అవియన్నియు వాస్తుబ్రహ్మగుగ్రహమువల్లనే కలు
గును.

శ్లో॥ తస్మాత్తం పూజయేద్విదవాన్ । గృహారంభాదికర్మసు. 9
 యజ్ఞకర్మాణి దేవాది । పృథివీయాం విధానతః
 త మర్చయిత్వా విధివ । ల్లభంతే సర్వసంపదః. 10
 తా॥ ఆహేతుపువలన పండితుడు గృహారంభాది సర్వశుభ
 కర్మలయందు వాస్తవ్యుని పూజించవలయును. యజ్ఞాదులయందు
 పూజించినవారికి సత్వైశ్వర్యములుగలుగును.

శ్లో॥ తస్మాత్ సప్తేషు కాశ్యేషు । పూజనీయో మహాతత్త్వః
 వాస్తవ్యుని రక్తమబ్రహ్మ । సర్వలక్షణతత్పరః. 11
 తద్వంశజా నైవ పూజేత । వాస్తుహోమాదికర్మసు
 వాస్తుశాస్త్రవిదోప్రాజ్ఞా । బ్రాహ్మణావేదపారగాః. 12
 శిల్పచార్యా ఇతి ప్రోక్తాః । పూజ్యంతే సర్వకర్మసు

తా॥ వాస్తుపురుషుడనగా సాక్షాత్ జగత్కర్తయైనమయబ్రహ్మ
 గావున వాస్తుహోమాదిశుభకర్మలయందు తద్వంశజులనే పూజించ
 వలయును. వాస్తుశాస్త్రజ్ఞులై వేదాంగములను గుర్తెరిగిన బ్రాహ్మ
 ణులు శిల్పచార్యులని చెప్పబడుదురు. వీరిపూజవలన సమస్త శుభ
 ములు గలుగును.

శ్లో॥ బ్రహ్మత్వేన చ్ఛిదానంద । స్వరూపానలవిగ్రహాః. 13
 విశ్వేషాం దేవతానాం చ । వదోత్పత్తిం మహాగురూః!
 తా॥ పరిబ్రహ్మరూపుండవై నటబ్రహ్మత్త్వ! విశ్వేదేవోష్ప
 త్రితమముచెప్పమని దేవతలడిగినబ్రహ్మటుషి చెప్పుచున్నాడు.
 బ్రహ్మత్వీ.

శ్లో॥ దక్షస్యదుహితా సాధ్వీ । విశ్వరూపకుటుంబినీ. 14
 నామాన్న సులక్షణా ప్రోక్తా । శుభాచారసమన్వితా
 విశ్వరూపసుతా ప్రాజ్ఞా । విశ్వేదేవాశ్రయోదశః. 15
 బ్రహ్మనిష్ఠా గరిష్ఠాస్తే । సర్వలోకై స్సుపూజితాః.

తా॥ దక్షునియొక్క కుమార్తె మహాపతివ్రతయగుటకు విశ్వరూపాచార్యులకు భార్య. ఆమె చేరు సులక్షణ. ఈమె మహాకీలవతి వీరికి “విశ్వదేవతల సేవంజ్ఞుల దేవతలు” పదముగ్గురుపుత్రులుగలరు వారు బహువేత్తలై సర్వజనులకు పూజనీయులు.

శ్లో॥ ఆధానే కృతుదక్షా చ । సాపిత్రీ కాలకాముకాః । 16

దర్శిశ్రాద్ధే ధనురుచీ । తీర్థేషు ధూర్విలోచనాః ।

నాందిముఖే సత్యవసూ పురూర్వాశ్చౌ తథాఽన్తికే । 17

ఏకోఽఘ్నే రుద్రకృచ్ఛాప్య । దేశే కర్త్రస్య విశ్మతాః ।

ఆవాహనీయాద్ధే సర్వే । విశ్వదేవా శ్రుయోదనాః । 18

యే యత్ర కర్త్రాణి పోక్తాః । పూజనీయా విశేషతః ।

ఇతి సనాతనధర్మసంహితాయాం వాస్తుపురషమహాతత్త్వోన్మామహాడశోఽధ్యాయః.

తా॥ ఆపదముగ్గురిలో ఆధానకృతువునందు క్రతుదక్షులును, సాపిత్రీమనుషితృకర్మమునందు కాలకాముకులును, దర్శిశ్రాద్ధమందు ధనురుచులును, తీర్థశ్రాద్ధమందు ధూర్విలోచనులున్నా, నాందిముఖమునందు సత్యవసూవులున్నా, అన్తికమునందు పురూర్వాశ్చరివులున్నా, ఏకోఽఘ్ణశ్రాద్ధమందు రుద్రకృత్తు అనుఆయనయున్నా, ఈచెప్పబడిన శౌత్రసాత్తర్థదేవత్యైకకర్త్రయందు వీరలు పృథానదేవతలుగా పూజించఁతగినవారు.

ఇది సనాతనధర్మసంహితయందలి షోడశాధ్యాయ

తాత్పర్యసంగ్రహము.

అథ సత్త్వవిరోధభ్యాముః.

దా స వి ఛః.

బ్రహ్మత్వం.

శ్లో॥ అథాఽత స్సూప్తివశ్యామి । దాసకరత్రఫలం సుధాః!

స ర్వేషామేవ దానానాం । విద్యాదానం పరం సత్త్వతః. 1

విద్యయా ప్రాణినాం ముక్తిః । స్సంసార త్యగ్దాస ముత్తమం

భూమిదానం చ గోదానం । అర్థదాస మతిఃపరమ్. 2

కాన్యాదానం చ ముఖ్యం స్యా । దన్నదానం సద్ధవ చ.

తా॥ బ్రహ్మముని చెప్పచున్నాడు. ఓదేవతలాగా! దాస
ఇలమును విసవలయును. అన్నిదానములకంటె బ్రహ్మజ్ఞానదానమే
కుల-విజ్ఞానమచేముక్తి గలుగును. గానముఖ్యమైనది. భూదానము,
గోదానము, ధనదానము, కన్యాదానము, అన్నదానము, యివి
షములు.

శ్లో॥ ధనభాగ్యసమృద్ధాం యో । భూమిం దద్యా ద్భూధాయనః 3

ఇహలోకే సుఖ భూత్వా । ప్రీత్య చానంత మశ్నుతే

అర్హిమంతాం యో భూమిం దద్యా ద్బ్రహ్మదే సరః

స్వసాక్షిచక్రత్తః । స్సంసార మతివర్తతే

విశ్రాంతామౌషపన్నాయ । బ్రహ్మజ్ఞాయ బుధాయ చ. 5

యో దద్యా ద్బ్రహ్మణే విద్యాం ససభూయోఽభిజాయతే.

తా॥ ధనభాగ్యములుకలుగ చేయుభూమిని వేత్తకునిచ్చు
వా శిహపరసుఖములను జెందును. బ్రహ్మవేత్తకు నుూరెడభూమి
నిచ్చినను సర్వసాహచరమగును. సతిగలవాడు, మంచిగుణవంతుడు
వై సబ్రహ్మజ్ఞానికొరకు వేదవిద్యనిచ్చిన ముక్తి పగును.

శ్లో॥ యతయే శ్రద్ధయా నిత్యం మన్నం దద్యా ద్యథాబలం. 6
 బ్రహ్మలోక మవాప్నోతి । స పున జ్ఞాయతే భువి
 మరం వా యతయే దద్యా । స్న స భూయోఽభిజాయతే. 7
 అమాయాంచ సుర శ్రేష్ఠా! బ్రహ్మణాయావాససూయవే
 అన్నం దద్యానత్రహాదేవం । సముద్దిశ్య సమాహితః 8
 సోఽక్షయః ఫలమాప్నోతి । మహాదేవసమో భవేత్.

తా॥ యతికి శ్రద్ధతో సన్నమునిచ్చువాడు బ్రహ్మలోక
 మునుజింది తిరిగిపుట్టును. యతికి మరమునిచ్చినవానికి తిరిగి జన్మ
 లేదు. అమావాస్యయం దెవరు దేవతుల్యునిగా బ్రాహ్మణునిలన్నపా
 నాగులచే పూజించునో అతను దేవతుల్యుడు.

శ్లో॥ యో బ్రాహ్మణముఖే కుర్యా చ్ఛ్రద్ధాభక్తి సమన్వితః. 9
 స సర్వసమాతా మేత్య బ్రహ్మోహ్నోతి సనాతనమ్
 బ్రాహ్మణాయ మదా దద్యా చ్ఛ్రద్ధాంగముత్తిమాంసరః
 సర్వపాపవిన్ముక్తః । సాక్షా ద్బ్రహ్మ స గచ్ఛతి.

తా॥ యెవరు శ్రద్ధతో బ్రాహ్మణునిపూజించునో అతను
 బ్రహ్మనుజెందును. యెవరు బ్రాహ్మణునికి గోవునిచ్చునో అతను
 బ్రహ్మనుజెందును.

శ్లో॥ యో దద్యాత్కపిలాంశుధాం బ్రాహ్మణాయవిభూషితామ్.
 సర్వపాపవిన్ముక్తో । బ్రహ్మలోకం స గచ్ఛతి
 యేన కేన పౌకారేణ । యం యం దేవం సమర్పయేత్. 12
 తం తం దేవం సమాప్నోతి । నాఽత్ర కార్యా విచారణా
 యం యం కామయతే లోకే । తంత ముద్దిశ్య బుద్ధిమాన్.

తా॥ యెవరు కపిలధేనువును బ్రాహ్మణునికిచ్చునో అతను
 బ్రహ్మనుజెందును. యేభక్తిచే నేదేవునిపూజించిన నాదేవతనుజెం
 చుదురూ.

శ్లో॥ ఆతక్రష్ట మర్చయేన్నిత్యం । మాతక్రష్ట మితి హి శృతిః
క్రిమికీటపతంనేభ్యః । శ్చేష్టాః పశ్యాదయ స్తథా. 14

పశ్యాదిభ్యో వరా శ్చేష్టా । సరేభ్యో బ్రాహ్మణా స్తథా
బ్రాహ్మణేభ్యోఽథ విద్వాంసో । విదవత్సు కృతబుద్ధయః. 15

తా॥ యోగోరికచే బ్రహ్మవేత్తనుపూజింతురో ఆగోరిక సి
ద్ధిం దను. క్రిమికీటాదులకన్న పశ్యాదులు శ్చేష్టములు. పశువులకన్న
మానుష్యులు శ్చేష్టములు. మానుష్యులలో బ్రాహ్మణులు శ్చేష్టములు. వారి
లో విద్వాంసులు శ్చేష్టములు. విద్వాంసులలో కర్మిన్లు శ్చేష్టములు.

శ్లో॥ స్మృతిబుద్ధిభ్యో కర్తారం । స్తేభ్య స్సన్యాసి నో వరాః
తేషాం కుటీచకా శ్చేష్టా । బహూరకపమాగ్రితాః. 16

బహూరకా త్సరోహంసో । హంసా త్పరమహంసకాః
పరహంసాదవి శ్రేయా । న్నాతత్త్వీ న్నాన్యతోఽధికః. 17
తస్మాద్దాతత్త్వీనః పూజ్యః । స్సర్వధాసర్వజంతుభిః.

తా॥ కిరక్రొత్తులలో బహురక్తనిష్టులధికులు. వారికంటె
సన్యాసులు శ్చేష్టములు. వారిలో కుటీచకులు. వారికంటె బహూరకులు,
వారికంటె హంసలు. వారికంటె పరమహంసలు. వారికంటె అవ
ధూతలున్న సర్వోత్కృష్టులు గాన సర్వదా సర్వజనులచే బ్రహ్మ
వేత్తలు పూజ్యులు.

శ్లో॥ బ్రహ్మచర్యసకామస్తు । బ్రాహ్మణం పూజయేన్నరః. 18
ఆరోగ్యకామ ఆదిత్యం । బలకామ స్సూరిరణమ్

కీర్తికామోఽచలం తదవ । నేత్రధాకామ స్సరస్వతీం. 19

జ్ఞానకామో మహాదేవం । సిద్ధికామో గణాధిపమ్
భోగకామ స్తు శశినం । క్షమాకామ స్తు శంకరమ్. 20

వైరాగ్యకామో విద్వాంసం । వృద్ధికామ శృచీపతిం

ఏతాన్యచరత శ్చైర్ధా భక్తిభ్యాం సహ యత్నతః. 21

క్షీయతే పాపకర్మాణి । క్షీయతే చాస్య హి శ్మశిః

ఇతి సనాతనధర్మసంహితాయాం దాసవిధిః పంచవశోఽధ్యాయః.

తా॥ బ్రహ్మవర్షస్కా-ముడు బ్రాహ్మణుని, అహర్వ్యకాముడు సూర్యుని, బలముకోరువాడు వాయుదేవుని, క్షీణకాముడైన విద్యాకాముడు సరస్వతిని, జ్ఞానకాముడు మహాదేవుని, సిద్ధికాముడు గణాధిపతిని, వైరాగ్యకాముడు పండితుని, పర్వకాముడిందుని వీరు శ్చైర్ధా భక్తుచే ఆయాదేవతలను పూజించినచో ఆయావిధులను పొందుదురు.

ఇతి సనాతనధర్మసంహితాయం దలి పంచవశాధ్యాయః

తాత్పర్యసంగ్రహము.

అథ అష్టవిధోఽధ్యాయః

పతివ్రతాధర్మ నిరూపణమ్.

దేవాః శ్లో॥ సనాతనబ్రహ్మయశే!! సర్వశాస్త్రార్థపారగ!

పతివ్రతాలక్షణం నో । బ్రాహ్మి ధర్మవిదాంవర! 1

తా॥ నేవతి లడుగుచున్నాడు. సర్వజ్ఞుడనై స సనాతన బ్రహ్మ! మునుపటివ్రతామూహతత్ర్యమును చెప్పమని కోరిన బ్రహ్మ! దేవుడున్నాడు.

బ్రహ్మః

శ్లో॥ అనంతోదారమాగ్ధేః! గతి రుక్తా మహాతత్రనామ్

యా తాం గతి మవాప్నోతి । ధ్రువం స్త్రీ పతిసేవయా

కుమారో వా సుమారో వా । కుస్మంత స్సుభగోఽవా
 రోగీ వాఽథ నిశాచో వా । మద్యహ్నోఽథానోఽపి వా ।
 దుశ్శీలోవా సుశీలోవా । నభనో నిర్భనోఽపి వా
 వృద్ధో వాఽథ విదగ్ధో వా । మూఠోఽంధో బభ్రోఽపి వా
 కాతరః కితనో వాఽపి । లలనాలంబితోఽపి వా
 నఘంసకో వా దైవేన । భిన్న శేఘోఽథ వా భవేత్. 5

తా॥ మహాత్ములకు సమస్తానామకములవలన యే పరమ
 పదము గలనో యది పతిశుక్రూపచే పతివ్రతలకు లభించును. తన
 భర్త రూపవంతుడుగాని, కుమారిగాని, భాగ్యవంతుడుగాని, దగ్ధు
 డుగాని, అంగహీనుడుగాని, అన్నివిధములహీనుడైనను.—

శ్లో॥ బాలయా వా యువత్యా వా । వృద్ధయా వాఽపి యోషితా
 మాతాపితృసుహృద్భ్రాతృ । పుత్రపౌత్రాభివృద్ధయా. 6
 పారిబర్తాస్తనయా । సర్వానస్థాను సర్వదా
 సతతం దేవతృప్త్యా । సాధ్యో నాక్కాయకరత్నభిః. 7

తా॥ వయోవంతురాలైనను బంధువులుగలదైనను చేత
 చిక్కినధనముగలదైనను సర్వావస్థలయందు త్రికరణములచే పతి
 వ్రత తనభర్తను దేవతృప్తినిగా పూజించవలయును.

శ్లో॥ స జాతు విప్రయం భర్తుః । స్త్రీయా కార్యం కదాచన
 స స్వతంత్రీణ కర్తవ్యం । కించితకార్యం గృహే సతీ. 8
 లహంకారిం చ కామం చ । క్రోధహృభౌ విహాయ చ
 మనసో రంజనం పత్న్యః । కార్య మన్యస్య వర్జనమ్. 9

తా॥ స్త్రీ యెల్లప్పుడు భర్తకు వ్యతిరీక్తముగా నంచరించ
 రాదు. స్వతంత్రముగా గృహమం దేకార్యమును చేయరాదు. కా
 మకోపాదులను వజ్జించి భర్తమనస్సును సంతోషింపజేయుచుండ
 వలయును.

శ్లో॥ ఏకామం వీక్షితాఽప్యన్త్యైః ప్రియై ర్వాకైః ప్రలోభితా
స్పృష్టా హి జనసంమర్దే । న వికార ముపైతి యా. 10

ప్రలోభితా చరేణాఽత్తైః । స్నానతీ లోకభూషణ
శివేనాఽపహృతా సాధ్వీ । పరేణ స్వగృహే కృతా. 11
చాతకే వా భవేద్దైర్యా । దృప్తిహృత్పర్యవరాయణ

బలాత్కారం గృహీతా చే । త్రాగ్నానపి పరిత్యజేత్. 21

తా॥ యితరపురుషులచేచూడబడినదైనను ధనాశపట్టబ
డినదైనను స్పృశించబడినదైనను యేస్త్రీ మోసము చెందదోలెస్త్రీ
పూజనీయురాలు. దైవవశమున పరగృహనివాసముగలిగినకాలమందు
తనబ్రహ్మదర్శమును రక్షించుకోవలయును. (వతముచెడినచో పా)
గత్యాగమును చేయవలయును.

శ్లో॥ సా కైవల్య మవాప్నోతి । కులకోటిం సముద్ధరేత్
వీక్షితాఽవీక్షితేనాఽన్త్యైః । ర్హసితానహసత్యపి. 13

భాషితా వా న భాషేత్ । సాధ్వీ సాధువిలక్షణ
రూపయావనసంపన్నా । శృహకృత్యేషు కోవిదా. 14
స్వాఽనురూపం నరం దృష్ట్వా । న యాతి వికృతిం నతీ.

తా॥ అట్టిస్త్రీ పాపిగాక స్వకులమునుద్ధరించి మోక్షమును
జెందును. యితరులకు ప్రతిజాబునీయరాదు. పతివ్రత రూపయావ
నములతో కూడుకున్నదై శృహకృత్యదక్షురాలై తనకుతగినపరపు
రుషునిచూచి భగ్నుజెందదు.

శ్లో॥ రూపవంతం నరం దృష్ట్వా । కురూపం చాఽతత్తనః పతిమ్.
పతిం స్వమేవ సేవేత్ । కామబుద్ధ్యా పతివ్రతా
యా సా శ్రియా చ సార్వత్యా । భారత్యా వందతేఽనిశమ్
గురూపం తరుణం రమ్యం । కామినీనాం చ వల్లభం
వరం యా స్వపతేశ్చాఽపి । సానమన్యేత పదక్షా. 17

తా॥ తనభర్తకురూపియైనను ఇతరలురూపవంతులైనను
తనభర్తను నకాములై సేవించవలయును. ఆమెలక్ష్యాదిదేవతలచే
సేవించబడును. పతివ్రత తనభర్తకంటె భనాదినంపన్నులను చూ
చిభ్రమజెందదు.

శ్లో॥ దేవో మనుష్యో గంధర్వః । స్పతీనాం ధోఽపి స ప్రియః
పతిరేవ ప్రియస్త్రీణాం । బ్రహ్మాదిభ్యోఽపి సర్వతః ॥ 18
భుక్తే భుక్తే తతఃపత్యే । దుఃఖలే దుఃఖతా భవేత్
ముదిలే ముదితాఽత్యం । పౌషితే మఱినాంబరా. 19

తా॥ పతివ్రతలకుదేవగంధర్వదులుకూడ ధోరతగినవారు
కారు. అందరికన్న భర్తయే ప్రియుడు. భర్తభుజించిన తాను భుజిం
చవలయును. దుఃఖయైతే దుఃఖించవలయును. సంతోషించిన సంతో
షించవలయును. దేశాంతరగతుడైన మానవ వస్తువులను గట్టివల
యును.

శ్లో॥ పశ్చాచ్ఛయీత సుప్తేఽస్మిన్ । ప్రియధ్యే త్సూర్యమేవ చ
చింతితే నైవ ముదితా । హృదయే హృద్భూరితా. 20
స నిర్బంధేన దుఃఖేన । క్రోధేనాఽన్యథయేన చ
సర్వసౌభాగ్యసంయుక్తా । సర్వకారసమృద్ధిన్. 21
ఆత్మానం చ స్వభర్తార । మేకపిండమసీషయా
యాఽనుగచ్ఛతిభర్తారం । సాఽరోహేద్భృహస్పాఃపదమ్.

తా॥ భర్తనిద్రాసంతరము నిద్రించి ఆయనకంటె ముందు
లేవవలయును. భర్తచింతించినప్పుడు తానునుచింతగానుండవలయును.
నిర్బంధము, క్రోధము, యితరభయములచేగాక సౌభాగ్యవంతురాలై
సమస్తకోరికలుగలిగి తనభర్తకు తనకు శరీరమొక్కటయని భర్త
సనుసరించినది బ్రహ్మపదముపొందును.

శ్లో॥ భక్తి శ్వశుకయోః కుర్యా । ద్భర్తు ఇచ్చైపి విశేషతః
 కేవలరా ద్వా వనా ద్వాఽపి గృహం భర్తా యదా విశేష్.
 ప్రతిష్ఠానాఽభిసంజేత । హ్యసనేనోదకేన చ
 ప్రసన్నభాండా మృష్టాన్నం । కాలే భోజనదాయినీ. 24
 సంయతా గుప్తభాష్యా చ । సుసమృష్టనివేశనా
 గృహద్రవ్యం చ యాచిత్తం । దిశేః పత్న్యాః కరే పతిః,

తా॥ భర్తకును, అత్తమామలకును, శుశ్రూషచేయవలయును. భర్తపౌలమునుంచిగాని, వనమునుంచిగాని, వచ్చినచో బహువిధ సేవలచే కష్టముతీర్చవలయును. భండములున్నగువి తుడ్లి పరచి సదాచారములుగలిగి పాకశుద్ధిగలదియై సకాలమునకు భర్తకు అన్నపానాదులను పెట్టుచు నియతురై గృహశుద్ధిచేసి భసభాన్యాదులనుదాచి పెట్టవలయును.

శ్లో॥ నిర్వర్త్య గృహకార్యం స్వం । కింఽదృష్ట్యాఽవశేషయేత్
 భర్త రాజ్ఞా వివా నైవ । స్వబంధుభ్యో దిశే ధనం. 26
 అన్యాలాప మసంతోషం । పరవ్యాపారజాః కథాః
 అతిహాసాఽతిరోష శ్చ । క్రోధస్థానం చ వర్జయేత్. 27

తా॥ భర్త తన చేతికి భనమునిచ్చినచో సంగయు వ్యయపెట్టక కొంతమిగల్గువలయును. భర్తయొక్క అజ్ఞలేక బంధువులకు భనమియరాదు. యితరులతో మాట్లాడుట, సంతోషములేకయుండుట, పరకథలు, మిక్కిలి నవ్వుట, అతిక్రోధము, ఇవి వర్జించవలయును.

శ్లో॥ యచ్చ భర్తా న పిబతి । యచ్చ భర్తా న ఖాదతి
 యచ్చ భర్తా చ నాశ్నాతి । తత్సర్వం వర్జయే తస్మిన్. 28

తా॥ భర్తకు నిష్టములేని వస్తువులను విడువవలయును. భర్తగామములో లేనప్పుడు అలంకారాదులను విడువవలయును.

శ్లో॥ తావత్ప్రభృతి నాకిణాం । మాసి మాస్యాఽర్థవంభవేత్
ప్రథమేహని ఛాండాళీ । యథా వజ్రా తథాఽంగనా.
ద్వితీయేహని బ్రాహ్మణీమ్ని । యదైవ బ్రహ్మఘాతినీ
తృతీయేహని తదగ్రేవ । చతుర్థేహని సువ్రతా. 30
స్నానం శౌచం తథాఽంగనాం । దీపనం హననం తథా
యాత మభ్యంజనం నాగ్రి । ద్యూతం చైవైవైవసమ్. 31
దివాస్వాపం విశేషేణ । తథా వై దంతధావనమ్.
మాసం మైథునం వాఽపి । వాచికం దేవతార్చనమ్. 32
వర్జయే తస్యైవశ్చేన । సమస్కారం రజస్వలా.

తా॥ స్త్రీలకు ప్రతిమాసమందు రజస్సుగలుగును. మొద
టిదినము ఛండాళస్త్రీసమము. ద్వితీయదినము బ్రాహ్మణుని, తృతీ
యదినము తదగ్రురాలు. నాల్గవదినము సువ్రతాలు. యాదినమలయం
దు స్నానము, గంభము, చతురంగము, పగిటినిద్ర, దంతధావనము,
మాసన మైథునము, నీల, దేవపూజ, సమస్కారము లి పితేయరాదు.

శ్లో॥ రజస్వలా యా స్సంస్పర్శ్యం । భావణం చాఽపహంసనమ్. 33
శేషాన్నభోజనం వైవ । నన్దయేచ్ఛ రజస్వలా
అన్యైగమనం వైవ । బహిః పర్యటనం శుభా. 34
సకీరంతరణం వైవ । తైలాభ్యంగం ఽపి శేషం
కించి న్నఖాదయేచ్ఛన్. । నఖాని చ నికృంతయేత్. 35
చేదయే న్న ఫలాదీని । రజ్జకృత్వం చ వర్జయేత్

తా॥ మరియొకరజస్వలస్త్రీని తాగికుట, బహుమాటలా
కుట, నవ్వుట, యెంగిలిలన్నము ఇవిరజస్వలాస్త్రీవిధువలయును. నది
దాటరాదు. గోళ్ళుగిల్లరాదు. ఫలాదులను తియరాదు. ఇత్యాదిపనులు
విధువలయును.

శ్లో॥ శిశూన్మ భోజయే చైవ । స భుంజ్య చ్చిశుభి స్సహా ॥ 36
 గోదోహనం స కుర్వీత । స పశ్యే చ్చశిభాన్మరా
 ముఖత్రాళనగండూప । మలమూత్రవిసర్జనమ్. 37

రజస్వలై తాని కుర్యా । దృహిర్దేశే క్వచిద్వహత్
 చతుర్థే దివసే ప్రాప్తే । నిద్రాస్థానం విరేపయేత్. 38
 గోమయేన జలేనాఽపి । భుక్తస్థానం చ శోధయేత్

తా॥ పిల్లలకు అన్నము పెట్టరాదు, ఆవుపాలు పిండరాదు.
 సూర్యచందులిను చూడరాదు. ముఖప్రత్రాళనాదులను గ్రామము
 నకుదూరముగా నేయవలయును. నాలుగవదినమున పడక స్తలము
 మున్నగునవి శుద్ధిచేయవలయును.

శ్లో॥ దంతాన్ సంశోధయే త్సశ్చా । స్పృణరాజసమద్భవైః. 39
 అపామార్గేణ కుర్యాచ్చ । భస్మనా వా విశోధయేత్
 ద్వాత్రింశద్భి రపఃకుర్యా । ద్గంధూమై రాస్యశోధనమ్. 40
 ధాత్రీఫలౌడకాన్యేవ । ఘృన్యే నూత్నార్థయేషుచ

తా॥ స్నానదినమందు ఉత్తరేశిచే గాని, భస్మముచేగాని,
 దంతధావనముచేసి, ముప్పదిరెండుసార్లు పుక్కిలించవలయును. ఉసి
 రికపప్పుతో తలంటుకుని సర్వవిధమాల్యము పోయేట్లుగా స్నా
 నముచేయవలయును.

శ్లో॥ ఉద్భృతేనోడ కేనైవ । శిరోమేహమలాదికమ్. 41

త్రాళయే త్తీరజేశేతు । తీర్థే స్నాయా త్తతః పరమ్
 నమస్కృత్య వివస్వంతం । గృహం యాయా దధోముఖా.
 స్నాత్వాన్యపురుషం నారీ । స పశ్యే దాతృతః పతిం

తా॥ ఇవియన్నియు నదీతీరమందు చేసి అనంతరము ఉద
 కమందుస్నానముచేయవలయును. యీ ప్రకారము స్నానముచేసి

మామ్యునివమస్కరించి యితరపురుషునుచూడకుండగా యింటివచ్చి
భర్తదర్శనవర్యంతము ఇతరులనుచూడరాదు.

శ్లో॥ నృతంతే మనసా సాధ్వీ । నవశ్యే దర్శకా శిశూః । 43

ప్రమాదా దన్యవుయమం । యది వశ్యే ద్రిజస్వలా

వీక్షితా భాన్కరం దేవం । పరియావం మనస్విని । 44

బ్రహ్మకూర్పం పితే త్పూర్వం । పంచద్రీవ్య మథాఽపి వా

కేవలం ధృతవాద్రీవ్యం । క్షీర మాత్మవిశుద్ధయే । 45

తా॥ పసిపిల్లలను చూడరాదు. యితరపురుషునిచూచినచో

భర్తనునృతించుచుసూర్యునికి నమస్కరించవలయును. బ్రహ్మకూర్పమునుగాని పంచద్రీవ్యములుగాని గోక్షీరములుగాని పాత్రకనలేదు. వలయును.

శ్లో॥ వశ్చ త్పయఃప్రాకనం చ । భర్తపిండం గ్రసే త్సతి

శిశూనాం ప్రిక్షణే దోషా । నాస్తీతి ఋషయో విదుః । 46

అలంకృతా గుప్రీయతా । నమృష్టగుభిభోజనా

భర్తార మనగచ్ఛేత । తమేవ మనసా నృతాః । 47

వగచ్ఛేత్తాం స్రవద్రీతాం । యది గచ్ఛే త్సృరాతురః

తత్ర యో జాయతేపుత్రీ । స్సాభిశస్తః । పక్షీర్తితః । 48

తా॥ తరువాత కొంచెములన్నకలకమును భక్షించవ

లయును. అనంతరముశిశువులనుచూచిన దోషములేదు. తరువాత మృష్టాన్నమునుభక్షించి అలంకృతురాలై భర్తనుసేవించవలయును. రజస్వలాదోషముగలస్త్రీసంభోగముచేసినచో బాల్లిగలసంతానముగలుగును. గాన చేయరాదు.

శ్లో॥ గర్భిణీ స్యా ద్యథా నారీ । నియామేన నదా వసేత్

కృతరక్షా సుభాషా చ । వాస్తుపూజనతత్పరా । 49

న కుప్రియాభిభాషేత । శూర్పవాతం చ వర్జయేత్.

మృతవత్సాదిసంసర్గం । పరాన్నం చ విసర్జయేత్ । 50

భద్రత్వా కించి దీక్షేతి । న చాదాం శృణుయః త్కథామ్.

తా॥ గర్భిణీశ్రీ గృహదులలంకరించి తానల కరించకుని
నియమముచే సురక్షితురాలుకావలయును. గర్భిణీశ్రీ దుష్టశ్రీతో
మాట్లాడరాదు. మృతవత్ససాంగత్యముచేయరాదు. భయంకరము
లనువినుటయుకూడదు.

శ్లో॥ గురు నాఽత్యుష్ట మాహార । మతితూర హసక్తికమ్. 51

తీక్ష్ణం క్షీణకరం ఐశ్వర్యమ్ । వ్యయే ద్వంద్వజనాదికమ్
కఠినాన్నం స సేవేత । తద్ధైవ విషమానమ్. 52

ఏతేన విధినా సాధ్యే । శోభనం పుత్ర మాఘ్నయాత్
నాఽతియత్నవతీ భూయా । ద్రృహకృత్యేషు గర్భిణీ. 53

తా॥ కఠినమైనవ్యంజనాదులను తినరాదు. హెచ్చుతగ్గు
ప్రదేశములయందు కూర్చుండరాదు. అత్యైవమంచిపుత్రుడుగలుగు
ను. గర్భిణీశ్రీ అతికష్టమును జెందరాదు.

శ్లో॥ ఈర్ష్యారాగసముద్భూతా । వినయమానే విమత్సరే
అప్రియం నైవ కర్తవ్యం । సపత్న్యాను కదాచన. 54

స వసే త్సర్వతః పత్న్యః । స్థేయం వల్లభసన్నిధౌ
నిశ్చిన్తే చ మహాభాగే । వల్లభాభిముఖా వసేత్. 55

కథ్యమానా కథా భర్తా । సాదరం శృణుయా త్సథా
సంభాషమాణా భర్తారం । నాఽతిక్రిమ్య వదే త్కవచిత్.
అహూతా సత్వరం గచ్ఛే । ద్రౌతిస్థానం రతోత్సకా.

తా॥ పతివ్రతాశ్రీ సపత్నులయందు కోపించరాదు. భర్తకడు
రుకూర్చినక భర్తయొక్క అజ్ఞప్రకారమువర్తించవలయును. భర్త
చెప్పినఅలోచనలు వినవలయును. భర్త ముచ్చటచెప్పుచుండగా
నిరాకరించరాదు. భర్త కీర్తనముపిలచిన సంతోషముతో చే
రిలయును.

శ్లో॥ శాస్త్రానికాశలం విద్యా । కలాసాల్లభ్య మేవ చ. 57

దర్శయంతం పరిం దృష్ట్వా । భవే దానందనిర్భరా
భక్తినితా నిందితాఽత్యగణం । తాడితాపియపారుషా. 58
వ్యసితాఽపి భయం శ్యక్త్వా । కంతే గృహీత వల్లభమ్
ఉన్నైర్న కోవసం పుర్యా । నైషవాఽకోశే జ్ఞసంపత్తి.
పలాయనం న కర్తవ్యం । నిజగోహద్భహిః క్వచిత్
కుపితే త్వయి మే నేన! । కా గతిఃకస్య చ యామ్యహం? 60
మయా యత్యుక్త మజ్ఞాతం । జ్ఞాతం వా తత్ క్షమస్వ భో!
పతి కేవ గతి ప్రసాదా । మితి వేదవిదో విదూః. 61

తా॥ భర్తచేయు విలాసముల కానందించవలయును. భర్త
చే పతివ్రతాశ్రీ కొట్టికూపించబడినదైనను, భర్తనే ఆలింగనము
చేయవలయును. భర్తకోపించినచో నిత్యులతో చెప్పుకొనక, బజా
రుకు పరుగెత్తక, ఓ స్వామీ! నాతప్పులను క్షమించవలయునని
వేడుకొనవలయును.

శ్లో॥ ఇత్యాదిలక్షణం వాక్యం । స్నేహజన్యం పదే త్సదా
ఉత్సవాదిషు బంధూనాం । గంతవ్యం సదసం యది. 62

ప్రాప్తాఽనుజ్ఞాం తదా పత్య । గచ్ఛే సగ్యక్షిరక్షితా
స వసే త్సా దివం తత్ర । ప్రిత్యాఽగచ్ఛే ద్ద్రుతం సతీ. 63

తా॥ వివాహములకు బంధుగృహములకు వెళ్ళినచో తగు
బంధువులతో భర్తయొక్క ఆజ్ఞచే వెళ్ళవలయును. అది దరగారావ
లయును.

శ్లో॥ అదత్వా నైత్యసం ద్రివ్యం । పత్యే దేశాంతరం గతే
వధావైపి జీవనార్థం తు । కర్త కుర్యా దనిందితమ్. 64

కృత్వా భర్తా యథా వృత్తిం । వ్రజే ద్దేశాంతరం తథా
పతికల్పితయా వృత్త్యా । వర్తతే గృహమేధిని. 65

శ్వశూశ్వశురయోఃపాశ్చేష్వ | నిద్రాకార్యాన్యతోసహి
పితృహం ప్రతివార్తాచ | విచేతవ్యా ప్రియత్నతః. 70

దూతాః ప్రస్థాపసిమూశ్చ | పత్యుః క్షేమోపలభ్యయే
దేవతానాం ప్రసిద్ధానాం | కర్తవ్య ముపయాచనమ్. 71

తా|| భర్త భక్త్యవినాయక గ్రామాంతరము వెళ్ళినచో,
యోగ్యమయినవృత్తిచే జీవించవలయును. భర్త గ్రామములో లేన
ప్పుడు అత్తమామల సమీపంబున శయనించవలయును. భర్తరాకకు
నిరీక్షించుచు దేవతలను వేడుకొనవలయును.

శ్లో|| ఏవమాది విధాతవ్యం | సత్యా ప్రోషితపూర్వయా
స్వేచ్ఛాపస్ఫోటనం నైవ | పరపుంసోఽంగమర్తనం. 72

ఏవమాదీని కరాశ్రణి | వర్జయే గృహమేథిని
నిర్వర్త్య నిజకార్యాణి | దేహం ప్రక్షాళ్య వారిణా. 73

హరిద్రా లేపనం కృత్వా | ఆర్యామండప ముజ్వలం
సమీపం ప్రేయసో గచ్ఛే | దేకాసన్ముఖపంకజా. 74

పాదసంవాహనం కృత్వా | రమయే త్తం పతిం శనైః.

తా|| పతివ్రత పొరుగింటికిపోవుట, పరపురుషుని కాళ్ళొ
త్తుట మున్నగుపనులు విడువవలయును. స్నానముచేసి పసపు మొద
లగు మంగళవస్తువులను ధరించి అలంకృతురాలై చిరునగవుతో
భర్తసమీపమునకు వెళ్ళవలయును. భర్తను సేవలచే సంతోషింప
చేయవలయును.

శ్లో|| అనేన నారీవృత్తేన | మనోవాక్కాయసంయుతా. 65

ఇహైవ కీర్తి మాప్నోతి | పరలోకే పరాం గతిమ్
పాతివ్రత్యరతా నారీ | యద్గుహే వర్తతే సతీ. 67

గృహే తత్రైవ నివసే | దన్యథా వనగో భవేత్.

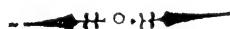
ఇతి సనాతనధర్మసంహితాయాం పతివ్రతా ఋషీపదేశోనామ అష్టాదశోఽధ్యాయః

తా॥ యాపృథాకారము సద్వర్తనలచే పతివ్రత త్రికలకాశు ధిగా భర్తను సేవించి యిహమందు కీర్తియు పరమందు బ్రహ్మజమును జెందును. పతివ్రతయైన భార్య యేలుదుమనిగలదో అతను గృహస్థాశ్రమమును పవించవలయును. లేనిదో అరణ్యమునకు వెళ్ళవలయును.

ఇది సనాతనధర్మసంహితాయందులి అష్టాదశాధ్యాయ

తాత్పర్యసంగ్రహము.

అథ సపదశోఽధ్యాయః.

బ్రాహ్మణమహిమానుష్యము.

బ్రాహ్మణీ సువచః.

శ్లో॥ ఆసీద్భూతమయం విశ్వం । సృష్ట్యున్మృత్యోర్ధాః పృథాః

విశ్వక రేత్రతి విఖ్యాత । సర్వలోకపితామహః. 1

తా॥ పంచదాస్యైశ్చైకేపూర్వము విశ్వకర్మయనేపరమా

త్వ అనేకవిధములయిన ప్రజలను సృష్టి చేయసేచ్చగలవారైరిగనుక నాచే సర్వప్రజలకు పితృరూపము.

శ్లో॥ చరాచరాతత్త్వం విశ్వం । సృష్టి స్పదసదాత్మికా

యేన సృష్టా మహానాతాత్ । విశ్వకర్మా స కీర్త్యతే. 2

తా॥ చరాచరాతత్త్వప్రపంచంబును సదసదాత్మకంబైన సృష్టియను నిర్మించినవాచే విశ్వకర్మ

శ్లో॥ ఆసీద్భూతమయం విశ్వం । కర్మాణా చావృతం దిశః

బ్రాహ్మణః కర్మరూపస్య । ముఖానీతి ప్రచక్షతే. 3

తా॥ పంచభూతమయమైశ్వరపంచముస్సృష్టిగూఢమైనకర్మ
చే రచియించబడినదిగనుక దిక్కులు కర్మస్వరూపుడు అసగావిశ్వక
ర్మయొక్క పంచముఖములని చెప్పబడును.

శ్లో॥ తదాసనేభ్య స్సంభూతాః । బ్రహ్మ ఋషయోఽభవన్
దేవతీర్యజ్ఞానవానాం । తేభ్య స్సృష్టి రజాయత. 4

తా॥ ఆపరబ్రహ్మయొక్క పంచముఖములవల్లను పోగు
ర్భవించిన సానగాదిపంచముఖులే నామాంతరముచే మనుమయాది
పంచబ్రహ్మస్వరూపములజేంది దేవతీర్యజ్ఞనుష్ఠాపరాది సర్వప్ర
పంచమును సృశించిరి.

శ్లో॥ సద్యోజాతముభోత్పన్నో । మనునామా ప్రజాపతిః
వామదేవాఖ్యవదనే । మయనామా ప్రజాపతిః. 5
అఘోరాఖ్యముఖే జాతో । త్వష్టనామా ప్రజాపతిః
తత్పురుషముఖే జాతో । శిల్పిబ్రహ్మ సనాతనః.
ఈశానాఖ్యముఖే జాతో । విశ్వేశో పరమాత్మనః
ఏవం సర్వముఖ్యే శ్చ । బ్రహ్మతాః పంచ జ్ఞరే 7

తా॥ ఆసగుణస్వరూపుడైనవిశ్వకర్మయొక్క సద్యోజాత,
వామదేవ, అఘోర, తత్పురుష, ఈశానముఖమువల్ల మనుమయ
త్వష్ట శిల్పి విశ్వజ్ఞ, బ్రహ్మలుర్భవించిరి.

శ్లో॥ మార్తాండాద్యా స్తథాఽదిత్యాః । విశ్వజ్ఞ బ్రహ్మవంశజాః
విశ్వరూపబ్రహ్మవంశ్యాః । విశ్వేదేవా శ్రుయోదశ. 8

తా॥ ద్వాదశాదిత్యులున్న విశ్వజ్ఞ బ్రహ్మ వంశజులు,
విశ్వేదేవతలు విశ్వరూపబ్రహ్మ వంశజులు.

శ్లో॥ మను, స్సాచగ, గోత్ర శ్చ । మయ స్సానతన స్తథా
త్వష్టా హభూనగోత్రీ శ్చ । శిల్పీ ప్రశస్యగోత్రీజః.

సుపర్ణఋషి గోత్ర శ్చ | విశ్వక్షో బ్రహ్మవిత్తమః
శతం చ వింశతిః పంచ | ఏవం బ్రహ్మగణకృమః. 10

తా|| బ్రహ్మముఖోద్భవులయిన సానగ ననాతనాది పంచ
బ్రహ్మర్షి గోత్రజలగు మను మయాది, పంచబ్రహ్మలనంశజులైన
పంచవింశత్యుత్తర శతబ్రహ్మఋషులున్న, ఏకాదశరుదుగులున్న,
ఇంద్రాద్యష్టదిక్పాలకులున్న, అంగీరసస్వాయంభువాది విశ్వేదేవత
లున్న, పంచబ్రహ్మగోత్రోద్భవులయిన బ్రహ్మగణము.

శ్లో|| సర్వోజాతం పూర్వది క్వాప్య | ద్వామదేవం చ దక్షిణా
అఘోరం పశ్చిమం దిక్వాప్య | త్తత్త్వం చోత్తరా చ దిక్.
ఈశానమూర్ధ్వదిక్షేయ | స్త్యోమః పరికిర్యతే
ముఖేభ్య సానగాద్యాస్తు | ఋషయః పంచ జన్మతే. 12

తా|| బ్రహ్మంశపదిమితములైన ప్రాగిగాదిపంచదిక్కులు
సర్వోజాతాది పంచముఖములు. ఆముఖములయందు ప్రాగిదుర్భాసం
చిన సానగాదిపంచఋషులు ఆగ్రిజన్మలు.

శ్లో|| సానగః ప్రాజాతభోత్పన్నో | దక్షిణే శు ననాతనః
హాభూనః పశ్చిమే జాతో | పృతీర్తరముఖే తథా. 13
సుపర్ణోర్ధ్వముఖోత్పన్నో | ఏతే బ్రహ్మముఖోద్భవాః
పంచబ్రహ్మయజ్ఞేతే | పృపంచే బ్రాహ్మణాభవన్. 14

తా|| బ్రహ్మయొక్క ప్రాగ్దక్షిణపశ్చిమోత్తరఊర్ధ్వదిక్కుల
ఖములయందు ప్రాగిదుర్భాసించిన సానగ, ననాత నాదిపంచబ్రహ్మ
ర్షులున్న ప్రపంచమునకు బ్రహ్మముఖోద్భవబ్రాహ్మణులని చెప్ప
బడును.

శ్లో|| పంచ బ్రహ్మర్షయ స్సమ్య | కప్రిజాన్మత్యైతి తస్మిరాః
పంచ బ్రహ్మస్వరూపాణి | శేశతే క్షేద్యయా వృషః. 14

తా॥ బ్రహ్మముఖోద్భవులై స సానగాది పంచబ్రహ్మక్షులు
స్వప్త్యాదులయందు ఆసక్తిగలవారలై పంచబ్రహ్మస్వరూపములను
పొందిరి.

శ్లో॥ సానగాఖ్యస్య బ్రహ్మక్షే । గోత్రీజా మనువంశజాః

మనో శివస్వరూపత్యావై చైవై బ్రహ్మైహత్రాస్సత్రతాః॥

తా॥ మనుబ్రహ్మచర్యజ్ఞులైన బ్రాహ్మణులు మనువు
శివస్వరూపుడగుటవల్ల నుండి శైవమతస్థులు.

శ్లో॥ సనాతనాఖ్యబ్రహ్మక్షే । గోత్రీజా మయవంశజాః

మయస్య విష్ణురూపత్యావై దైవస్య చ బ్రాహ్మణా స్సత్రతాః॥

తా॥ మయబ్రహ్మచర్యజ్ఞులైన బ్రాహ్మణులు మయము
విష్ణుస్వరూపుడైనందున వైష్ణవమతస్థులు.

శ్లో॥ హాథునాఖ్యస్యబ్రహ్మక్షే । గోత్రీజా దైవప్రియవంశజాః

తృప్తాబ్రహ్మస్వరూపత్యావై దైవైహత్రాస్సత్రతాః॥

తా॥ తృప్తుబ్రహ్మచర్యజ్ఞులైన బ్రాహ్మణులు తృప్తి
హృత్స్వరూపుడై సందున దైవైహత్రాస్సత్రతాః॥

శ్లో॥ పౌత్తబ్రహ్మక్షే గోత్రీయా । బ్రాహ్మణా శిల్పివంశజాః

శిల్పినో హింద్యరూపత్యా । తే దైవైహత్రాస్సత్రతాః॥ 18

తా॥ శిల్పిబ్రహ్మచర్యజ్ఞులైన బ్రాహ్మణులు శిల్పి
స్వరూపుడై సందున దైవైహత్రాస్సత్రతాః॥

శ్లో॥ సుపణ్ణాఖ్యస్య గోత్రీయా । విశ్వజ్ఞబ్రహ్మచర్యజ్ఞాః

విశ్వజ్ఞ సూర్యరూపత్యా । తే సౌరాబ్రాహ్మణాస్సత్రతాః॥

తా॥ విశ్వజ్ఞబ్రహ్మచర్యజ్ఞులైన బ్రాహ్మణులు విశ్వజ్ఞ
బ్రహ్మ సూర్యస్వరూపుడై సందున సౌరమతస్థులు.

శ్లో॥ స్థపతీస్థాపకతేవ । బ్రహ్మహోముఖసంభవాత్

ఆచార్యనామ కర్తవ్యం । తేహం సత్కుల ముచ్యతే॥ 20

తా॥ బ్రహ్మముభోష్యమై నబ్రాహ్మణులయొక్కకులము నక్షులము. వారికి ఆచార్యనామము కర్తవ్యము.

శ్లో॥ ప్రణవబ్రాహ్మణానాం చ । స్వర్ణకర్మాణి జ్ఞాతే
ప్రజారక్షణకర్మాణి । బ్రహ్మకర్మాణి చాభవన్ ॥ 21

తా॥ బ్రహ్మసంబంధమై నబ్రాహ్మణులకునియమించబడిన అయో దారు, తామ్ర, శిల, సువర్ణకర్మాలు ప్రజారక్షణవిషయములైన బ్రహ్మకర్మాలు.

శ్లో॥ ఏతై శ్చ సృష్టివిషయై । శ్వేత్పనో బ్రాహ్మణాభవన్
పౌరుషేయాశ్చై శ్లేయా । శ్వేతిశ్వబ్రాహ్మణస్తథా ॥ 22

తా॥ బ్రాహ్మణులు సృష్టివిషయములయిన కర్మలచేత విశ్వబ్రాహ్మణునిన్నీ పౌరుషేయులనిన్నీ విశ్వబ్రాహ్మణులని చెప్పబడును.

శ్లో॥ అయోదారవాదికర్మాణి । ప్రజానాం రక్షణాని చ
పంచ బ్రహ్మర్షిణోత్తేభ్యో । వశీకీతాం సమాప్నుయాత్ ॥

తా॥ అయోదారవాదిపంచకర్మలున్న ప్రజాపరిపాలనార్థములు. చక్రాంకలింగభారణీక్షామతోపదేశాది అయిదువృత్తములున్న సానగాదిబ్రాహ్మణునిగోత్రజలయిన బ్రాహ్మణుల వలన పొందవలయును.

శ్లో॥ పరబ్రహ్మముభోష్యన్న । బ్రాహ్మణానాం కృతే యగే
తేతాయాం క్షత్రిగూణాం చ । వంశవృద్ధి స్సమీరితా ॥ 24

తా॥ కృతయుగమందు బ్రాహ్మణులున్న తేతాయుగమందు క్షత్రియులున్న వృద్ధిపొందుదురు.

శ్లో॥ వైశ్యానాం చాపి శూద్రాణాం । ద్వాపరే వృద్ధి రీరితా
సంకరాణాం కతా వృద్ధిః । రనులోమాదిజనస్థానాం ॥

తా॥ ద్వాపరమందు వైశ్యులున్న, శూద్రులున్న, కలశుగమందు సంకరులున్న, అభివృద్ధిపొందుదురు.

శ్లో॥ కృతే సంకల్పమాత్రేణ । తేతాయాం దృష్టిత స్సత్త్వతా
ద్వాపరే మంత్రిత స్సత్త్వే । ద్వాస్తస్పర్శా త్కతా యగే. 26

తా॥ అయోదార్యాదిసమస్తకర్మలు గృహాలయ, ఉదకుంభ
వేదికా యజ్ఞపాత్రమాంగల్యాదిసమస్తస్థాప్తిని కృతయుగమందు
సంకల్పమాత్రముననున్న తేతాయుగమందు దృష్టిమాత్రమునను
న్న ద్వాపరమందు మంత్రీప్రభావముచేతనున్న కలియుగమందు
భాస్తస్పర్శవలననున్న నిర్మింపబడును.

శ్లో॥ శిల్పచార్యస్య దేవస్య । స భేదం శృణు దేవతాః!
ప్రతిభావ్యపదనా చ్ఛైవ । గాయత్రీదేవపాఠనాత్. 27

శిల్పావ్య కేవలంపన్నా । స చైవీక్షాప్రదో గురుః

తా॥ ఓ దేహాలారా! శిల్పచార్యులు సాక్షాద్విశ్వేశ్వర
స్వరూపులు. ఆయనకు శిల్పచార్యులకు అభేదము. త్రికాల సంఖ్యా
వందనమువల్లనున్న, గాయత్రీజపమువల్లనున్న, వేదపాఠమువల్లనున్న
వాణిజిహ్వ మిక్కిలి పవిత్రమయినది గాన నీశిల్పచార్యులు సర్వ
కర్తృత్వలనాచరింపచేసెడిగురువు.

శ్లో॥ శిల్పికో హృదయం బ్రహ్మ । చంద్రసూర్యా చ చక్షుషీ. 28

హస్తా హరిహరా నైవ । సర్వాంగే స్సంజేవతాః

మణిబంధద్వయం పోక్తిం । వాయుగ్నిభ్య మధిష్ఠితం. 29

కరయో స్సర్వతీర్థాని । గంగా, పాతీ సరస్వతీ.

తా॥ శిల్పచార్యులయొక్క హృదయము బ్రహ్మ స్వరూ
పము. నేత్రములు చంద్రసూర్యులు. హస్తములు శివకేశవులు.
సర్వాంగములు సర్వదేవతాస్వరూపములు. మణిబంధద్వయముల
యందు వాయువు అగ్నియు వసింతురు. హస్తములయందు గంగా,
యమున, సరస్వతీ మొదలయిన సర్వతీర్థములుండును.

శ్లో॥ పాణిసంస్థాపనం కుర్యాత్ । నైయనోస్మిలసం తథా. 29

మంత్రయంత్రాది సంస్కారం శిల్పచార్యేణ కారయేత్

శిల్పచార్యేణ కర్తవ్యం । ఘోషికాస్థాపనం తథా. 30

తా॥ దేవతాప్రతిష్ఠలమందు దేవతాసూపములయొక్క పాణిప్రతిష్ఠయు నయనోస్మిలసమున్న, మంత్రయంత్రాది సంస్కారములు, విగ్రహస్థాపనయున్న శిల్పచార్యులచే చేయవలయును.

శ్లో॥ అచార్యో శిల్పినానూ చ । పర్వబహుముఖోద్భవః

శిల్పచార్యేణ సంస్థాప్య । నూదౌ పూజాం చ కారయేత్.

తా॥ శిల్పచార్యులు సాక్షాద్భూహుముఖోద్భవులగుట దేవతావిగ్రహములయొక్క ప్రతిష్ఠననై పూజలున్న ప్రధమతః శిల్పచార్యులచే చేయించవలయును

శ్లో॥ అన్యే నాచరితం లోకే । గూఢం విజ్ఞేయ మేవ హి

జలధాన్యానివాసం చ । శిల్పచార్యేణ కారయేత్. 32

అన్యజాత్యా చ కార్యంచే । తక్రూ భక్తా విసశ్యతి

తా॥ అన్యులచే ప్రతిష్ఠాదులు చేయించినయెడల రూపము విజ్ఞేయమగును గాన జలధాన్యానివాసాదులు శిల్పచార్యులచే చేయించవలయును. అన్యజాతీచే చేయించినయెడల కర్తయు, భక్తయు, నశింతురు.

శ్లో॥ విశ్వకర్మకులే జాతో । గర్భబ్రాహ్మణా ఉచ్యతే. 33

శూద్రాత్వం నాస్తి తద్వంశే । తద్వంశోబ్రాహ్మణోభవం

తా॥ విశ్వకర్మయొక్క కులమందుద్భవించినవారు గర్భ బ్రాహ్మణులు. ఆపంశమందు శూద్రత్వములేదు. గాన వీరు జనత బ్రాహ్మణులని రూఢిగా చెప్పవలయును.

శ్లో॥ య ద్విశ్వకర్తృస్యాన్యః పురుషస్య ముఖోద్భవం. 34

పౌరుషేయమితి ఖ్యాతం । బ్రాహ్మ్యం పంచగోత్రం

తా॥ విశ్వకర్తయొక్క పంచముఖములయం దుద్భవించిన సానగాది పంచర్షి గోత్రముగల బ్రాహ్మ్యము పౌరుషేయ బ్రాహ్మ్యము.

శ్లో॥ ముఖేభ్యో ఋషయో జాతా । స్సానగాద్యామహాదహః 35

గర్భోత్రబ్రాహ్మ్యా పంచద్యాః । బ్రాహ్మ్యాస్యాగ్రిదన్మసః

తా॥ విశ్వకర్తయొక్క పంచముఖములవలన మహామహులైన సానగాదిపంచముఖులున్భవించిరి. కనుక అగ్రిదన్మలయిన బ్రాహ్మ్యములకు పంచగోత్రబ్రాహ్మ్యము పూరించలేనివారు.

శ్లో॥ ముఖోత్పన్నబ్రాహ్మ్యా శ్చ । అర్చ్యస్తే సర్వకర్తృసుః 36

వర్ణశ్రమేన సర్వశ్రీ । సేతతే చ కదాచన.

తా॥ సమస్తకర్తృయందున్న పౌరుషేయబ్రాహ్మ్యములను పూరించవలయును. క్షత్రీయైశ్వర్యమానుగించే సర్వకర్తృయందు నితరులయొక్క పూజచేయకూడదు.

శ్లో॥ కలా పంచసహస్రాణి । హ్యన్యశ్నేత్రేషు సంభవాః 37

వర్ణంతే చానులోమా శ్చ । పృథిలోమాది సంభవాః

తా॥ కలియుగవల్లైదువేలసంవత్సరములవరకు అన్యశ్నేత్రీసంభవులును, విలోమానులోమజాతులును వృద్ధియగును.

శ్లో॥ ద్వాభ్యాం చ భిన్నజాతిభ్యాం । పితృభ్యాం యో సకో భువి...

జాయతే ద్విసృత్యాత్మైరై యః । ప్రోచ్యత్యే వ స సంకరః

తా॥ బీజక్షేత్రములు వేరై రెండైనభిన్నజాతులయందు పుట్టినసరుకు ద్విజాడనిచెప్పబడును. వీరు సంకరులనియు నార్యులచే చెప్పబడెను.

శ్లో॥ ఛేదే బీజక్షేత్రయో ర్యః । పురుష స్సంభవేద్యది. 39
పురుష స్స ద్విజో జ్ఞేయః । స్వజ్ఞాతే ద్విజత్కామతా
త్కా త్క్షేత్రబీజములకు ఛేదముగలుగగా నెవరుబన్నిచ్చిరి
వారు ద్విజులనిచెప్పబడుదురు. వారివారిచాతి ద్విజాతియని చెప్పబ
డును.

శ్లో॥ అస్యక్షేత్రస్య వర్ణస్య । సృష్టిస్థిత్యాదికర్తృను. 40
నాధికారో భవేత్తస్య । స సమిన్ద్రా త్కిదాచన
తా॥ అస్యక్షేత్రస్యములయందువర్ణవలనపురుషులకు సృష్టి
పోషణవిషయములై సకర్మలయందిధికారము లేదు. గాన సృష్టికర్తృ
వాచరించకూడదు.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణేతరవర్ణానాం । హ స్తస్పర్శా భ్రూతో విధిః. 41
పౌషమం సశ్యతే కర్తా । వైషం గచ్ఛత్ప్రభో భృషం
తా॥ బ్రాహ్మణేతరవర్ణములయొక్క హ స్తస్పర్శవలన
శాస్త్రవిధి నశించును. పౌషమమున కర్తృ నశించును. అనంతరము
వైషము తొలగిపోవును.

శ్లో॥ శిల్పబ్రాహ్మణాహ స్తేన । పుత్రీపౌత్రాభివర్ధనం. 42
తచ్ఛిల్పీబ్రాహ్మణేన । ఆచందార్థింఘలంభతో
తా॥ శిల్పబ్రాహ్మణాహ స్తముచే ప్రియైదులుచేసినయెడల
పుత్రీపౌత్రాభివృద్ధిగలుగును. వానిచే చేయించిన సూర్యచంద్రా
దులున్నంతకాలము ఘలముగలుగును.

శ్లో॥ బ్రహ్మణో వదనాజ్ఞాతో । బ్రాహ్మణః పరిక్షీర్తితః. 43
బ్రహ్మణ స్తేజసా చైవ । బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మకరత్రాః
తా॥ బ్రాహ్మణుభోత్పత్తివలననున్న బ్రాహ్మణేజస్సువల
ననున్న బ్రాహ్మకర్తృవలననున్న బ్రాహ్మణుడనిచెప్పబడును.

శ్లో॥ బ్రహ్మతపోశ్చ బ్రహ్మణశ్చ । నాన్యథాబ్రహ్మతోభవేత్ ।
బ్రహ్మకర్తాధికారేభ్యః । బ్రహ్మణా శ్శిల్పిన సస్మృతః ।

తా॥ బ్రహ్మవంశమందుజనించినవారే బ్రహ్మణులుగాని
మరియొకవిధముగాబ్రహ్మణులుకానేరరు. బ్రహ్మవంశజులై బహ్మసం
బంధమై సృష్టికర్తాధికారములుగల్గినందువలన శిల్పిచార్యులవారే
బ్రహ్మణులు

శ్లో॥ బ్రహ్మనాం సృష్టివిషయః । బ్రాహ్మణానాం స్వభావజః । 45
ఏతై శ్చ సృష్టివిషయై । బ్రాహ్మణా శ్శిల్పిన సస్మృతః ।

తా॥ ప్రజలకుపయోగకరమై పరబ్రహ్మకృత్యమయినశిల్ప
నైపుణ్యము శిల్పిచార్యుల ఆధీనముగాన వారే బ్రాహ్మణులు.

శ్లో॥ బ్రహ్మణా నిర్మితం లోకం । శిల్పిచార్యై శ్చ రక్షితం । 46
హలాదివస్తునిరాకృతై । బ్రాహ్మణా శ్శిల్పిన సస్మృతః ।

తా॥ బ్రహ్మచే నిర్మితంపబడిన యీ ప్రపంచమును సర్వ
వస్తు నిరాకరముచే శిల్పిచార్యులు రక్షించిరి. గనుక వారే
బ్రాహ్మణులు.

శ్లో॥ బ్రహ్మణా నిర్మితం శిల్పి । మయోదార్యాదికర్తృభిః । 47
తద్బ్రహ్మముఖసంభూతా । బ్రాహ్మణా శ్శిల్పిన సస్మృతః ।

తా॥ శిల్పిశాస్త్రము అయోదార్యాదికర్తృలచేత బ్రహ్మచే
నిర్మితంపబడెను. గాన ఆబ్రహ్మయొక్క ముఖమందుద్భవించిన శిల్పి
చార్యులవారే బ్రాహ్మణులు.

శ్లో॥ మాతా శిల్పీ పితా శాస్త్రం । అరూపం రూపమద్భవేత్
యస్మాత్ త్వింశోద్భవం వై వాతస్మాదాచార్య ఉచ్యతే । 48

తా॥ రూపములేని పాపాణాదులకు రూపములు కలుగ
జేయుటవలన ఆరూపమునకు శిల్పిశాస్త్రము తండ్రియనియు శిల్పి
చార్యులు సూత్యస్వరూపమనియు అట్టిదా ర్వాచులకు తింశోత్పత్తి

మున్నగుపాపములు గలుగ చేసినందువలన శిల్పి ఆచార్యులనియై చెప్పబడుదురు.

శ్లో॥ ఆచనోతి హి శాస్త్రాణి । ఆచారే స్థావరవిద్యయి
స్వయ మాచరతే యస్మాత్ । తస్మాదాచార్య ఉచ్యతే. 49

తా॥ శాస్త్రములు పఠింపించి శిష్యులకు బోధించి స్వయముగా నాచరించిన గనుక వారే ఆచార్యులని చెప్పబడుదురు.

శ్లో॥ పంచభూతాన్త్రైకః పాణిః స్వహస్తో రేతసోఽభవత్
రేతసో శిల్ప్యనీతవా । చ్ఛిన్నీ త్యాచార్య ఉచ్యతే. 50

తా॥ పంచభూతస్వరూపమైన పాణిము రేతస్సువలన గలిగెను. ఆరేతస్సు శిల్పిబ్రహ్మవలన సృష్టించబడెను. గనుక ఆసంతతివారే ఆచార్యులనబడుదురు.

శ్లో॥ మాతాపితౄ శ్చ సంభూత । పుత్రశుద్ధ్యర్థ మేవ చ
శస్త్రాదిమంత్రసంస్కారా । చ్ఛిన్నీ త్యాచార్య ఉచ్యతే. 51

తా॥ తల్లిదండ్రులవలన నుత్పన్నమైన శిశువుయొక్క పరిశుద్ధ్యర్థమై నాశచ్ఛేదనాద్యుపకరణములయిన శస్త్రాదులను మంత్రముల చేసంస్కరింపచేయును గనుక శిల్పులు ఆచార్యులని చెప్పబడుదురు.

శ్లో॥ నాశస్యచ్ఛేదనం పుంసో । జాతక రాత్రిదికరత్నాః
ఆబోధితి కారణత్వాచ్చ । శిల్పీ త్యాచార్య నామకః. 52

తా॥ ఉత్పన్నమైన శిశువుకు నాశచ్ఛేదనమును గూర్చియు జాతక రాత్రిదికరత్నమును గూర్చియు కారణభూతులుగనుక శిల్పి ఆచార్యులనబడును.

శ్లో॥ చరాచరాదిలోకేషు । జంతవో యోనిసంభవాః
శిల్పినా హి పఠం సృష్టౌ । స్తస్మాత్ చ్ఛిన్నీ గురురత్రతః. 53

తా॥ చరాచరాదిపంచములయందు జీవంతిర్యక్తులను సృష్టి

సమస్తజంతువులు శిల్పిబ్రహ్మచే రచించబడినవిగనుక శిల్పిఆచార్యులనబడుదురు.

శ్లో॥ దేవతీర్యజ్ఞానవాచాం । సర్వేషాం రక్షణాయ చ

దేవప్రతిష్ఠాస్వాత్మత్యా । చ్ఛిల్పాచార్యః ప్రకీర్తితః. 54

తా॥ దేవతీర్యజ్ఞముష్వాదిసర్వజంతురక్షణార్థమై దేవతలనుప్రతిష్ఠించుటయందు స్వతంత్రులుగాన శిల్పి ఆచార్యులనబడుదురు.

శ్లో॥ సృష్టిమూల మిహాశ్వర్యం । మంత్రీమూలం పరం సుఖం

ఏతయో శ్చిల్పవ్యధీసత్వా । చ్ఛిల్పీ త్వాచార్య ఉచ్యతే. 55

తా॥ ఇహలోకశ్వర్యమునకు సృష్టి హేతువు. పరసుఖమునకు మంత్రీము హేతువు. ఈసృష్టిమంత్రములు శిల్పాచార్యాశీసముగనుక ఆచార్యులనబడుదురు.

శ్లో॥ దేవాగారం దేవరూపం । నిర్మితం శిల్పినా సత్ప్రతం

శిల్పినీర్మితదేవానాం । కర్తవ్యాణి వదామి తే. 56

తా॥ దేవగృహమున్ను దేవరూపమున్ను శిల్పాచార్యులచే నిర్మితమతగినది. శిల్పిచేనిర్మించబడినదేవతనుగూర్చి ఆచరించుతగిన కృమమును వచించెద.

శ్లో॥ అష్టదిగ్బంధనం శంకు । బ్రహ్మస్థానం కపాలకం

ముఖాగారం ద్వారశాఖే । తత్ర చ ద్వారపాలకా. 57

విమానం గోపురం కార్యం । ధ్వజం శిఖర మేవ చ

కల్యాణమంటపం కుర్యా । తస్మభాయామంటపం తథా. 58

తా॥ శిల్పాచార్యులు శిల్పశాస్త్రప్రకారము శంకుస్థాపనయును అష్టదిగ్బంధనమున్ను బ్రహ్మస్థానమున్ను కపాలస్థానమున్ను ముఖమంటపమున్ను ద్వారశాఖలున్ను అచ్చటద్వారపాలకులనున్ను విమానమున్ను గోపురమున్ను ధ్వజశిఖరములున్ను కల్యాణపథామంటపములున్ను నిర్మించవలయును.

శ్లో॥ ధాన్యావాసం దలావాసం । దేవతాహోమతర్పణం
దేవప్రతిష్ఠాం కుర్వీత । పాగ్రిస్థాపన మేవ చ. 59
అనంతరం కథాన్యాసం । సై నేద్యం మంత్రశ్రుష్టకం
భూషణానా ములంకారం । సమస్కారం యథావిధి. 60

తా॥ శాస్త్రప్రకారమాలయమును నిర్మించి అనంతరము
తత్తద్దేవగూఢములకు ధాన్యాధివాసమును దలాధివాసమును హో
మములును తర్పణమును దేవప్రతిష్ఠయును పాగ్రిస్థితియును
అనంతరము కథాన్యాసమును సహస్రనామార్చనయు సై నేద్యము
త్రుష్టములును భూషణములలంకరించుటయు సమస్కారమును
ఈ మొదలయిన కార్యములను తత్తదాగమోక్తప్రకారము యథా
విధిగా చేయించవలయును.

శ్లో॥ ఆదౌ వాస్తవీర్చనం తత్ర । శిల్పిబ్రాహ్మణాభాదనం
మంటపారాధనం కుర్యా । చ్ఛిల్పిభి ర్వేదపారవై . 61

తా॥ మొదటవాస్తుభూషణమును శిల్పిబ్రాహ్మణాభూషణము
మంటపారాధనమును మొదలయిన కార్యములను వేదతత్తవై స శి
ల్పాచార్యులచే చేయించవలయును.

శ్లో॥ ఏతేషాం కర్మణాం ద్రివ్యం । యద్దేయంశాస్త్రతఃకృమాత్
ప్రతిర్నైవంశజానాం చ । బ్రాహ్మణానాం పితృషతః. 62

తా॥ దేవప్రోక్షాదిసమస్తకర్మలకు నీయతగిన శాస్త్రోక్త
దక్షిణాదిసమస్తద్రవ్యములున్న పర్వద్విగోతోద్భవులగు శిల్పిబ్రాహ్మ
వంశజులైన బ్రాహ్మణుల కీయవలయును.

శ్లో॥ శిల్పాచార్యై శ్చ కర్తవ్యం । సర్వం సామ్యైః కదాచన
శిల్పశాస్త్రోక్తమార్గేణ । కుర్వ సిద్ధి మవాప్నుయాత్. 63

తా॥ ప్రతిష్ఠాదిసమస్తకార్యములు శిల్పాచార్యులచే చే
యించతగినదేగాని యితరులచే చేయించతగదు. శిల్పశాస్త్రోక్తము

గా నర్వక్రియలు చేపించుడల సంపూర్ణఫలమును పొందుదురు.

శ్లో॥ తత్సర్వం శిల్పశాస్త్రోక్తం । శిల్పశాస్త్రప్రమాణతః

కుర్వంత్యాగమతత్వజ్ఞా । శిల్పశాస్త్రవిశారదాః. 64

తా॥ వేదశాస్త్రములను చదివిన శిల్పశాస్త్రజ్ఞులు శిల్పశాస్త్రప్రమాణమువలన శిల్పశాస్త్రోక్తప్రమాణమైన పరిష్టాదినమస్త కరత్రు చేయుదురు.

శ్లో॥ ధరా సంపూర్ణఫలదా । గావః క్షీరప్రదాఽఞ్జలాః

సర్వపాపహరా నిత్యం । సర్వోపద్రవనాశనం. 65

సర్వవిద్యార్థరం నిత్యం । విహితాముషీత్రప్రదం

ఆయుగారోగ్యఫలదం । సర్వధర్మతాః ప్రసాదాః. 66

అగ్నిష్టోమఫలం నిత్యం । వాజిపేయాశికం ఫలం

దైవందిన మవాప్నోతి । బింబతేజోఽభివర్ధతే. 67

తా॥ యాప్రకారము శాస్త్రవిధిగా శిల్పాచార్యులచే చేయించినచో భూమి సంపూర్ణముగా ఫలించును. గోవులు మిక్కిలి క్షీరములిచ్చును. సమస్తపాపములు నశించును. సర్వోపద్రవములున్న శిమించును. సమస్తవిద్యలున్న, ఇహపరసౌఖ్యములున్న, ఆయురారోగ్యములున్న కలుగును. ప్రజలు సమస్తధర్మములచేందు వర్తించును. నిత్యమున్న అగ్నిష్టోమ, వాజిపేయ, ఫలములు గలుగును. బింబముయొక్క మాహాత్యక్తి మభివృద్ధిని బోధించును.

శ్లో॥ ముంచంతి వారి మేఘా శ్చ । కాలికాలే శుభప్రదం

శ్రీశిల్పాచార్యహస్తే । శ్రీత్యక్షం భవతి ధృవం. 68

తా॥ శిల్పాచార్యులచే సర్వకరత్రు ననుష్ఠించబడినచో సకాలమునకు మేఘములు కనిపించును. సర్వకాలములందు శుభము గలుగును. గాక ఆచరించిన సమస్త నిత్యముగా వ్రత్యక్ష ఫలము పొందును.

శ్లో॥ శిల్పబ్రాహ్మణాహస్తేన । పుత్రపౌత్రాభివర్ధనం
తద్వంశ్యముత్పదః కుర్యే । హరిద్రాగ్నఃఫలం లభేత్. 60
తా॥ శిల్పబ్రాహ్మణులచే ప్రియైంచబడినయెడల పుత్ర
పౌత్రాభివర్ధనంపత్తులు గలుగును. పేరు ముత్తిక్కులై సమస్తకార్య
ములు చేసియెడల ఆపుణ్యము సూర్యచంద్రులున్నంతకాలము నృ
ద్దిపొందును.

శ్లో॥ తస్యేవతాపూజనార్థం । వైవేద్యగ్రహణాయ చ
వైఘానసబ్రహ్మవంశ్యం । సియమ్యే ద్బ్రాహ్మణాంతథా. 70
తా॥ ఆపిరిప్తించినదేవతాపూజకొంకున్న ప్రిసాదస్వీకా
రమునకున్న విఘనసగ్రిహ్మవంశజుడైన బ్రాహ్మణుని నియమించ
వలయును.

శ్లో॥ ధనుర్మాసే మాఘమాసే । వసంతే సవరాత్రిషు
కళ్యాణాభ్యేత్సవం కుర్యే । చ్చిల్వాచార్యంప్రపూజయేత్.
తా॥ ధనుర్మాసమునందును, మాఘమాసమునందును, వసం
ముతువునందును, సవరాత్రియందును, కళ్యాణోత్సవములు జరిపి
శిల్పాచార్యులను పూజించవలయును.

శ్లో॥ నేత్రోన్మీలనపాత్రాంత్రం చ । వస్త్రం స్వర్ణశలాకయా
కుంభం ధేను ధృవృష్టే శ్చ । శిల్పాధీన మిహోచ్యతే. 72
తా॥ నేత్రోన్మీలనపాత్రయున్న వస్త్రమున్న స్వర్ణశలా
కయున్న కుంభమున్న గోవున్న దృష్టిన్ని యీమొదలైనవి శిల్పా
చార్యులయధీనము.

శ్లో॥ పూగీఫలం చ కర్పూరం । హరిద్రాచూర్ణసంయుతం
తండులం పూర్వరశనే । గ్రింధిం కృత్వా త్రిధా చరేత్. 73
తా॥ పూగీఫలమున్న కర్పూరమున్న వచ్చనిలక్షతలున్న
పూర్వరశనయందు ముడివేసి మూడుచుట్లు చుట్టవలయును.

శ్లో॥ పంచసంస్తాన్మతా రాసి । రన్నస్య శుభదా సత్త్వతా

ఆదా తు శిల్పిపూజా స్య । శ్లేషపూజా త్వసంతరం. 74

తా॥ సమస్తప్రశిష్టలయందు అయిదు చేతులుయెత్తుగలల
న్నరాశి కుంభముపోయవలయును. మొదటశిల్పాచార్యులనుపూజించి
అనంతరము దేవతారాధన చేయవలయును.

శ్లో॥ తత్ర షోడశ దానాని । శిల్పాచార్యాయ జాపయేత్

శిల్పిబ్రాహ్మశ్రీశ్చే । శ్లేషం తుష్యతి నాఽన్యథా. 75

తా॥ పతిష్టకాలమందు చేయవలసిన షోడశ మహాదాన
మునున్న శిల్పిబ్రాహ్మణుల కీయవలయును. ఆయన తృప్తిపొందినచో
ఆదేవత తృప్తిపొందును. లేనిచో తృప్తిచెందదు.

శ్లో॥ సయనోన్మిత్రసవిధౌ । దేయం భూ స్తోధనాదికం

శిల్పినే శుభదం దద్యా । దన్యస్తై స శుభప్రదం. 76

తా॥ సయనోన్మిత్రులకియయందు నివ్వదగిన సర్వదానములు
శిల్పాచార్యులకీయవలయును. ఇతరులద్దులుకారు.

శ్లో॥ ఏతచ్ఛాస్త్రవిధానేన । కుర్యా ద్భృషవిసృద్ధయే

రాజ్య సర్వత్ర విజయం । గజాంతైశ్వర్య మాఘ్నయాత్.

తా॥ ఉత్తముడైనరాజు రాజ్యాభివృద్ధికోరకు శాస్త్రాక్త
విధిచే దేవతాపతిష్ఠాదు లాచరించినయెడల దిగ్విజయమున్న
గజాంతైశ్వర్యములున్న పొందును.

శ్లో॥ కన్యాక్షత్రాణి గావశ్చ । ఛత్రం దత్వా తు చామరం

శిల్పాచార్యం చ సంతర్ష్య । సాష్టాంగం ప్రణమే ద్భుధః. 78

తా॥ శిల్పాచార్యులకోరకు కన్యా భూ గోదానములున్న
ఛత్రచామరములున్న సమర్పించి మృష్టాన్నముచే తృప్తిజెందించి
సాష్టాంగప్రణామంబు లాచరించవలయును.

శ్లో॥ బహిరంతరదృష్ట్యేష్టే । సంస్కారం శిల్పినా చరేత్
దృష్టిద్రవ్య మిదం కర్తా । శిల్ప్యాధీనం చ కారణేత్ . 78

తా॥ దేవతానింబములయొక్క బహిరంతరదృష్టి సంస్కారము శిల్పాచార్యులు చేయవలయును. దృష్టిసంస్కారముల కీయత గినభవమును శిల్పాచార్యుల కర్పించవలయును.

శ్లో॥ చిరైశ్వర్య మవాప్నోతి । కర్తా త్వాయుష్య ముత్తమః
శిల్పశాస్త్రోక్తకర్తృణా । కృతం సమ్యగివృథతే . 80

తా॥ కర్త యీప్రకారము శిల్పశాస్త్రోక్తవిధిచే నాచరించినయెడల సర్వైశ్వర్యములున్న పూర్ణాయుష్యమున్న పొందును. చేసినపుణ్య మభివృద్ధిపొందును.

శ్లో॥ బృహత్త్రసనోద్భవా శ్శ్రేష్ఠా । స్సృష్టిస్థిత్యాదిధారణాత్
సర్వేభ్యః క్షత్రియాదిభ్యోధర్మాధ్యాద్యవదేశతః . 81

తా॥ క్షత్రియాదిసమస్తస్థాయికొరకు ధర్మాధ్యక్షములనుపదేశించుటవల్లనున్న ప్రపంచనిర్వాహకములైన సలయోదార్వాది పంచకర్తలను ధరించుటవల్లనున్న బృహత్త్రముభోద్యవులైన బ్రాహ్మణులు సర్వోత్కృష్టులు.

శ్లో॥ తే బృహత్త్రవంశే సంభూతాః । దేవాద్యావాహనాయ చ
అనుగృహ్యం సర్వేషాం । వృద్ధయే సృష్టికర్తృణః . 82

తా॥ క్షత్రియాది సమస్తవర్ణములవారికి ధర్మములుపదేశించుటకున్న దేవపితృలను తృప్తిబొందించుటకై ఆవాహనకొరకున్న చరాచరాది సహితమైన ప్రపంచక్షణకొరకున్న సృష్టికముందుగా బృహత్త్రవంశమందు బ్రాహ్మణులు పుట్టరి.

శ్లో॥ తస్య సంకల్పమాత్రేణ । ప్రపంచః పరికల్పితః
ముఖాద్యవయలై ర్విజ్ఞాః । ధర్మాత్తద్వత్ప్రకల్పితాః . 83

తా॥ ఆవరబ్రహ్మయొక్క- సంకల్పమాత్రముచే పంచబ్ర
హ్మతీతకమైన విపంచమెటులకల్పించబడెనో అటులనే బ్రాహ్మ
ణాదివర్ణములున్న జాతకార్తాదిధర్మములున్న కల్పించబడెను.

శ్లో॥ జనతా బ్రాహ్మణా జ్ఞేయాః । కర్మణా బ్రహ్మచారిణః
అధ్యాపకా ద్వేషపాతా । ద్విజ్ఞానా ద్బ్రహ్మవిత్తమాః ॥ 84

తా॥ జనతే బ్రాహ్మణులున్న కర్మచే బ్రహ్మచారు
లున్న వేషపాతముచే విద్వాంసులున్న బ్రహ్మజ్ఞానముచే బ్రహ్మ
వేత్తలని తెలుసుకొనవలెను.

శ్లో॥ అపరవ్యం చ ప్రీతత్వం । శిష్యపాకాన్నభక్షణం
వికరాన్నం వాయసాన్నం । ఆనుశ్రీఢం తిరోదకం. 85
ద్విజాతిభి శ్చ కర్తవ్యం । బ్రాహ్మణై ర్న కదాచన.

తా॥ బ్రాహ్మణాదిజాత్యంతరములయందుత్పన్నమైనవిలో
మానులోమప్రతిలోమజాతులనే ద్విజులు దహనసంప్రదేన వాయుపిం
దామశ్రీధాదులను చేయవలయును.

శ్లో॥ అనులోమవిలోమై శ్చ । పృథిలోమై స్సమాదృభాః
విలోమాదిత్రీయోవర్ణాః । స్తే నై జాత్యంతరాస్సస్మతాః ॥

తా॥ అనులోమవిలోమపృథిలోమములుగాబుట్టిన మూడు
వర్ణములు బ్రాహ్మణాదివర్ణములకనంతరమందు పుట్టినవి.

శ్లో॥ అనులోమవిలోమాభ్యాం । వర్ణాభ్యాం ముదితా స్సుతాః
మాతాపితౄ శ్చ సాంకర్యా । ద్రామబాహ్యస్తుతేమతాః ॥

తా॥ అనులోమవిలోమసంకరులవల్ల నుత్పన్నమైనపృథిలో
మజాతులు గ్రామబాహ్యులనిచెప్పబడుదురు.

శ్లో॥ చతుర్యుగచతుష్పాదే । కలిధర్మప్రవర్తినా
జాతిర్వయేన యే జాతాః । స్తే తు ప్రాక్తా ద్విజాతయః ॥ 88

తా|| కలిధర్మమునుబట్టి జాత్యంతరములచే పుట్టినసంతానములు ద్విజులనబడుదును.

శ్లో|| బ్రాహ్మణా! దాడకన్యాయాం | విప్రో నామ ప్రజాయతే
బ్రాహ్మణా ద్వైశ్యకన్యాయాం | వ్యాసరో నామజాయతే.

తా|| బ్రాహ్మణునివలన క్షత్రియజాతికన్యాయందు విప్రుడును బ్రాహ్మణునివలన ద్వైశ్యస్త్రీయందుబుట్టినవాడు వ్యాసగుడనియుచెప్పబడును.

శ్లో|| కృతే చతుర్థపాదే చ | కలిధర్మప్రవర్తనాత్
నానాజాతినముత్పన్నాః | ఋష్యశృంగాదయోఽథ౯౯. 60

తా|| కృతయుగమందు కలిధర్మమువల్ల నుత్పన్నమైన ఋష్యశృంగ శాతమ గార్గేయ శౌనకాదులు నానాజాత్యుద్భవులు.

శ్లో|| వేదజాతేన వేశ్యాయాం | వశిష్టోఽప్యభవత్పురా
వశిష్టస్య కులే జాతో | నైదిక శ్లోచ్యతే బుధైః. 91

తా|| వేదవేశ్యజాతులయందుబుట్టినవశిష్ఠునియొక్క కులమునైదికజాతికులమనబడును.

శ్లో|| జాతః ఖలు పురాశక్తి | న్వసిష్టా త్పంచమస్త్రీయాం
తత్పుత్రాదికవర్ణ శ్చ | లోకే మధుకరోఽథవత్. 92

తా|| వశిష్ఠునివలన పంచమజాతిస్త్రీయందు పుట్టిన శక్తియొక్కకులము మధుకరజాతికులమనబడును.

శ్లో|| శక్తే శ్వపచకన్యాయాం | పుంగనూరుపరాశరా
తయో శ్చ వంశ్యో లోకే తు | భవతః భూర్జకంఠకౌ. 93

తా|| శక్తిపురుషునివలన శ్వపచజాతిస్త్రీయందుబుట్టి పరాశరపుంగనూరులయొక్కకులము పాపజాతికులమనబడును.

శ్లో|| పుంగనూరో శ్చ పుత్రో చ | శ్వపచో దాసరస్సత్పుత్రః
ద్వితీయస్య చ పుత్రీస్య | వంశః పారాశర సత్పుత్రః. 94

తా॥ పుంగనూరునియొక్క పుత్రుడు శ్వపచదాసరజాతియ
నిచ్చెప్పి అనంతరము రెండువపుతుండై నపరాశరునివంశపారంపర్యము
చెప్పబడును.

శ్లో॥ పరాశరా నృచ్ఛఘాత । కన్యాయా స్సంగమా ద్వివా
న్యాసోనామ కులే తస్య । కానీనః కీర్త్యతే కతా. 95

తా॥ పరాశరునివలన మత్స్యఘాతకజాతికన్యాయందు పుట్టి
నవ్యాసుడు కానీనజాతియనబడును.

శ్లో॥ పుత్రద్వయం ప్రసూతం తు । వ్యాసా ద్విధవయోపితః
దృతరాష్ట్రః పాండవ శ్చ । గోశకా తా వుదీరితౌ. 96

తా॥ వ్యాసునివలన విధవస్త్రీలయందు పుట్టిన దృతరాష్ట్ర
పాండురాజులు గోశకజాతులనబడుదురు.

శ్లో॥ వ్యాసాచ్చ దాసకన్యాయాం । జాతంపుత్రచతుష్టయం
వై శంపాయన పైలూచ । జైమిని రోమహర్షణః. 97

తా॥ దాసీకన్యాయందు వ్యాసునిచేత రోమహర్షణాదినలు
గురు కుమాళ్ళు పుట్టించబడిరి.

శ్లో॥ వై శంపాయనపుత్రాణాం । వర్ణః కుండక ఉచ్యతే
తేషాం పుత్రా శ్చతుష్టయే । సహస్రాణ్యభవన్ పురా. 98

తా॥ వ్యాసపుత్రులైన జైమిని వై శంపాయనాదికుండక
జాతులయొక్క సంతానములు ఆరువేలజనముగా వృద్ధి నొందిరి.

శ్లో॥ చతుష్టయసహస్రాణాం । మనుష్యాణాం పృథక్పృథక్
నానాగోత్రాణి వర్తంతే । తేషాం భేద స్సముచ్యతే. 99

తా॥ వై శంపాయనాదుల సంతానములు అరువది నాలుగు
వేలజనములలో నానాజాతినామములు వర్తించును.

శ్లో॥ వివాహోదిమరాతో చ । తత్సత్త్వం పంచమస్త్రీయం
దంపతీదర్శనం కుర్యా । త్పారంపర్యా దరుంధతీం. 100

తా॥ వశిష్టవంశజులైన వధూవరులు వశిష్టునకు పత్నియైన
అరుంధతిని వివాహపథమరూపియందు దర్శనముచేయుదురు.

శ్లో॥ వివాహపంచమదినే । నీలలోహితకల్పనం

వేశ్యాహస్తేన కార్యం వై । వశిష్టోత్పత్తికారణాత్. 101

తా॥ వశిష్టవంశజులైన వధూవరులు వశిష్టునియొక్క-జన్మ
కారణమువలన వేశ్యాశిష్యులమును పొందుదురు.

శ్లో॥ కలా పంచనవాసాని । జాయతే వర్ణసంకరః

క్షత్రీయాలసరాహిన్యం । బ్రహ్మపూజావిసర్జనం. 102

తా॥ కలియుగాది అయిదువేలసంవత్సరములకు సంకర
వర్ణముఋణ్యులనిన్ని బ్రహ్మపూజా క్షత్రీయచరిపాలన నశించునని
చెప్పబడెను.

శ్లో॥ విష్ణు శృంగు జగత్కర్తా । స తు దేవాధిరో న చ

విశ్వకర్తా పరంజ్యోతి । స్వయం భో నిరుపాశ్రయః. 103

పంచబ్రహ్మైతత్త్వో నిత్యం । పంచలింగైకకారికః

పంచనాడిషు సంచాతి । సహస్రారనివాసకః. 104

బ్రహ్మప్రీత్యైశ మఖివా । సూర్యాగ్నిష్టాసదేవతాః

విశ్వవిజృంభవాధ్యక్షో । విశ్వాశీశో జగద్గురుః. 105

విశ్వరూప సృష్టివిషయ । స్థితి శాసనం లయ స్తథా

తిరోధానానుగ్రహే చ । జాయంతే విశ్వకర్తృణః. 106

తా॥ విష్ణువు జగత్కర్తగాడు. దేవోత్తముడుగాడు. ఆపరం
జ్యోతి స్వరూపుడైన విశ్వకర్త స్వయంభువున్ను తనకు ఆశ్రయము
లేనివాడై సర్వజనులకు ఆశ్రయభూతుడు. పంచబ్రహ్మతీకుడు ను,
పంచలింగకర్తయు ఇడా, పింగళ, సుషుమ్న, పూష, అలంపూషా
నాడులయందు సంచరించువాడున్ను, సహస్రారచక్రమందు నివశించు
వాడున్ను బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్ర, ఇంద్ర, సూర్యులనే, పంచబ్రహ్మ

లతాధారభూతుడున్న ప్రపంచము యొక్క బీజమానుత్పత్తిచేసిన అధ్యక్షులున్న, జగద్గురువున్న, ప్రపంచము యొక్క స్థితి, స్థితి, లయ, తిరోధాన, అనుగ్రహములకు హేతుభూతుడున్న అయిన ఆవిశ్వకరత్రసర్వాగ్రహులు.

శ్లో॥ అయశ్శక్తాత్ర మను శ్చాపి | ద్రుగ్వేదాఽధ్యాపక స్తథా
దారుకరాత్రమయ శ్చాపి | యజుర్వేదపరాయణః. 107

తామ్రకరాత్రాభవ శ్చైష్టా | సామాధ్యాయీ మహాతపాః
శిలాశిల్పకర శ్చాపి | చ్ఛిల్ని చాఽధర్వణ స్తథా. 108

రాహ్యదికరత్రా ద్భ్రూతా | విశ్వేష్టో ప్రిణవాత్మకః
ఏవం కర్తాశి వేదా శ్చ | బ్రహ్మజ్ఞిః పంచ సీరితాః. 109

తా॥ మనుప్రజాపతి ఋగ్వేదపరాయణులున్న, అయః
కర్కశ్శధారకులనియును, మయప్రజాపతి యజుర్వేదపరాయణులును
దారుకరాత్రధారకులనియును, శిష్టప్రజాపతి సామవేదపరాయణు
లున్న, తామ్రకరాత్రధారకులున్న, శిల్పప్రజాపతి అధర్వణవేద
పరాయణులున్న, శిల్పకరాత్రధారకులనియు, విశ్వేష్టప్రజాపతి ప్రి
ణవవేదపరాయణులును సుష్టికరాత్రధారకులనియు, పంచమునకు
పంచబ్రహ్మ పంచవిధకరత్రానువిధించినవారైరి.

శ్లో॥ విశ్వబ్రహ్మకులశ్రేష్టా | ధర్మజ్ఞా వేదపారగాః
వేదాంగానాంచ శిల్పానాం | వేత్త స్యాద్వ్యోగసంభూయోః.

నత్యవాక్య ససదాచారో | వేద్యాశలబుద్ధిమః
నర్వలక్షణసంపన్న | సన్న్యాసంకారశోభితః. 111

స్వజాతిస్త్రీపరిణయా | ఏకి పత్నీవ్రత స్తథా
ఏవం లక్షణసంపన్నో | బ్రాహ్మణః పరిచక్షతే. 112

తా॥ విశ్వబ్రహ్మకులమందు జన్మించినవారున్న, ధర్మ
వేత్తలున్న, వేదమునుచదివినవారున్న, వేదాంగములయొక్కయు,

యోగసాంఖ్యములయొక్కయు, రహస్యమును గుఱుకొనినవారును, సత్యవాక్యవంతులున్న, సదాచారివంతులున్న, విద్యయందు నేర్పుగ లబ్ధుగలవారున్న, సమస్తమైనశుభలక్షణములుగలవారున్న, సర్వాంశములచేత ప్రకృతించువారున్న, స్వజాతిస్త్రీనివివాహము చేసుకున్నవారున్న, ఏకపత్నివ్రతస్తులున్న, అయినటువంటిశుభలక్షణములుగలవారు బ్రాహ్మణులని చెప్పబడుదురు.

శ్లో॥ అన్యజాత్యాంవివాహం చ | పుత్రోత్పత్తిం స కారయేత్
యది కుర్యాద్విషూఢతాత్ | బ్రాహ్మణ్యే స భవేత్తుభాః.

తా॥ అన్యజాతీయులను వివాహమున్న, పుత్రోత్పత్తిని నిష్కలముగ చేయకూడదు. అన్యజాత్యులను చేసినయెడల బ్రాహ్మణ్యము కానేరదు.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణ్యేన సానగాది | గోత్రిజానాం విశేషతః
బ్రాహ్మణానాం పంచవేదాః | న స్తోనే నయతాన్మనాం.
మనుసూత్రవిధానేన | స్వకర్మాకరి సర్వదా.

తా॥ బ్రాహ్మణ్యములైన సానగాదివంశములయొక్క గోత్రిజానములైన బ్రాహ్మణులు మనుసూత్రవిధానముగా సర్వకర్మలను ఆచరించవలయును.

శ్లో॥ కూటస్తరహితం మంత్రం | కూటస్తరహితాన్వయం
కూటస్తరహితం లోకం | కూటస్తరహితం గృహం. 115
కూటస్తరహితం కర్మ | కూటస్తరహితోద్భవం
కూటస్తరహితం వర్ణం | కూటస్తరహితం మతం. 116
కూటస్తరహితం ధర్మం | యత్ర తన్నాన్మనుష్యతే.

తా॥ కూటస్తరహితములైన యీ పైన చెప్పబడువిషయములంగీకరింపబడనేరవు.

శ్లో॥ స భూమి ర్న జలం చైవ । స తేజో నచ మారుతః ॥ 117

స చాఽకాశం సచ బ్రహ్మ । స విష్ణు ర్న మహేశ్వరః

స సూర్యాదిగ్రహో స్సర్వే । స చ సక్షత్రతారకాః ॥ 118

సర్వసూన్యనిరాలంబం । విశ్వకర్తా స్వయంఽభుః

తా॥ సృష్టికీపూర్వము పృథివ్యాదిపంచ మహాభూతములు
న్ను బ్రహ్మవిష్ణుశివమూర్తులున్ను, సూర్యాదినర్వగ్రహములున్ను, అ
శ్వన్యాదినక్షత్రములున్ను, ధృవాదితారలున్ను, లేక స్వయంప్రకా
శమానులై సత్యజ్ఞానాఖండస్వరూపులై సకలవిశ్వకర్తయై ప్రకాశిం
చుచుండెను.

శ్లో॥ తస్మాత్ చ సకలం జాతం । పంచభూతాత్మకం దగత్ ॥ 119

బ్రహ్మ విష్ణుశ్చరుద్రైశ్చ । ఇంద్రాదిత్యై తథైవ చ

సూర్యాదిగ్రహగోళాని । తథా సక్షత్రతారకాః ॥ 120

సృష్ట్యా సర్వ మిదం సమ్య । స్పృహివేత తదంతకే.

తా॥ అపరబ్రహ్మయైన విశ్వకర్త పృథివ్యాదిపంచమహాభూ
తములనున్ను, బ్రహ్మాదిపంచమూర్తులనున్ను, సూర్యాదినర్వగ్రహ
ములనున్ను, అశ్వన్యాదినక్షత్రములనున్ను, ధృవాదితారలనున్ను,
సృష్టించి అవి నిశ్చేతస్వరూపై నవాటియందు తాను ప్రవేశించి
సచేతనములనుగా చేసినవాడాయెను.

శ్లో॥ పూర్వభాగే మనుం చైవ । దక్షిణే చ మయం తథా ॥ 121

త్వష్టారం పశ్చిమే చైవ । ఉదద్భాగే తు శిల్పినం

విశ్వేజ్ఞ మూర్ధ్వభాగే చ । పంచమూర్తిం శ్చ స్థాపయేత్.

ఏకమూర్తిం స శేవేత । బ్రాహ్మణానా మిదం వ్రతం.

తా॥ బ్రాహ్మణులు పూర్వభాగమందు మనుబ్రహ్మనున్ను
దక్షిణభాగమందు మయబ్రహ్మనున్ను, పశ్చిమభాగమందు త్వ
ష్టాబ్రహ్మనున్ను, ఉత్తర భాగమందు శిల్పిబ్రహ్మనున్ను, మధ్య

భాగవందు విశ్వజ్ఞబ్రహ్మనున్నస్థాపించి పూజించవలసినదేగాని ఏకమూర్తిని ఆరాధించకూడదు.

శ్లో॥ ధార్యం భసత్ర త్రిసంధ్యం తు । గృహిణా జలసంయుతం
సర్వకాలే భవేద్భసత్ర । యతనాం జలనర్జితం. 123

తా॥ గృహస్థు త్రిసంధ్యాకాలములయందును జలసహిత మైనభసత్రమును ధరించవలసివచ్చి. యతులు త్రికాలములయందు జల రహితమైనభసత్రమును ధరించవలయును.

శ్లో॥ ఊర్ధ్వపుండ్రం త్రిపుండ్రం చ । త్రిపుండ్రం నూర్ధ్వపుండ్రకం
మృదా కార్యం భస్మనా తు । ఏకం పుండ్రం స కారయేత్
ఇతి సనాతన ధర్మసంహితాయాం బ్రాహ్మణ్యవహిమానుష్యసం
నామనవదశోఽధ్యాయః.

తా॥ మృత్తుక చే ఏకోర్ధ్వపుండ్రమున్న, భస్మముచే తిర్యక్ త్రిపుండ్రమున్న, ధరించవలసినదిగాని మృత్తుక చే నూర్ధ్వపుండ్ర త్రియమున్న, భసత్రముచే ఏకతిర్యక్ పుండ్రమున్న, పెట్టకూడదు.

ఇది సనాతనధర్మసంహితయందలి నవదశోఽధ్యాయ

తాత్పర్యసంగ్రహము.

అథవింశోఽధ్యాయః.

॥-०-॥

ఆశౌచనిర్ణయః.

దేవాః.

శ్లో॥ సనాతనబ్రహ్మయీ! । సర్వాగమవిశారద!

సర్వేషాం చైవ వర్ణానా । మాశౌచస్య విధిం వద. 1

తా॥ ఓ సనాతనబ్రహ్మయీ! సర్వవర్ణములకు ఆశౌచ విధిని తెప్పమని దేవతులు కోరిరి.

[బ్రహ్మశ్రీః.

శ్లో॥ వత్సామి వో మహాదేవా! । ఆశౌచానాం విధానతః

సర్వేషాం వైవ వత్సానాం । శృణ్వంతు శ్రీధర్మ విధిం. 2

తా॥ ఓ దేవతలారా! సర్వవర్ణములకు ఆశౌచవిధిని చెప్పుచున్నానువినుండని చెప్పదొడంగె.

శ్లో॥ జాతకం మృతకం చేతి । ద్విధాఽశౌచ ముదీరితం

అల్పాధికవిభేదేన । పూర్ణాఽపూర్ణవిభేదతః. 3

తా॥ సర్వవర్ణములకు ఆశౌచము జాతకము, మృతకము అనిరెండువిధములు. అది అల్పము, అధికము, పూర్ణము, అపూర్ణము అని నాలుగువిధములు.

శ్లో॥ స్రావః పాతః ప్రిసూతి శ్చ । తివిధిం జాతకం మతం

అల్పాధికే సమాఖ్యాతే । తత్ప్రాఽల్పాధికకాలకే. 4

తా॥ జాతము. స్రావము, పాతము, ప్రిసూతి యని మూడు విధములు. అది కాలమునుబట్టి అల్పము. అధికము సగును.

శ్లో॥ ద్వవాహోద్వాదశాహోర్థం । మాసామాసానువర్తియత్

తద్వత్సానాం క్రిమా త్పుర్ణ । మపూర్ణ మితరత్పునః. 5

శుద్ధే ద్వాహోత్వ దశాహేన । ద్వాదశాహేన క్షత్రియః

వైశ్య శ్రుత్యోదశాహేన । శూనీశ్శుద్ధశ్చతుర్వజైః. 6

సర్వధర్మనితానాం తు । శ్రేష్ఠవత్సానుజీవినాం

మాస మాశౌచ మిత్యుక్త । మంత్రబానాంబుధైః క్రిమాత్.

తా॥ బ్రహ్మ క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర, ఛండాలులకు క్రిమముగా 10, 12, 13, 14, రోజులు పూర్ణాశౌచము.

శ్లో॥ దశాహం బ్రాహ్మణ్యపే । ద్వాస హోమాదివర్జితః

క్షత్రియో ద్వాదశాహం తు । వైశ్య శ్రుత్యోదశేన చ. 7

కూడ్య శ్చేతున్దశాసేత । నిజకిర్ర వివర్జితః

శావాశౌచం ప్రాప్నుయతి । మాసేన వర్ణసంకరాః. 8

తా॥ యాదినములయందు సర్వవర్ణస్తులు నిత్యకిర్రలను చేయరాదు. సంకరులు ముప్పదిరోజులు మృతాశౌచమును పట్టవలయును.

శ్లో॥ సర్వేషా మనులోమానా । మాశౌచం మాత్యవ ద్భవేత్
స్నేత్రికం ప్రతిలోమానా । మాశౌచం సద్ధి రిష్యతే. 9

శూద్రాభ్యప్రతిలోమానా । మాశౌచం నాస్తి కించన
మాసం శూద్రస్య శేషాణాం । సదా శౌచ మితి స్మృతిః.

తా॥ అనులోమవిలోమజాతులకు తెలివైనమువలెనే ఆశౌచముపట్టవలయును. నాలుగు మాసములవరకు గర్భస్రావము, తరువాత యెండుమాసములవరకు పాతము, అదనంతరము ప్రసూతి.

[సావాశౌచవిషయః.

శ్లో॥ తథాఽపి మరణే శేషా । స్నానమాత్రం విధీయతే
గర్భస్య నిర్గమ స్సాప్రివ । అద్యే మాసంచతుష్టయే. 11

తతో మాసద్వయే పాతః । ప్రసూతి స్వస్త్రితిఃపరం
ఆచతుర్థా భవేత్సాప్రివః । పాతః పంచమషష్టయోః. 12

అతఃసార్థ్యం ప్రసూతిస్సాప్రివ । ద్వశాహం సూతకం భవేత్
మాసత్రయే చతుర్థే చ । గర్భస్య సాప్రివ ఇష్యతే. 13

పాత స్వాత్పంచమే షష్టే । ప్రసూతి స్పృష్టమాదిషు
సాప్రివే మాతు ప్రైరాత్రిం స్వా । నాస్తిషుతిషుసూతకం.
చతుర్థే తు చతురాత్రిం । పితా స్నానేన శుద్ధ్యతి
చతుర్థకషత్క-శివ । స్నాప్రివేత్రిదివపంపితుః. 15

తా॥ [సావమందు తెల్లికి, 3, రోజులుఆశౌచము, 4, నెలలకు
4, రోజులుపివలయును, అంశికిస్నాన మాత్రముననే శుద్ధి, 4, మా

సములయందలికఠినస్యావమునకుతండ్రికి 3 రాత్రీములు జాతాశౌచము.

శ్లో॥ మృదుస్రావే తు సర్వేషాం । చతుర్థే స్నాన మాత్రీకం
తిషు మాసేషు గర్భస్య । స్నావే మాతు స్త్రిరాత్రీకమ్.
స్నావే మాతు స్త్రిరాత్రీంస్యా । తస్మిండాశౌచవర్జనం
పాతే మాతు ర్యథామాసం । పితృదీనాం దినత్రయం. 17

తా॥ ఏనలయందు గర్భపాతమగునో తల్లి అన్నిదినములుండవలయును. తండ్రిమొదలగువారికి 3, రోజులున్ను, యితరజ్ఞాతులు స్నానముమాత్రము చేయవలయును.

శ్లో॥ స్రావే నైవ పితౄ స్నానం । సపిండానాం విధీయతే
రజోదర్శనవ నాశ్రయః । పతనే మాససంఖ్యయా. 18

షణ్మాత్రసాధ్యంతరే యావ । ధర్మస్యాపౌ భవేద్యది
తదామాససమై స్తానాం । దివస్సై శ్శుద్ధిరివ్యతే. 19

సద్యశ్శౌచం సపిండానాం । గర్భస్య పతనే సతి
త్రిరాత్రం స్నావ మాశౌచం । మాతురేవ విధీయతే. 20

స్రావే సద్యః పితౄ స్నానం । సపిండానాం సవిద్యతే.
మాససంఖ్యాదినం మాతుః । పాతే న్యేషాం దినత్రయం. 21

తా॥ స్నావమందు తల్లికి 3, దినములుఆశౌచము, తండ్రికి స్నామాత్రీమున శుద్ధి. జ్ఞాతులకు నేమియు పనిలేదు.

ప్రసవాశౌచవిషయః.

శ్లో॥ ప్రసూతౌ తు సపిండానాం । పూర్ణాశౌచ ముదీరితం
ఏకోదరాణాం త్రిదినం । సగోత్రాణాం స కించిన. 22

తా॥ ప్రసూతియందు జ్ఞాతులకు పూర్ణమైనజాతాశౌచము. సగోత్రులకు లేదు.

శ్లో॥ స్త్రీపుంసప్రసవే మాతు । రాత్రసంవిశత్యహా కృమాత్
అన్మృశ్యత్వం తు నై వాస్తి । సూతకే సూతికాం వినా..
శావాశోచే తు సర్వమా । మన్మృశ్యత్వం సదా భవేత్
సూతకీ మృతకీ చైవ । సన్మృశేతాం పరస్పరమ్. 24
తా॥ జాతాశోచమునందు తల్లిని 20 రోజులవరకు తాక

రాదు. ఇతరులను ముట్టితే దోషములేదు.

శ్లో॥ జనక్రమ్యకోదకానాం తు । తిర్రాత్రాచుద్ధిష్యతే
పతితంసూతికామంత్యం । శవం స్పృష్ట్యా చ కామతః. 25
స్నాత్యాసచేలం స్పృష్ట్యాఽగ్నిం । ఘృతంపాశ్యవిశుద్ధ్యతీ.
తా॥ మృతకమందెవరిని ముట్టరాదు. ఇద్దరు పేరొక ఆశో
చముగలవారు జాతకమందుగాని మృతకమందుగాని పరస్పరము
తాకరాదు. అట్లు తాకిన కట్టువస్త్రములతో స్నానముచేసి నేయిని పా
శనచేయివలయును.

శ్లో॥ సూతికే సూతికా వర్జం । సంస్పర్శో న నిషిద్ధ్యతే. 26
సంస్పర్శే సూతికాయా స్తు । స్నానమేవ విధీయతే
తా॥ పురుడువచ్చినప్పుడు సూతికను తాకరాదు. ఇతరు
లను తాకవచ్చును. బాలింతను తాకితే స్నానముచేయవలయును.

శ్లో॥ సూతికా సర్వవర్జానాం । దశరాత్రేణ శుద్ధ్యతి. 27
ఋతౌ చ న పృథ క్కాచం । సర్వవర్జేష్వయం విధిః
తా॥ సర్వవర్జస్తులకు బాలింత 10 రాత్రులకు శుద్ధియగును.

శ్లో॥ అజ గావో మహిష్య శ్చ । బ్రాహ్మణ్య శ్చ ప్రసూతికాః.
దశరాత్రేణ శుద్ధ్యంతి । భూమిష్ఠం చ సవోదకం
బ్రాహ్మణానాం ప్రసూతౌ తు । దేహస్పర్శో విధీయతే.
సూతకే సూతికా వర్జం । సంస్పర్శో న నిషిద్ధ్యతే
సూతకే తు సపిండానా । మంగస్పర్శో న దూష్యతే. 28

తా॥ గోవులు మొగ్గలై పడిన 10 రోజులకు శుద్ధమగును.
సూతకమందు సూతకము పనిలేదు. సగోతుగ్రాసుస్వర్కదోషములేదు.

శ్లో॥ జాతే పుత్రే పితృ స్నానం సచేలం తు విధీయతే
మాతా శుద్ధ్యే ద్దశాహేన । స్నానాత్తు స్వర్కసంశ్చితః. 31
సూతకే తు ముఖం దృష్ట్వా జాతస్య జనక స్తతిః
స్వత్వాసచేలంస్నానంతు । శుద్ధోభవతితత్ప్రకాత్. 32

తా॥ పుత్రుడుపుట్టగానే తండ్రి కట్టునస్త్రములతోసహా
స్నానము చేయవలయును. తల్లికి 10 రాత్రులకుశుద్ధి. సూతికునిచూ
చినతండ్రి సచేలస్నానము చేయవలయును.

అథ సంపర్కాదశాచేషయః.

శ్లో॥ యది పత్న్యాం ప్రసూతామూం । బుధ స్సంహృ మిచ్ఛతి
సూతకంతు భవేత్తస్య । యదితోఽపి పశంగవో. 33

తా॥ పత్ని ప్రసవించినతిగువాత జాతకర్తృసంస్కారము
చేయువరకు పురుషులేదు. అనంతరము జారము పట్టవలయును.

శ్లో॥ తయాసహ స పింగోఽపి । యశ్చుర్యా చ్ఛయవాససమ్
బాంధవోఽబాంధవో వాఽపి । స దశాహేన శుద్ధయి. 34

తా॥ పురికింటియందు బాలింతనుకూపాడువారు శుద్ధులు
కాకపోయినను 10 రోజులు పురుషుపట్టవలయును.

శ్లో॥ శావాఽశౌచే నముత్పన్నే । సూతకం తు యథా భవేత్ .
అన్యాశౌచవతాం స్పర్శో । స కర్తవ్యో బుధోఽర్హతః. 35

తా॥ వృతకమందు శావాశౌచమువచ్చిన నెవని తాక
రాదు.

శ్లో॥ పర స్యాఽశౌచిన స్పర్శే । శావాఽశౌచం కథం భవేత్
మత్యా సాంతవసం కుర్యా । దమత్యా తు తదర్థకం. 36

తా॥ మృతాశౌచముకలవారిని తాకరాదు. తెలిసిముట్టితే సాంతపనము చేయవలయును. తెలియకముట్టితే తదర్థము చేయవలయును.

శ్లో॥ అప్రతానాం తథా స్త్రీణాం । సాపిండ్యం పంచ పూరుషం
సమానోదకభావ స్తు । వర్తతే దశపూరుషం. 37

జనత్రనామ్నస్సప్త్రతే శేకే । తత్పరం సోతముచ్యతే.

తా॥ జ్ఞాతులకు 5 పురుషులవరకు సాపిండులు. తరువాత 5 పురుషులవరకు సమానోదకులు. తరువాత సోతులు.

శ్లో॥ సపిండతా తు పురుషే । పంచమే వినివర్తతే. 38

సమానోదకభావ స్తు । జనత్రనామ్నో రవేదవ

సమానోదకభావస్య । నివృత్తిన్యాచవేదనే. 39

జనత్రనామ్నో రన్యతరా । విజ్ఞానేఽపి నివర్తతే

తా॥ సాపిండులు 10 రోజులున్నా, సమానోదకులు 3 రోజులున్నా, ఆశోచము పట్టవలయును.

శ్లో॥ గ్రింధార్థతో విజానాతి । వేద మంగై స్సమన్వితం. 40

సంకల్పం సరహస్యం చ । క్రియావాం శ్చేన్న సూతకం

ఏకాహ చ్చున్యతే బ్రాహ్మ్య । రోగిఁగ్ని వేదసమన్వితః. 41

తా॥ వేదవేదాంతవేత్తయై వ్రతస్తుంజైన బ్రాహ్మణుడు 1 రోజుననే శుద్ధుడగును.

శ్లో॥ బ్రాహ్మత్రాస్య క్రియాహీనం । మహారోగిణ ఏవ చ

యథేష్టాచరణం పాపిహు । రుక్రగాంత మశౌచకం. 42

తా॥ బ్రాహ్మత్రాకర్మహీనుడు, రోగి, యథేచ్ఛసంచారి. వీరల్లెప్పుడు ఆశోచులనబడుదురు.

శ్లో॥ వ్యాధితస్య కదర్శస్య । ఋణగ్రస్తస్య సర్వదా

క్రియాహీనస్య మూఢస్య । స్త్రీతస్య విశేషతః. 43

వ్యవసాయ కృత్తిత్యు | పరాధీనస్య నిత్యతః
 భక్తిశ్రద్ధాహీనస్య | జన్మాంతం సూతకం భవేత్. 44
 తా|| దుష్టుడు, క్రిమీహనుడు. అష్టపద్ధవాడు, మూఢు
 డు, వ్యభిచారి, జూదరి, పరాధీనుడు, భక్తిశ్రద్ధలు లేనివాడు పీరిలెల్లు
 డుఅశుచులు.

శ్లో|| జనశ్రద్ధాభిహింసా | స్వగోర్యపానపక్షిణః
 నామధారక సౌండ్వస్య | దశహం సూతకం భవేత్. 45
 తా|| జనశ్రద్ధాభిహింసకు స్వగోర్యపానము లేనివానికి
 నామధారక బ్రాహ్మణునకు 10 హోమము సూతకము.

శ్లో|| బ్రహ్మజనమున్నోన్మా | మంశ్శిరస్సా రిపక్షిణః
 జాతమాత్రోన్మనసీ చ | స ధవే న్నామధారకః. 49
 తా|| బ్రాహ్మణులమరదుబ్బి సత్త్వ రత్నజరుపనివాడు
 నామధారక బ్రాహ్మణుడు.

శ్లో|| నాభిశ్రుంశతః పూర్వం | సూతకం న విధీయతే
 యావన్నభిద్యతే నాశం | తావన్నాప్నోతి సూతకం. 47
 భిన్ననాశే తతః పశ్య | స్నాతకం తు విధీయతే.
 తా|| శిశువు నాభిచ్ఛేదనమునకు జ్ఞాతులుమున్నగువారికి పు
 రుడులేదు. అనంతరముపురుడుపట్టితి.

(స్నిగ్ధస్థానోద్రవవే.)

శ్లో|| పుత్రజన్మని నే పితౌ | ధనధాన్యగవారికం. 48
 పక్షి మన్నం వినా దేయం | ప్రితిగ్రాహ్యం తథేత్యైః
 తా|| పుత్రజన్మహోన్నవమందు తండ్రి ధనధాన్యగో
 దానము మున్నగునమస్తదానములనియవలయును.

శ్లో|| జాతే కుమారే తదహః | కామం కుర్యాత్ప్రతిగ్రహం. 49
 హిరణ్యధాన్యగోవాన | స్థిలం నాం గుడనర్పణం

కుమారజన్మదివసే । పత్రైః కార్యః సగ్రిగ్రిహః. 50

హిరణ్యధుంగజాఽశ్వాఽజ । వాసు శ్చ మూలననాదిషు
భక్షయిత్యాసుతనోద్రహాద్వహాక్రశ్సంద్రాయణంచరేత్
తత్ర సన్వం పగ్రిగ్రిహ్యం । క్షిత్యాఽన్వంతంతునభక్షయేత్.
తా॥ బ్రాహ్మణమతిండిచే హిరణ్యదిసమస్తదానము
లున్నుగ్రిహించనచ్చునుగాని ఖరీదంట భుజింపరాదు. అట్లు భుజిం
చిన చాంద్రాయణము చేయవలయును.

శ్లో॥ గుడ తైల హిరణ్యనాం । గోధూన్యనాం చ వాససాం. 52
తస్మిన్మహాని నానస్య । బ్రాహ్మణ్యః కార్యః పగ్రిగ్రిహః
ఖలే యక్షే వివాహే చ । సుకృతో గ్రిహణే తథా. 53
పుత్రే జాతే వ్యసేవానే । న త్తం భవతి చాక్షయం
పుత్రీజరక్ర గూతాగ్రిహం । శవ్యగ్నాం దత్త వక్షయం.
పగ్రిగూతా చేష్టామగ్నేహే । ఖరీ మిహి స్త్రిరాత్రికం
శేషత శ్చచయ సన్వేత్ । దశాన్తంతజిగుత్తే. 55

తా॥ యజ్ఞాదులమందును, సోకనిహణము మొదలయిన
పర్వములయందును, పుత్రోత్పన్నమందును, ఇచ్చినదానము అక్షయ
మగును. తండియింటియందు ఈమాత్ర పగ్రిసవించినచో తండ్రి
మూడురోజులుండవలయును. జాతమునందు జ్ఞాతులు 10 రోజులుండ
వలయును.

శ్లో॥ దేశాంతరగమిం శ్చిత్వా । కిణ్వణం మరణం తథా
యచ్ఛేషం నశనాత్రిస్య । తాపదేవాఽశుచి ర్భవేత్. 56
అన్యదేశమృతం జ్ఞాతీ । శ్చిత్వా పుత్రీస్య జనత్రచ
అనిగ్రతదశాహం తు । శేషాఽహోధి నివశున్ద్రతి. 57

తా॥ దేశాంతరమందుబడిగిన జాతాశోచముగాని, మృ
తాశోచముగాని, వినయశల, యెగ్గిబోజులు మిగిలినచో అన్ని
రోజులుండవలయును.

శ్లో॥ స్నానం పితౄణాం కృత్యం తే । జ్ఞాతినాం తు న కించన
నిదర్శం జ్ఞాతిమరణం । శృత్యా వృత్తిస్య జన్మతః । 58
సవాసా జల మాప్లుత్య । శుద్ధో భవతి మానవః

తా॥ పురుషువెళ్ళినతరువాత జ్ఞాతులకు స్నాన మక్కర
లేదు. తండ్రి పుత్రునిజననముగాని జ్ఞాతిమరణముగాని వినినచో
వస్త్రములతోనహ స్నానముచేయవలయును.

శ్లో॥ అచ్ఛిన్ననాభే రక్తరణే । జనన్యాః పూర్ణసూతకం । 59

పిత్రాదీనాం సపిండానాం । త్రిరాత్రం ఋషిభిస్సత్త్వతం
ఛిన్ననాభి ర్యది మృతో । మృతో వా జాతతే యది । 60

పూర్ణాశౌచం జనన్యా శ్చ । పిత్రాదీనాం చ నిశ్చితః
జీవన్ భూతో యది తతో । మృత సూతక ఏవ తు । 61

సూతకం సకలం మాతుః । పిత్రాదీనాం త్రిరాత్రకం
గచ్ఛే యది విపత్తి స్యా । దృశాహం సూతకం భవేత్ । 62

తా॥ పుత్రజన్మగాని, జ్ఞాతిమరణముగాని విని, వస్త్రముల
తోకూడ స్నానము చేయవలయును. బొడ్డుకొయ్యకమునుపు శిశువు
మృతిబొందినయెడల తల్లి 10 రోజులున్ను, జ్ఞాతులు మూడురోజు
లున్ను పురుషు పట్టవలెను. బొడ్డుకోసినతరువాత మృతిబొందిన శిశు
వునకున్ను చచ్చిపుట్టినశిశువుకున్ను, తల్లి,తండ్రి,జ్ఞాతులు 10రోజులు
పురుషు పట్టవలయును. 10 రోజులలోపల శిశువు పోయినను పురుషు
పట్టవలయును.

శ్లో॥ స్వగృహే పుత్రికాసూతి । రభవే త్తాతస్య జాతకం
త్రిరాత్రం చ తు తద్భాతుః । పుత్రజన్మని విశృతం । 63

స్త్రీజన్మచే తదర్థం స్యా । దిత్యాహ భగవాన్ మనుః

తా॥ స్వగృహమునందు కుమార్తె ప్రిసవించినయెడల
తండ్రికిని, శిశువుమేనమామలకున్ను 3 రోజులు పురుషు. ఆడపిల్ల
మొత్తే సఖము.

శ్లో॥ బాలే దేశాంతరం సేచ | పతితే చ యశామృతే. 64

సద్యశ్శౌచం యథాజ్ఞాతం | జాలాగ్న్యర్పణనాదిషు
సద్యశ్శౌచే తు తావ తస్య | దాశౌచం సంస్థితస్య తు.
యావ తస్మానం స కుర్వంతి | సచేలం బాంధవా బహిః.

తా॥ బాలుడు మృతిబొందినను దేశాంతరగతుడయినను,
యతియయినను, పతితుడయినను, ఉరి, జలము, అగ్ని వీనియందు
దుర్మరగానుజెందినను సచేలముగా సద్యస్నానముచే శుద్ధియగును.

శ్లో॥ ఋత్విజానాం దీక్షితానాం | యజ్ఞేయం కర్మ కుర్వతాం.
సత్రీవ్రతి బ్రహ్మచారి | ధాతృ బ్రహ్మవిదాం తథా
దానే వివాహే యజ్ఞేచ | సంగ్రామే దేశవిప్లవే. 67

ఏతే సర్వేషు కార్యేషు | సద్యశ్శౌచం విధీయతే

తా॥ ఋత్విక్కులకు, దీక్షితులకు, యజ్ఞముచేయువారికి,
సత్రీవ్రతుడు, బ్రహ్మచారి బ్రహ్మవేత్తలు దాసము యజ్ఞము
వివాహము యుద్ధము దేశవిప్లవములయందు వీర్లకు నీకార్యముల
యందు సద్యశ్శుద్ధియగును.

(దశాహార్హవిశిషుమరణాశౌచానుషనీతాశౌచనిర్ణయః.)

శ్లో॥ అర్వా గుపసయాత్పితో | ర్భాతృణాం చ దినత్రయం.
అర్వా గ్దంతోద్గమా చ్చౌలాత్తథాపసయనాత్కృమాత్
సద్యో దినంతిరాతం చ | సపిండానాం ప్రకీర్తితం. 69

తా॥ ఉపసయనాత్పూర్వము మృతిజెందిన, తల్లి, లండి,
తమ్ములకు 3 రోజులు ఆశౌచము. పండ్లురాకమునుపు జ్ఞాతులకు
సద్యస్నానము. చూడాకరణ పర్యంతమున్న ఏకదినం ఉపసయనము
వరకు 3 రోజులు ఆశౌచము.

శ్లో॥ క్షత్రే పద్భిః కృతే శావే | వైశ్యే సవభి రుచ్యతే
ఉర్ధ్వంతివహ్నా చూర్ణదే | తు ద్వాదశాహో విధీయతే. 70

తా॥ చాలము చేసిన శిశువు మృతిబొందినప్పుడు క్షత్రియులు 6 రోజులు వైశ్యులు 9 రోజులు శూద్రులు 12 రోజులకు శుద్ధులగును.

శ్లో॥ అవిశేషేణ వర్ణానాం మర్వా క్షస్మాప్తకర్తృణః

తిరితాత్రాత్తు భవే చ్చుద్ధిః స్థస్యాప్యహాన విధియతే. 71

తా॥ సర్వవర్ణస్తులకున్న, అసగోత్రీసంస్తాపనము చేసినప్పుడు 3 రోజులు ఆశౌచము పట్టవలయును.

శ్లో॥ అశౌచ మచపిండిషు । పోషితే శోభిర్యమే గురౌ

అతీతే నృపతౌ తద్వ । దృతుకాలే చ యోషితాం. 72

తా॥ నపిండులుకానివారికి, శ్రోత్రియులకున్న, గురువులకున్న, రాజుకున్న, 3 రోజులు ఆశౌచము పట్టవలయును. స్త్రీలకు ఋతుకాలమందున్న 3 రోజులకు శుద్ధి.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణస్యోపసీతో హి । తత్కృమం క్షతవైశ్యయోః
శూద్రో వివాహపర్యంత । మాశౌచం త్రిదినం విధిః. 73

(మియతే య్యత తత్ర స్యా । దాశౌచం త్ర్యహమేవ తు

తా॥ బ్రాహ్మణత్రియవైశ్యులకు ఉపసయసపర్యంతమున్న శూద్రులకు వివాహపర్యంతమున్న 3 రోజులు ఆశౌచము. తరువాత యథావిధి ఆశౌచము పట్టవలయును.

శ్లో॥ అనూఢభార్య శ్శూద్రస్తు । షోడశాద్వత్సరా త్పరం. 74
మృత్యుం సమగిగచ్ఛేచ్చే నాత్ర సా త్తస్యాపి బాంధవాః

తా॥ 16 సంవత్సరములు గలిగినవాడై వివాహము చేసుకొననిశూద్రుడు మృతిబొందినచో యథావిధిగా ఆశౌచము పట్టవలయును.

(కన్యాపాదవిశేషః.)

శ్లో॥ అనూఢాఽనుంబృతే పితృగ్రాహ్యతాం చ దినత్యయం.
దిన మాదంతకననా । దితి ధరత్రవిదో విదుః

తా॥ వివాహముకానిట్లు వృత్తిచొందితే తల్లితండ్రిలన్న
దమ్ములు 3 రోజులు ఆశోచము పట్టవలయును.

శ్లో॥ జ్ఞాతినాం స్నాన మాచోలా । గావగ్రానా స్త్రిం భవేత్. 76
వాగ్రానే తు త్రిరాత్రీం స్యా । స్త్రిశ్చభర్తృసూర్యచ

తా॥ జ్ఞాతులకు చోలముఃర్యంతము స్నానమాత్రమునకు
ది.వాగ్రానముచేసినయెడల భర్తృపితృవంశస్తులకు 3 రోజులు ఆశో

శ్లో॥ అనూఢా చే గ్రీహః పశ్యే । దృశాపాంతస్త్రితో భవేత్. 77

వివాహముకానిదే రజస్వలతనైతే 10 రోజులుప

ట్టిది.

శ్లో॥ పిత్రో దివదామే స్త్రీణా । మాశోచం తు కథం భవేత్

త్రిరాత్రీణ విసృద్ధి స్యా । దిత్యాఽహ భగవాన్ మను. 78

తా॥ తల్లిగండుగిలు వృత్తిబొందినప్పుడు స్త్రీలు 3రోజులు
ఆశోచము పట్టవలయునని మనువు వచించెను.

శ్లో॥ పృత్యాఽపత్యాసుయోషితుసంస్కృతాఽసంస్కృతానుచ
మాతాపితృ స్త్రికాత్రీ స్యా । దితరేషాం యథావిధి. 79

తా॥ వివాహమైనకన్య వృత్తిబొందిన తల్లిదండ్రులు 3రో
జులుండవలయును.

శ్లో॥ ఆజన్మనస్తు భాలాంతా । కన్యా యత్ర విద్యతే

సద్య శ్శౌచం భవే త్తత్ర । సర్వవర్ణేషు నిత్యశః. 80

తా॥ పండ్లురానికన్య వృత్తియైనచో అన్నివర్ణములకు
సద్యస్నానముచేతుధి.

(ఉపనితమృతాశౌచవిషయః.)

శ్లో॥ ఉపనితమృతౌ పూర్ణం । సర్వేషాం మృతకం భవేత్
 ప్రలోదకానాం త్రిదిసం । సగోత్రాగ్రాంత మజ్జనం. 81

స్త్రీణా ముపనయస్థానే । వివాహః పరికి ర్తితః
 సశాహం శాప మాశౌచం । సపిండేషు విపశ్చిత్తః. 82

దశాపీస సపిండాస్తు । శుద్ధ్యంతి మృతసూతకే
 త్రిరాత్రేణ సకుల్పాన్తుస్తు । స్నాత్వా శుద్ధ్యంతి గోత్రజాః. 83
 తా॥ ఉపనితుడు మృతువైతే స్నాతులకు 10 రోజులు 10తర
 ములపర్యంతము 3 రోజులు తర్వాత స్నానము. వివాహమైనకన్య
 కునీప్రకారమే ఆశౌచము పట్టదీ,

శ్లో॥ సరా శిశేషు దాశేషు । పరనారీసుతేషు చ
 గోత్రేణ స్నానసమర్థాస్తు । తిరాత్రేణైవ తప్త్వితా. 84

అనారీసుషు పుష్పేషు । భాయాన్వస్యగతాను చ
 పరపూర్వాసు చ స్వాసు । త్రిరాత్రా చ్చుద్ధి రిష్యతే. 85

తా॥ పరదారయందు తనకు కుమారుడు గలిగినను తన
 భార్యయందు ఇతరులకు సంతానముగలిగినను ఆ గూతండులకు త్రి
 రాత్రముగూ స్నాతులకు స్నానముచేర్చి. వీరిలకు మరణమందిదే
 ప్రకారము.

శ్లో॥ మూత్రైకయోర్వినితృకౌ । పృథగ్గృహ పశ్యగోచకౌ
 ఏకాహం సూతకిం తత్త్రి । త్రిరాత్రం మృతకే తయోః 86

గృహే యస్య వృత్తిః కిన్చిత్ । దశపిండః కథంచన
 తత్రాశౌచం తు విష్ణేయ । స్త్రీరాత్రం నాత్ర సంశయ. 87

తా॥ ఒకతిల్లికి యిద్దరుతండ్రులవల్ల గలిగిన అన్నదగూ
 లకు జాతిముడినము. మృతిము 3 రోజులు. యెవనియొక్క-గృహ
 మందు అసపిండుడు మృతుడగునో వానికి 3 రోజులు ఆశౌచము.

శ్లో॥ దత్తానాశీమయస్తోత్రే । ప్రసూనైర మృయేర
తద్భాగ్యువృషీకే । సృజ్యతే ప్రసంగ త్రిభిః. 88
తా॥ వివాహమునకు త్రివిధమున గృహమందు ప్రవేశించినను,
మృతిజెందినను బంధువులకు 1 దినము. తండ్రికి 3 రోజులు ఆశో
చము.

శ్లో॥ శ్రోత్రేయే చోషణంపన్నే । నిగ్రహాతి శ్శుచి రుచ్యతే
విద్యుగోహో దతోన్మిత్ర । మది కన్యా ప్రమయ్యతే. 89
తత్త్ర న్యా ప్పన్నతే సతోగ్ర । విషయ మతి విశ్వయః.
తా॥ ఒకరిగృహమునందు శ్రోత్రమును మృతిజెం
యదమానునికి 3 రోజులు. తాతగృహమునందుగాక అన్యత్ర కన్య
మృతిజెందిన తల్లిదండ్రులకు నితరులకు వక్ష్యతేచాశోచము.

శ్లో॥ ఒక్రశోహేన సహ స్వత్ర । పితరా ప్రమృతౌ యది. 90
దశాహాభ్యంతరేపుత్యా । త్రిరాత్రాం శావసూతకం
స్వస్థుస్తోత్రే వృషో బాగితా బాగిను కావన గృహే స్వసా
ఆశోచం త్రిరాత్రాం నిత్ర । చక్షుశ్చ ప పరస్య తు.
తా॥ కుమార్తెగృహమునందు తల్లిదండ్రులు మృతులైనచో
కుమార్తెకు 3 రోజులు ఆశోచము. పోట్లబట్టినవారియింటియందు
ప్రభాత భాగ్యగృహమునందు భగిని మృతిజూచినచో 3 రోజులు
ఆశోచము. ఇతరత్ర సక్కిణీ.

శ్లో॥ భగినిసూతకిం నైవ । భాగ్యుచ్చైవాఽథ సూతకం. 92
నైవ స్యాద్భాగ్యుపత్యాస్త్రు । నిధా చ భగినిపతేః
తస్యైవ యస్యయతోప్తిమాశోచం చాఽన్యగోతిగణం.
భవే నైవాఽథ తస్యైవ । ఇత్యేనం ఋషయో విదుః
ఆత్మపితృవ్యసూపుతా । ఆత్మ మాత్మవ్యసూ సుతాః. 94
ఆత్మమాతులపుతా శ్చ । విజ్ఞేయా పృథక్ బంధవాః.

తా॥ చెల్లెలుకూతకము అన్న కేగాని అన్నభార్యకులేదు. అన్నసూతకము చెల్లెలుకేగాని భావకులేదు. అన్నగోతుక్రియొక్క ఆశోచము ఆ కూబంధువులకేగాని వారిభార్యలకు నితరులకులేదు. తండ్రితోబుట్టుకొడుగులు తల్లి, అక్క, చెల్లెలుకొడుగులు మేనమామకొడుగులు ఆత్మబంధువులు.

శ్లో॥ పితుః పితృష్వసుః పుత్రాః । పితృ శాశ్వతృష్వసు సుసతాః ।

పితృ గృతులపుత్రాశ్చ । పితృగూః పితృబంధవాః

మాతృః పితృష్వసుః పుత్రాః । మాతృశాశ్వతృష్వసు సుసతాః

మాతృరాశ్తుల పుత్రాశ్చ । పితృగూః మాతృ బంధవాః

తా॥ పితృగోత్ర పితృష్వసుమాతృలవారు తండ్రిబంధువులు.

తల్లిగోత్రబంధువులగుకలువారు తల్లిబంధువులు.

శ్లో॥ శ్వశురయో ర్భగినౌచ । మాతృలంబానౌచ మాతృలే.

పితృష్వసురి శిశ్వచ్చ । పక్షిణీంచపక్షిణీశచ ।

తా॥ శ్వశురులు తోబుట్టువు మేనమామ, వానిభార్య తల్లితోబుట్టువు వీరిపక్షిణీఆశోచముపట్టవలయును.

శ్లో॥ మాతృలే శ్వశురే మిత్రే । గురౌ గుర్వంగనానౌచ । 94

ఆశోచం పక్షిణీం గాత్రిం । మృతా మాతా మహి యది.

తా॥ మేనమామ, శ్వశురుడు, మిత్రుడు, గురువు, ఈయనభార్య మాతామహి, వీరలకుపక్షిణీఆశోచము.

శ్లో॥ నిషేకాదీని కర్మాణి । యః కరోతి యథావిధి. 95

సంభావయతి చాఽన్నేన । బ్రాహ్మణో గురు రుచ్యతే.

తా॥ అన్నముపెట్టి విద్యచెప్పినవారున్న, సర్వకర్మలు తనకుచేయించినవారున్నా గురువులు.

శ్లో॥ ఏకదేశం తు వేదస్య । వేదాంగా న్యథవా పునః. 96

యోఽధ్యాపయతి వృత్త్యర్థ । ముసాధ్యాయ సస ఉచ్యతే

తా॥ వేదములోనొక ఛాగముగారి వేదాంగముగాని చెప్పి
నవారు ఉపాధ్యాయులు.

శ్లో॥ భిన్నమాత్మిప్సిసు భిన్నే । పత్తిప్సిసుని హా సత్ప్రతిం. 97
దత్తిస్య భుక్తిదంశే । పానో పూర్వగోతిణాం

స్నానమాత్రిం స చేలం స్నా । న్నాశోచం విద్యతే క్వచిత్

తా॥ అన్యగోత్రిదత్తుడు వృతుడైతే పూర్వగోత్రిలకు
స్నానమాత్రిముననే శుద్ధి.

శ్లో॥ యా సహస్నిసుతా మార్కా । సహస్ని యా చ తే మిధః

అహోరాత్రేఒప తుచ్ఛ్యతే । న వజ్రో ఋషి రభ్యవీన్. 99

తా॥ సవితితల్లినుతునికి సవితితల్లి అన్నయు 1 రోజు ఉండ
వలెనని దై వజ్రఋషి వలెకను.

(అథ సజ్యోతిరాశోచమా.)

శ్లో॥ గాగ్రీమేశ్వరే కూలంతౌ । శోగ్రీమీనే చ శశ్వినీ

శిశ్వే వంచస్య మావన్తే । శుచి ర్నక్షత్రతీదర్శనాత్. 100

తా॥ గాగ్రీమాంశకారి కులాశికారి శోగ్రీమియుడు శశ్వినీ
శిశ్వ్యుడు వీరలమ్మనికి నక్షత్రతీదర్శనార్థం మంశోచమా.

శ్లో॥ గాగ్రీమేశ్వరే కూలంతౌ । ప్రియూతాత్రిత్తబంధుము

మిత్రే బామంతరి స్రీషే । స్వాంకే మాతులే శధా. 101

చరే నేకాహా నూశోచం । విదేశే స్నాన మాచరేత్

తా॥ తల్లిదండ్రు యొక్కయు తనయొక్కయు బంధువుడు
మిత్రుడు అల్లుడు భార్యతమ్ముడు మేనమామ శ్వశురుడు అత్త
వీరలు స్వగృహమందు మృతిశెందితే 3 రోజులున్ను గ్రామమందైతే
1 రోజు అన్యగ్రామందు స్నానమాత్రముననే శుద్ధి.

శ్లో॥ జామాతా శ్వశుర శ్వశూర్ । రిక్రియతే స్వగృహే యది,

ఆశోచం త్రిదినం తత్ర । పరవేశక్రని పక్షణీ

భగిన్యం సంభీతాయాం తు । భాగ్యైర్మస్య పితృసంభితే. 105

మిత్రే జామాశరి మృతే । దాహితే భగినిసుతే
స్యాలకే శత్రుసే వైవ । సద్యస్సాన్నేన శుభ్యతి. 104

భగిన్యస్యశత్రుః పితో । హ్లాకామహ శ్చ శత్రుతాః
బ్రుహుతే దత్తకన్యాయాం । స్నానం తేషాం తథోచ్యతే.

తా॥ తోబుట్టి తల్లిదండ్రులు, మాతామహులు పీరికుమాళ్లు
వీరలకు వివాహమైనకన్య స్నానముచేయవలయును.

(అతిక్రాంతాఽశౌచనిర్వయః.)

శ్లో॥ అశ్ర మాసాత్పిరాంతిం స్యాత్ । షణ్మాసాత్పక్షిణీ తథా
సర మేకాహ మాచక్షా । దూర్వం స్నానేన శుభ్యతి. 106

మాసత్రయే త్రిగాంతిం స్యాత్ । షణ్మాసాత్పక్షిణీభవేత్
అహ స్తు వర మాదత్వా । దూర్వం స్నానేన శుభ్యతి. 107

తా॥ జ్ఞాతులకు మాసమనాసములవిలకు 3 రోజులు. 6 మా
సములవరకు పక్షిణీతరువాత 1దినుసు. అనంతరము స్నానమాత్ర
మున శుద్ధి.

శ్లో॥ పితరా చే శ్చ తౌ స్యాతాం । దూరస్థాఽపి హి పుత్రకః
శ్చ త్వా తద్దేన మూర్ఖ్య । దశాహం సూతకీ భవేత్. 108

యత్ర కుత్ర స్థితఃపుత్ర । శ్చ త్వా పితృపిపర్యయం
జ్ఞాత్వా తద్దేన మూర్ఖ్య । దశాహం సూతకీ భవేత్. 109

తా॥ దూరదేశమందు పృథులైనతల్లిదండ్రులకు కాలము
తిక్రిమించినయెడల కుమారుడు వినినదిమొదలు 10 రోజులు ఆశౌ
చమువట్టి క్రియలు యథావిధిగా చేయవలయును.

శ్లో॥ అర్వా స్వీకృతవస్త్రాస్తు । మాతాపితో రక్షతీ శ్చ తౌ
కృతకీయేఽపి పుత్రాణాం । దశాహం సూతకం భవేత్.

క్షౌన్దింవింశతివహ్నా త్సు । మాతాపత్రో) రత్నానిశ్చైతే
 కృష్ణాకి) మే త్రిరాత్రుం స్వా । ద్రశాహ మకృతకి) యః 111
 విగతం తు విదేశభా । శ్శును నూ ద్యోహ్యనిర్దశం
 యచ్చేషం వశరాత్రోవ్య । తావతే వాఽశుచి ర్భవేత్. 112
 దేశాలతరగితం శ్చిత్వా । కల్యాణం మరణం తథా
 యచ్చేషం దశరాత్రోవ్య । తావతేవాఽశుచి ర్భవేత్. 113
 తా॥ 20 సంవత్సరములలో హరి విష్ణుయెడల గొల్లకి రండ్డికి

కి)యలు జరిగియున్నను మృత్యుకు 10 రోజులు ఆశోచము పట్టవల
 యును. 20 సంవత్సరములకు మించితే క్రియలు జరిగియున్నయెడల
 3 రోజులు. లేనియెడల 10 రోజులు ఆశోచము.

శ్లో॥ పిత్రో) ద్రశాహ దూభ్యో । మరణం ద. శ్శకవ్యకా
 శ్శుభో) యది దేహస్యావశ్యత్యాశోచ మివ్యతే. 114
 తా॥ పదిరోజులు దేహస్యావశ్యత్యాశోచ మివ్యతే.

హమయికవ్య మోనవో పక్ష్యే ఆశోచం పట్టవలయును.

శ్లో॥ మరణం శూరుతే భాత్రు । ద్రశాహ త్పరత్రో యది
 దివ మేకం ప్వసూ వ్రోకిం । స్నానం న్యర్హగిషహే. 115

తా॥ అన్నరములవన్న తోబుట్టువు 10 రోజులశవాత్త
 విన్నయెడల । రోజు ఆశోచము పట్టవలయును. ఆమెభర్తకు స్నాన
 ముచే శుద్ధి.

శ్లో॥ దశాహ త్పరత్రో) భాతా । మరణం శూరయతే స్వసూ
 తస్యైకదిన మాశోచం । తత్పితౄ సాన్నం మచ్చ్యతే. 116

తా॥ తోబుట్టుమరణము 10 రోజులతరువాత విన్నయెడల
 అన్న 1 రోజు ఉండవలయును. ఆయనభర్తకు స్నానముచే శుద్ధి.

శ్లో॥ దశాహ త్పరతః కన్యా । మరణం శూరయతే యది
 ఆశోచం తద్దినం పిత్రో) । రాక్షసా డకి నిర్వయః. 117

తా|| 10 రోజులతరువాత కన్యమృతి వినిన తల్లిదండ్రులకు
1 దినము, ఇతరులకు లేదు.

శ్లో|| పుత్రస్యౌచనయా దూర్ధ్వం । మరణం శూర్యాయతే యది
దశాహ త్వరతో యావ । దబ్ధం స్యాత్ప్రిదిసం తథా. 118

తా|| పదిరోజులతరువాత పుత్రమరణము పండు సంవత్సరమువరకు 3 రోజులుండవలయును.

శ్లో|| సావత్సరమాత్యమరణం । దశాహం చేద్దృహి శ్శృతిం
వదిదబ్ధే తు స కర్తవ్యం । త్రిదిసం చాఽగ్రపక్షిణీ. 119

పితృసత్త్వా మతీతా గూ । మమృతా గూం తు ధైయది
సంవత్సరే వ్యవేతేఽపి । త్రిరాత్రి మశుచి ర్భవేత్. 120

తా|| సవత్సరమరణము 10 రోజులుతరువాత విన్నయెడల
సంవత్సరమువరకు 3 రోజులు, తరువాత పక్షిణీ. ఈమెకు పంతు లేక
పోతే 3 రోజులు యెప్పటికి ఉండవలయును.

శ్లో|| పోషితభాగ్యమరణం । దద్ధింకోదకక్రియే
త్త్రిరాత్రిం సూతకం తత్ర । దశాహం పుత్రభార్యయోః.

తా|| 10 రోజులుతరువాత అన్నలకు 3 రోజులున్న భార్య
యు పుత్రుమిచ్చు 10 రోజులుండవలయును.

శ్లో|| మహానన్యంతరం యత్ర । గిరి ర్వా వ్యవధాయకః
నావో యత్ర విభిద్యంతే । తద్దేశాస్తర ముచ్యతే. 122

తా|| మహానది, పర్వతము, అడ్డముగలదేశము భాషాభేద
ముగల దేశమున్న అన్యదేశములు.

శ్లో|| దశాహంతం మృతే శాలే । ఏవో రాభ్రాతు శ్చ తత్ర తు
తచ్చేషేణైవ శావన్య । నివృత్తి రభిధీయతే. 123

పూర్ణాశౌచే రాత్రిశేషే । పూర్ణాశౌచాంతరం విశేత్
పూర్వా దూర్ధ్వం ద్విరాత్రిం స్యాద్దామశేషే త్త్రిరాత్రకం

తా॥ విదేశమందు మృతమృతిమైతే 10 రోజులలోపల మిగిలిన రోజులుండవలయును. తరువాత స్నానముచేయుట.

శ్లో॥ శావం మృతస్య పుత్రాగ్రాం । స్థాపకస్య చ నాస్యపః
నివర్తతే తథాఽప్యస్య । పిత్రో రాక్షసైశ్చ సూతకం. 125

శ్లో॥ పిత్రో రాశౌచ మభ్యాసక । మన్యాశౌచస్య బాధకం
పితురాశౌచమధ్యే తు । మాతా యది మృతా భవేత్.

తా॥ తండ్రిరాశౌచమధ్యమందు మృతమృతిమైతే తండ్రిరాశౌచముతర్వాత తల్లికి పక్షిణిచ్చవలయును.

శ్లో॥ నిత్రాశౌచం సమాసాద్య । మాత్రాశౌచం తు పక్షిణీ
పతివ్రితా తు యా నారీ । భర్తార వానుగచ్ఛతి. 127

తా॥ పతివ్రతమాహాత్యముచే భర్తతో మృతించెడిన పక్షిణిచ్చవలయును

శ్లో॥ దినాంతరే మృతావాఽపి । పక్షిణీ స భవేత్తదా
మాతు రాశౌచమధ్యే తు । పితా యది మృతో భవేత్.

తా॥ తల్లిరాశౌచమధ్యమ తండ్రిమృతిజెందితే తండ్రిమృతిమొదలుగురులకు 10 రోజులు.

శ్లో॥ మాతాపిత్రో స్తు మరణే । తనయై ర్యుగప చ్ఛృతే
స మా ర్యుపగ దాశౌచం । కుర్యా దితి వినిశ్చయః. 129

తా॥ జననం చే తాస్య । సమ్రణే మరణం తథా
పూర్వశేషే నివృత్తి స్సాస్య । దుష్టరాశౌచవర్జనం. 130

తా॥ తల్లిరంధ్రులమరణమును ఒకపర్యాయమే విన్నయెడల ఆశౌచము ఒకపర్యాయమే ముగించవలయును.

శ్లో॥ మృతజాతకయో ర్యోశే । యా శుభ సాధు కథ్యతే
మృతేన శుద్ధ్యతే జాతం । నమృశం జాతకేన తు. 131

సూతకే వృతకం చే తాన్య । నక్రూతకే న్యై సూతకం
తత్తాన్యైకకన్యై వృతకం । తౌచం కుర్యాన్య సూతకం.
అనుష్ఠానమదాశౌచం । పన్నీమేన సమావయేత్
యథా త్రిరాత్రీ ప్రకాంతే । దశాహం విశేష్యది. 133

తా॥ మృతము ముందువచ్చి తరువాతబాతిమువస్తే మృత
మృతో బాతిము శుద్ధిగునును. నుందు బాతిమువస్తే మృతము శుద్ధి
గును.

శ్లో॥ అల్పశౌచవ్యవధేయై । ధీమతా శౌచం ధీవద్యది
స పూర్వేణ విమర్శ్య సన్య । స్నానకాలేన్ద్రవ శుశ్చయతి. 134

తా॥ త్రిరాత్రాశౌచముచుండు దశరాత్రా శౌచమువస్తే
అల్పముతో అధికముశుద్ధిగును.

శ్లో॥ ఆశౌచస్సరూపే తు । సమయో నక్రూతబాతియోః
స బాతికేన శుద్ధిశాన్య । నక్రూతకేన విమర్శ్యతి. 135

తా॥ బాతాశౌచము కొద్దియయిన నక్రూతయయిన బాతి
ముతో.

శ్లో॥ జాతాశౌచవ్యవధేయై । న్యూనై వా తత్సవేత్స వా
జాతాశౌచాన్య శుద్ధిశాన్య । నక్రూతకేన్ద్రవ శుశ్చయతి. 136

తా॥ పన్నీమనో బాతిముశుద్ధిగునును.

శ్లో॥ దశాహవృతవధేయై । దశాహం జాతకం భవేత్
ఏత్రాతమృతివధేయై । దశాహం జాతకం తు వా 137
వృతాన్యశౌచేన శుద్ధిశాన్య । చిత్వాహం భగవాన్ శ్రయః.

తా॥ 3 రోజులు మృతవృతముందు 10 రోజులు పురుషు

వస్తేమృతిముతో బాతిము శుద్ధిగునునని మయును విచించె.

శ్లో॥ స్నాన్యకాలే మృతాశౌచే । దీప్యం వా దాతకం ధవేత్
స్నాన్యకాలేన శుద్ధిశాన్య । ప్నీదీప్యేణ విశుశ్చయతి. 138

తా॥ గొడ్డికాలవృత్తి నందు బహుకాలజాతిము శుక్తియగును. గొప్పపురుషుతో నవ్వృకాలవృత్తాశౌచము శుక్తిగాదు.

శ్లో॥ పరతః పుత్రో శుక్తిః । విశుష్టాన్దో విధీయతే

స్వాచ్చే త్వంచతమం దహన్తీ । పూర్వేణాఽపి విశుద్ధ్యతి.

తా॥ కొద్దిలశౌచముగొప్పదానితో శుక్తిగాదు. 5 రోజులకు లోపలవంట పూర్వముతోనే శుక్తియగును.

(గ్రామీణాశౌచనిర్ణయః.)

శ్లో॥ సూక్ష్మాగ్రామస్య మధ్యే । తు శివం పృథ్వీ తిష్ఠతి

ఏతస్య తాప దాశౌచం । విహృతే శుక్తి రిచ్ఛితే. 140

తా॥ గ్రామమధ్యమునందు శివమును స్థితివరకు గ్రామవాసులకు అశుచి. తొలగించినతరువాత శుక్తి.

శ్లో॥ చతుశ్శాస్త్రాహోవీతే । గ్రామే వీధ్యంతరే తథా

ఏకాదశ ధనుర్మాత్రాగ్రి । దర్శనీనేఽపి నాస్త్యథుం. 141

తా॥ 400 యిండ్లుగల గ్రామమునందు మరియొక వీధిమైతే

11 ధనస్సులకు-దశవారికి ఆశౌచము.

శ్లో॥ స్త్రీశూద్రా వాఽథ బాలానాం । శవ స్తిష్ఠతి యత్ర తు
తత్కాలే శౌచం నిరూప్యేన । గ్రామకోహో వ విద్యతే.

తా॥ స్త్రీ, శూద్ర, బాలకుల శవములు పున్నయింటివారికే అశుచి. మితరుల యిండ్లవారికి లేదు.

శ్లో॥ వీధ్యంతరేఽపి తు గ్రామే । ఏకవింశతిమందిరే

బహుమూరవ్యవానేఽపి । శావాఽశౌచ మితి సప్తధిః. 143

తా॥ వీధ్యంతరమందుగాని 21 యిండ్లతరువాతగాని ఆశౌచములేదు.

శ్లో॥ గ్రామమధ్యగతో యాన । చ్చన స్తిష్ఠతి కస్య చిత్

గ్రామసత్కావ దాశౌచం । నిర్ణతే శుచితా మయాత్. 144

నాద్యాదంతశ్శవే గ్రామే । నాథిగ్రామ స్మ జహోతి చ
తా ॥ వీధ్యంతరే కుర్యా ॥ ధను రేకదశాంతరే. 145

తా॥ గ్రామముందు శవము పుండువరకు భోజనము హోమములు మొదలయినవి చేయరాదు. వీధిభేదించినయెడల చేయవచ్చును.

శ్లో॥ శ్రావ్యత్రయోవ్యే ద్వికోధే తు । శృతిశేవ బలీయసీ
తస్మాదంతశ్శవే ! గ్రామే । జహూరూచ్చోతపావకం. 146

తా॥ సత్ప్రతికన్న శృతి అధికముగాన నాత్మ ద్తకార్యములు చేయరాదు. శ్రౌతికార్యములు చేయవచ్చును.

శ్లో॥ గ్రామస్థే శవభంజనాత్ । శూద్రేఽప్యశుచిసన్నిధౌ
నాఽగ్ర్యేతవ్యం స భోక్తవ్యం । స హోమ స కదాచన 147

తా॥ హీనగులశవము సమీపమందున్నయెడల వేదపాఠభోజన హోమాదులను చేయరాదు.

శ్లో॥ సహస్రబుధసంక్లేష్టే । గ్రామే తదగికేఽపి వా
ఆలయస్య సమీపే తు । త్రింశద్దండంతా రే వ్యతౌ. 148
అర్చన న్నాపనాదీని । స కుర్యా నపి తత్త్రి తు.

తా॥ దేవాలయసమీపమందైతే పూజనైవేద్యాలను చేయరాదు.

శ్లో॥ ఏకవీధ్యాం సచూరూఢి । ఏవ వింశైర్దృహే స్థితే. 149
త్రింశద్ధనుషీచాధప్యై । దైవంపిత్యైః చ వృద్ధయేత్
పంచాశచ్ఛాపసీమాంతే । ఏకవీధ్యాం శవే సతి. 150

అర్చనం చ హరే ద్దానం । దేవదేవస్య వృద్ధయేత్
శూద్రాణాం మరణం స్యా । చేష్ట ద్రామమధ్యే కథంచన
పూజమధ్యే వ్యుతే తూష్ణిం । పూజశేషం సమాపయేత్.

తా॥ శూద్రాదిశివము దేవాలయచూడెక్క- ఘోరము
ధ్యయందు సంధించినయెడల అపరాధ అమంత్రకముగా ముగించ
వలయును.

శ్లో॥ పృథివ్యాగూఢం చురః పృథేః నిహ్నాతే శేష మూచ రీతే. 152

పృథివ్యాదిషు కాలేషు | యస్మిన్ గూఢే నృసిన్ధి నృనేశో

శీఘ్రం గూఢే శ్శునం కిత్వా | కిన్ద్రశేషం సమావయేత్. 153

తా॥ దేవోత్సవవంతు సంధించిన దక్షిణం శివమీనుపం
పించితరువారి క్రియలు ముగించవలయును.

(సంపర్కా శౌచన్యాయః.)

శ్లో॥ శవానుగమనే వైచ | శివనిష్ఠానీతిధా

ఆతురవృందనేనైవ | శవస్య ధౌషణేతిధా.

154

అనుగమ్యే చ్చ యో నృసిం | జ్ఞాతి మాజ్ఞాతి మేవ వా

న్నాత్వా సచేలం స్పృహ్యైర్గిం | ఘృతం ప్రాశ్య విశుద్ధ్యతి.

తా॥ శవముతోకూడ నుత్తరక్రియలకు వెళ్ళుట, శవమును
తాకుట, న్నాసముచేయడము, స్వేచ్ఛగావెల్లడము, ఇవి జ్ఞాతికిగాని,
అజ్ఞాతికిగాని, చేసినచో, సచేలస్నాసముచేసి అగ్నినిస్పృశించి ఘృత
ప్రాశసముచేయవలయును

శ్లో॥ అనాథ మాసుపేతం చ | మృతం కన్యావనువ్రజా

అనూచాసంతు శ్రేష్ఠంతు | న పాశ్చియాధ్యుతం బుధః

తా॥ అనుపేతకన్య విద్యాపాధకుడు శ్రేష్ఠుడు యీశవా

నుగమనమునందువీరికి ఘృతపానమక్కరలేదు.

శ్లో॥ మృతం బాలం చ వృద్ధాం శ్చానాథం లిప్తహనువృజా

బుధ స్నానేన శుద్ధ్యేత | మృతం పాశ్చియాగ్నినావిశేత్. 156

మృతస్యపాదయోరగ్రే | నగచ్ఛేయః కదాచన

యస్మాదగ్రే శుగంత్యాణాం | ఆయుః క్షీణం పడేపడే. 157

తా॥ ప్రీతపాదముల సమీపమునపోరాడు. అట్లు చేసిన .
అయువు క్షీణించును.

శ్లో॥ మృతస్య బాంధవై స్సాన్ధం । కృత్వా తు విరిడేవసం
వజ్జయే ద్విదహోరాలిం । దానం శ్రద్ధాదికరక్త చేత్ . 158

తా॥ మృతబంధువులతోకలసి రోదనముచేసినయెడల హో
మాదికర్మలను చేయరాదు. శ్రద్ధామన్నా పెట్టరాదు.

శ్లో॥ క్షత్రియం మృత మజ్ఞానా । ద్వాప్రహస్త్రోయోఽనుగచ్ఛతి
కృత్వా శౌచ మహోరాలిం । పంచద్రీప్యేణ శుద్ధ్యతి . 159

తా॥ క్షత్రియశవానుగమనము అజ్ఞానముచే బ్రాహ్మ
ణుడు చేసినయెడల 160 అశౌచముపట్టి పంచద్రీప్యప్రాశనచేయ
వలయును.

శ్లో॥ శవం చ వైశ్యస్యాఽజ్ఞానా । ద్వాప్రహస్త్రో యోఽనుగచ్ఛతి
సిత్వా కృత్వా తు పాశీన్నీనా । త్పంచద్రీప్యం విధానతః .

తా॥ వైశ్యునినుగమించిన శిత్వాపాయశ్చి శ్శము చేయ
వలయును.

శ్లో॥ యః ప్రమాత మలంగుర్యా । ద్దృహే ద్వాస దహేర్ముఖం
సశుద్ధ్యత్యేకకాలేన । కాలశేషం బహిర్విసత్ . 161

అహ్ని చేద్విహసం కుర్యా । దూర్ధ్వ మస్తమయా ద్రవేః
స్నాత్వా గృహం విశేద్బహోత్త । రాత్రౌచేదదయాద్రవేః .
అజ్ఞాతం చ సరం స్థాప్య । త్త్రిరాత్ర మశుచి ర్భవేత్ .

తా॥ ప్రీతనుమోశినా అలంకరించినా పగలుఅయితే అ
స్తమానంవరకున్నూ రాత్రియయితే ఉదయంవరకు వెలుపలవుండి
స్నానం చేయవలయును. అజ్ఞాతిస్థాపనచేసితే విదినములు అశౌచము
పట్టవలయును.

శ్లో॥ అనగోత్ర్యో 'స్సగోతో' వా । యది స్త్రీ యది వా పుమాన్
ప్రథమేఽహని యో న ద్యా । తస్య శాహం సమావేత్.

తా॥ సగోత్ర్యుడను అసగోత్ర్యుడను ప్రథమదిసంస్థాప
న చేసినయెడల 10 లోబాలు ఆశోచము పట్టవలయును.

శ్లో॥ మిత్రబంధుసుహృత్పుత్రీ । ధనధాన్యగృహోఽస్థితం
అనాథం బ్రాహ్మణం మృశం యే విహంతి బుద్ధోఽన్యమాః.
పదే పదే యన్వేషం । మానుషాగ్వా ల్లభంతి తే
స తేషా మశుభం కించి । త్నాపం వా శుభకర్మణాం. 165
జలావగాహనా స్తేషాం । సద్య శ్శౌచం విధియతే.

తా॥ మిత్రులు బంధువులు స్నేహితులు పుత్రులు ధనధా
న్యాదులు లేనిఆనాథ(బ్రాహ్మణ)సను మోయువారికి (పతియుగ
మందును అశ్వమేధఫలము కలుగును. వారికి యెట్టియనుభవమున్న
లేదు. వారికిన్నాముచేతనే శుద్ధియగును.

శ్లో॥ అనాథం బ్రాహ్మణం స్థాప్య । క్షత్రియం వైశ్య మేవవా.
సద్యవివి మహాయజ్ఞ । ఫలం వాప్నోతి మానవః

తా॥ బ్రాహ్మ క్షత్రియ వైశ్యులలో అనాథవృత్తస్థాపన
చేసినవారు మాహాపుణ్యులగుదురు.

శ్లో॥ మృతస్త్రిన సంస్కారే । బ్రాహ్మణో వైశ్య దూష్యతే. 167
అనాథమంత్రీకర్తా చ । సద్య స్సాన్నితా విశుద్ధతి

తా॥ మోయబడుశవమునుచూచి సచేలన్నానము చేయ
వలయును.

శ్లో॥ ఉహ్యమానం శవం దృష్ట్వా । సవాసా జల మావిశేత్.
అలంకృతం శవం దృష్ట్వా । సచేల స్నాన మాచరేత్

తా॥ అలంకరించినశవమును చూచి సచేలన్నానము చేయ
వలయును.

శ్లో॥ బ్రహ్మచారి న కుక్ష్విత । శవస్థాపనకాః క్రియాః. 169

యది కుక్ష్విత చ్చరే త్కృచ్ఛిం । పున స్సంస్కారమేవ చ
ఆచార్యం స్వ మాపాధ్యాయం । పితరం మాతరం గురం.

నిహృత్య మహిమృతా । న్న పశేన విజ్యత

ఆచార్య పితృపాధ్యాయాన్ । నిహృత్యాపిపశితే (వటీ. 171

యథావ్రతస్థాపి సుతః । పితుః కుర్యాత్క్రియాం సుతాః

తథా మాతామహస్యాపి దాహిత్యైః కర్తు మర్హతి. 172

యత్తస్సహ సపింహోపి । సుకుర్యాచ్ఛయనానసహే.

బాంధవౌ బాంధవో వాపి । సదశాహేన శుద్ధ్యతి. 173

తా॥ బ్రహ్మచారి శవస్థాపనాదులుచేసిన యెడల కృచ్ఛి
మును ఆచరించవలయును. ఆచార్యుని ఉపాధ్యాయుని మాతృ పిత
రులను సంస్కరించిన బ్రహ్మచారికి దోషములేదు. సహాధ్యాయి
ఆచార్యులు పితృ మాతృ మాతామహులకు క్రియలోనిర్హితు బ్ర
హ్మచారికి వ్రతభంగము లేదు.

(ద్రివ్యాఽశౌచనిర్ణయః.)

శ్లో॥ ద్రివ్యాణా మపి చాఽశౌచం । స్వామ్యాశౌచే ఽభీయతే
ఆశౌచాంతే తు శుద్ధ్యంతి । వారిణా పోక్షితాని చేత్. 174

తా॥ ద్రివ్యాశౌచము స్వామిఆశౌచమందు చెప్పబడెను.
వస్తువులు ఉదకముచే పోక్షించబడినవై నప్పటికిన్ని ఆశౌచాంతము
సందే శుద్ధి.

శ్లో॥ సంవర్కాఽశౌచవర్ణయన్తు । యశ్చాత్యాశౌచవర్ణభవేత్
తస్య ద్రివ్యాణి శుద్ధాని । గ్రాహ్యేణి స్యురత్రనీషిభిః. 175

తా॥ సంవర్కాశౌచముగలవానియొక్క వస్తువులు ఉద
కముచల్లి తీసుకొనవచ్చును.

శ్లో॥ ఆపత్కాలే ప్రతిగ్రాహ్యః । మామ మైకాహికం బుద్ధైః
పూర్వం సంకల్పితం ద్రవ్యం । యజ్ఞాదీషు న దూష్యతే.
పశ్యాన్నం తు స్థితం భోజ్యం । పతై ర్చ త్తం వనీషీః

తా॥ ఆమ ద్రవ్యమును ఆపత్కాలమందు ! గ్రహించవచ్చును. యీసమయమునందు పశ్యాన్నముకూడ భుజించవచ్చును.

శ్లో॥ దాతృ భోక్త్రో రన్యతరో । జానాత్యాశోచకారణం. 177
తదన్నం న ప్రదేయం న్యః । న్నచ భోజ్య మితి సత్ప్రతిః

తా॥ దాత భోక్తలు ఆశోచకారణము తెలిసిన తరువాత అన్నము పెట్టకూడదు. తినకూడదు.

శ్లో॥ యది భోజనమధ్యే తు । జానా త్యాశోచకారణం. 178

అన్య సేహోదంతై రాపోఽ । శనాది వైర్నైవ దూష్యతే
ద్రవ్యాణి న్వామిసంబంధా । దఘాహ స్వస్థుఃసీ చ. 179

న్వామిశుభ్యైవ శుభ్యంతి । వారిణా ఏక్షితాన్యపి

తా॥ భోజనమధ్యమునం దాశోచము వింతు దోషములేదు. ఆశోచమువచ్చినవారియొక్క వస్తువులు వారితో శుద్ధియగును.

శ్లో॥ లవణే మధు గౌడే చ । ఘృష్ణమూలఫలేషు చ. 180

శాక కాష్ఠాణిచేష్టపన్ । దధి సర్పిః పయస్సు చ

తైత్రాఘ్ణానిచేష్టవ । పశ్యాపక్షే న్వయంగ్రహః. 181

తా॥ లవణ, తేనె, బెల్లము, ఘృష్ణములు, గడ్డలు, ఫలములు, కూరలు, కట్టెలు, గెడ్డపేరుగు, నెయ్యి వాలు, నూనె మందు యివిమిశ్రహా పక్షఅపక్షములకు పూర్వోక్తః .

శ్లో॥ పణ్యద్రవ్యేషు స ర్వేషు । నాశోచం చ్యవనూకం

అన్నసత్ర పవృతానా । ఏకాహ మిన్ద్రుమ

తా॥ అమృతదుష్కృతులమందు ఆశోచం

నముచేయువాని గృహమందు ఆమద్రవ్యాన్నము దోషములేదు.

శ్లో॥ యత్తు త్కేత్రగతం ధాన్యం । కూసవాపీషః యజ్జలం
అభోజ్యగతి యద్భోజ్యం । యచ్ఛ గోమ గతం వయః. 183
ఆమం శాకం వాధుఘృతం । దధి క్షీర మశౌషధం
గుశ స్తకం తిథోవశ్చ । గోభజ్య స్వేతాని నిత్యశః. 184

తా॥ భూమియందున్న ధాన్యము, బావిలోకిను, గోమల
యందలివాలు, ఆహారగ్రన్థము, శాకము, తేనె, నెయ్యి, పెరుగు,
పాలు, అప్రమథము, బెల్లము, మజ్జిగ, యివి గ్రహించితే గోషము
లేదు.

శ్లో॥ వినాహోత్సవ యజ్ఞాది । వ్యంతరా మృతసూతకే
పూర్వసంకల్పితద్రవ్యం । దీయమానం స మాప్యతే. 185

తా॥ వినాహయజ్ఞాదులయందు మగ్ధ్య అశుచివచ్చినో
పూర్వము సంకల్పించబడిన దానిని గ్రహించవలయును.

శ్లో॥ గృహిణామప్యపకాగ్రిణే । స్నానం యజ్ఞాదికర్తృణి
ఋత్విక్త్రీతమో ర్యన్తే । కిర్ణభాక్త్రో శ్చి వైత్తికే. 186
ఏవాహే దాన్యసామో । కన్యానా స్సూతకం విధిః
తథా కర్తృవిపాకాదా । వ్యాధితస్య స సూతకం. 187

తా॥ యజ్ఞకర్తృప్రాగ్భించినతిరువాత ఆశౌచము వలె
స్నానమాత్రిమంచే శుద్ధి. యజ్ఞముందు యజమానునికిని ఋత్వి
క్కులకును, వినాహమందు దాత్రినకర్తృలకున్న విధియందు కర్తృ
భాక్తృలకును, కినికి పీఠలకు ఆశౌచము లేదు.

శ్లో॥ ఉత్కాంతదానే కిర్తవ్యే । ముమూర్షో శ్చ స సూతకం
అనాధారణకృత్యేషు । రాజాదే ర్నాస్తి సూతకం. 188

తా॥ మరణప్రాయశ్చిత్తము పెట్టునప్పుడు ఆశౌచములే
దు. గొప్పకార్యముచేయబోవురాజులులకు ఆశౌచములేదు.

శ్లో॥ ఋత్విజాం దీక్షితానాం చ | యజ్ఞయం కర్మ కుర్వతాం
 శిల్పకన్తా బ్రహ్మచారి | దాత్రిబ్రహ్మదాం నిధా. 189
 దాతేపివాసో యజ్ఞే చ | సంగ్రామే దేశవిప్లవే
 ఆశోచం కర్మమధ్యేతు | శానం నూతక మేవ వా. 190
 ఆపనే ద్విద సోపమాం | సద్య శ్శౌచం విధీయతే

తా॥ ఋత్విజులు, దీక్షితులు, యజ్ఞముచేయువాడు, శిల్ప
 కర్తలు, బ్రహ్మచారి, దాత్రి, బ్రహ్మచారి, దానమునందు,
 వివాహమునందు, యజ్ఞమునందు, యుద్ధమునందు, దేశోపద్రవము
 నందు ఆశోచము వచ్చినట్లయితే సద్యశ్శుద్ధి చెప్పబడెను.

శ్లో॥ దీక్షితోఽప్యేకపుత్ర శ్చే | నాతాపితో రత్రుతి ర్యది.

సంస్థాప్య శాలా మాగత్య | యజ్ఞశేషం సమాపయేత్

తా॥ యజ్ఞమధ్యమందు తల్లిదండ్రులు మృతులైతే సంస్థా

పసతర్వాత యజ్ఞశాలకువచ్చి శేషక్రియలు ముగించవలయును.

శ్లో॥ త్యేష్టస్య తు క్రితో రత్ర ధ్యే | మాతాపితో రత్రుతి ర్యది.

దీక్షారూపం నిధాయాత్ర | సంస్థాప్యశ్చిత్తరౌ హి సః

దీక్షితోఽప్యేకపుత్ర శ్చే | నాతాపితో రత్రుతి ర్యది.

దీక్షారూపం నిధాయాత్ర | సంస్థాప్య సోదకస్సపః

సంస్థాప్య శాలా మాగత్య | యజ్ఞశేషం సమాపయేత్. 184

తా॥ త్యేష్టపుత్రుడు సంస్థాపనానంతరము యజ్ఞశాలప్రవేశ
 ించి శేషము పూర్తి చేయవలయును. ఆశోచమధ్యమందు శ్రాద్ధము
 పెట్టబడును.

శ్లో॥ పూర్వం ప్రస్మత్తీసీమంత్రం | చోలోపసయనాదిషు

వివాహే సుప్రతిష్ఠాషు | వృహత్సగ్గాదికేషు చ. 195

పూర్వప్రవృత్తియజ్ఞేషు | పాకయజ్ఞేషు సర్వసు

శాంసిహోమేషు సర్వేషు | యుద్ధార్థవిహితేషు చ. 196

వ్యాఖ్యాదిశమనాచూఽథ । శాంతి కే దాసకర్తృః
సూత కే తు సద స్సాత్వా । ప్రణామ్య పరమేశ్వరమ్. 197

తా॥ వివాహ యజ్ఞ పీఠిష్టా పాసియజ్ఞ శాంతి వాఙ్మికాది
కర్తృణు ఉపకృష్టించినతరువాత ఆశోచమునస్తి స్నానముచేసి ధన్య
వంతునకు సమస్కారము చేయవలయును.

శ్లో॥ ఏకాదశ్యాం న భుంజీత । మృత పేత స్మలుష్యతే
మృత కేఽపి న భుంజీత । ఏకాదశ్యాం సదా సరిః. 198

సాత్ర ర్తకర్తృ పరిత్యాగో । రాహోరవ్యతి సూత కే
మృత కే సూత కే వైవ । స రోహో రాహుదర్శనే. 199

సాత్వా శాన్ధిం ప్రకుక్ష్యత । వాసం శౌర్యవివర్జితః
నృతికార్మ్యం చ సంధ్యాం చ । వినా నై దాసకర్తృః. 200
అన్యసి ర్మను బ్రాహ్మత్యస్య । నాధికారోఽస్తి సూత కే.

తా॥ ఆశోచమధ్యమునందు ఏకాదశిఉపవాసము చేయవ
లసినది. విదువరాదు. గృహణకాలమునందు ఆశోచదోషము లేదు.
సర్వక్రియలు చేయవచ్చును. పురుషు వచ్చినప్పుడు మృతకార్యము
సంధ్యా దానము తప్ప బ్రాహ్మణుడు ఇతరములు చేయరాదు.

శ్లో॥ నైతాసం మృతకార్యం చ । మంత్రోచ్చారణపూర్వకం. 201
స్నానం కృతాఽర్ధవస్త్రస్సక్ । కుర్యా దితి వినిశ్చయః

సంధ్యా మానసమంత్రీస్యాత్ప్రణామాయామస్తవమంత్రీకః.
అర్ఘ్యం వాచికమంత్రీ స్యా । దితి సంధ్యావిధి ర్భవేత్.

తా॥ మృతకార్యములు మంత్రోచ్చారణపూర్వకముగా
చేయవలయును. సంధ్య మానసికముగానున్న మంత్రము చెప్పకప్రా
ణాయామమున్ను, అర్ఘ్యమువరకు మంత్రమున్ను, చెప్పవలయును.
ఇది సంధ్యావిధి.

శ్లో॥ దేవతాంతరనామాని । సూత్రకే వైవర్తికైర్భవన్ ॥ 203

పరమేశ్వరనామాని । సమ్యక్ కేవలైర్విధియేత్
అథశ్శాస్త్రాని బ్రహ్మచారిః పరిగ్రహవిధిభిః ॥ 204

దేవాలయప్రవేశము । తాంబూలము చిత్తవైభవం
ఆశోచ చాంతే తు సత్కారం ॥ పారిదాగ్దివిధిభిః ॥ 205

గృహతుష్టి విధాంతావ్యా । పుణ్యపాదావైవ వాచయేత్ ॥

తా॥ ఆశోచమునందు భగవన్నామమునొప్ప గుఱివ దేవతల
మంత్రంబుగాదు. అథశ్శయ్యము బ్రహ్మచర్యము చేయవలయును.
తాంబూలమువేయరాదు. పరిగ్రహము దేవాలయప్రవేశము కూ
డదు. తరువాత గృహము పుణ్యపాదావైవముచేతుట్టి చేయవల
యును.

శ్లో॥ దానం పరిగ్రహా హోమ । సన్నిధ్యా యః త్పరిరక్త చ ॥
అంత్యేష్ట్యాదికిరీణువర్జ ॥ మాశోచే వినివర్తత

సంధ్యా సందమహాయజ్ఞా । వైత్తిత్యకం సత్ప్రసక్త చ ॥ 207
తసత్ప్రసక్త హోమో దేవ । మాశోచాంతే పునః కిరీణా.

తా॥ దానము పరిగ్రహము హోమము వేదపాఠము
పితృకర్తృలు అంత్యేష్ట్యాదికిరీణులు ఆశోచమునందు నన్నిచలయును.
సంధ్య పంచమహాయజ్ఞములు నిత్యకర్తృలు ఆశోచమునందు పితచి
తరువాత చేయవలయును.

శ్లో॥ సూత్రకే మృతకే కుర్యా । త్వారిణాయామ మమత్యకం ॥
తథా మాన్దనమంత్రానిస్తు । మనసోచ్ఛ్వాస హర్షయేత్

గాయత్రీం సమ్యగుచ్ఛవ్యసూర్యా యాఽర్ఘ్యం నివేదయేత్
మాన్దనం తు స వా కార్య ॥ ముషస్థానం చ వై పహి

ప్రక్రిష్టేక్షాంతకే త్వర్ణం । గాయత్రీం సమ్యగుచ్ఛవ్యసూర్యా

దత్వా ప్రదక్షిణం కుర్యా | సూర్యంధ్యాయే ద్బుధోత్తమః
బుధో దశాహ మాసీత | వై శ్వదేవవివిక్షితః. 211

దర్శం చ పూర్ణమాసం చ | కర్తవ్యై తానికంచయేత్
సూత కేఽపి త్యజే నోమహ | త్పాయశ్చిత్తే యతేసహి.

సూత కే తు సముత్పన్నే | సాత్త్వికకర్త కథం భవేత్
జనత్రహస్త్వి ద్వితానస్య | కర్తవ్యో న విద్యతే. 21

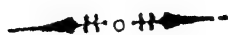
శాలాగ్నా కేవలే హోమః | కార్యవవాన్యగోత్రజైః

తా|| ఆశౌచమునాడు గాయత్రీచెప్పి అగ్న్యమును విడువ
వలయును. ఇతరము మాససికము. మంత్రములేకుండ పాణిణాయా
మముచేయవలయును. శౌత్రకర్మలున్న, నిత్యాగ్నిహోత్రమున్న
ఇతరులచే చేయించవలయును.

ఇది సనాతనధర్మసంహితాయందలి వింశత్యధ్యాయ

తాత్పర్యసంగ్రహము.

అనపకవింశోఽధ్యాయః

మోక్షధర్మాః.

శ్లో॥ ఇతి ధర్మా ఋషే శృష్టత్వా । దేవతా గణసంసృజా
మోక్షధర్మైః చ ప్రప్రచ్ఛుః । ర్భగవంశం సనాతనమ్ ।
తా॥ ఈశ్వరధర్మమును విని దేవతలు గణములను సృజించి
గొట్టుకున్నవారై మోక్షధర్మమును చెప్పమని భగవానుని ప్రార్థించిరి.

శ్లో॥ శృణుత శ్రద్ధయా దేవా! । మోక్షధర్మ మనంతరమ్ ।
సుఖాచనే సమానూఢా । విజనే నిర్మలే స్థిరా
సుఖమ్నా రంభిమాగ్దేణ । మనోవిర్హితా మహాత్మాః ।
అష్టాక్షరమహామంత్రమ్ । జపేద్ధ్యాసచ నివృత్తః ।
సహస్రార్చం ప్రాయిత్యా । తతః సంస్థం హహేశ్వరమ్ ।
నిత్యానందం నిర్వికల్పమ్ । సచ్చిదానందరూపిణమ్ ।
పరిపూర్ణం నిర్గుణమ్ చ । శాశ్వతం కృప మక్షరమ్ ।
అచలం విమలం శాంతమ్ । ధ్యానే దేహాగ్రచేతనమ్ ।
తా॥ ఓ దేవతలారా! మోక్షధర్మమును జెప్పెద శ్రద్ధతో

వినుండు.

ముముక్షువైసపురుషుడు నిర్మలమైనవిజన స్థలమానందు సుఖా
సనాసీనుడై పరబ్రహ్మప్రాక్షరీమంత్రీమాను జపించుచు నిర్మలమై
సమసస్సుగును సుఖమ్నానాడీద్వారా సహస్రార్చకకీమునుచేసి
యెక్కుడువెలింగెడునిత్యానంద నిర్వికల్ప సచ్చిదానందరూపుడై స
అచలపరిపూర్ణబ్రహ్మను ధ్యాసముచేయవలయును.

శ్లో॥ శనై రుపైతి మనస । శ్మాంతిం ధ్యాసబలాద్భవం
జాగ్రదాదిత్రయం సమ్యక్ । లిప్యంతే శరమాశ్చ ని. 6

తత స్వయం జ్యోతిగూఢః । బ్రహ్మజీర్ణో భవత్యసా
జీవన్ముక్తి మనుష్యావ్య । దేహంతే పరమాత్మని. 7
ఏకీభూతో భవత్యాశు । ఘటాకాశ ఇవాఽచలే.

తా॥ అంతట క్రమముగా అవస్థాత్రియము బ్రహ్మమునం
దులీనమై స్వయంజ్యోతియమున పరమాత్మ మిగులును. తదనంతరం
జీవన్ముక్తి దశమమూది దేహంతమునందు ఘటాకాశమువలెనే బ్ర
హ్మమందేకీభవిం గును.

శ్లో॥ ఇతి పరమగూఢ్యం । వేదవేదాంతసారం
కథిత మమలహం । మోక్షసామూజ్య హేతు. 8

విదితసకలతత్వా । హేతుగాధావయధ్యం
స పునః సహ జనీ స్సాస్య । తాస్మిన్ భక్త్యేతి సత్యం. 9

ఇతి సనాతనధర్మసంహితా యాం మోక్షధర్మోప్రదేశః.

తా॥ కనుక నీ ప్రకారము మీరు మోక్ష ధర్మములు సాధించుడి
యని గురవర్కులగుమహాబుద్ధి దేవతులకు పదేశించినవా డాయెను.

ఇది సనాతనధర్మసంహితయందలి మోక్షధర్మోప్రదేశము.

శ్లో॥ పాక్తనస్యాఽస్య గ్రంథస్య । మయా తాత్పర్యబోధినీ
రచితా విరుషాం తుష్ట్యై । హ్యనుగృహ్లాంతం మాం బుధాః
జుష్టారివంతసంభూత । లక్షణార్థస్య ధీమతః
జ్యేష్ఠపుత్రేణ శిష్యేణ । విద్యతేషాఽవధానినః
ఆచంటపురవాస శ్రీ । రత్నాచార్యసుధీవరః
ధర్మామృత మిదం పీత్వా । ముద్రీణే ముదితాశయాం
లోకేశపంచవక్త్రశ్రీ । విశ్వకర్మ సమోఽస్తుతే.

ఇతి శ్రీవిశ్వకర్మపరబ్రహ్మర్షణమస్తు.

10189

